

INTERVJU: RASIM LJAJIĆ | KNJIŽEVNOST: NEPOZNATI GOMBROVIČ

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

01164

9 770353 1 802002

VREME

broj 1172
20. jun 2013.

BALKANSKI LIDER

**Ivica Todorović,
državni prijatelj
broj jedan**

Ovde se kriju tri **Gases for Life**.
I četiri godišnja doba.

Gases for Life deo su našeg svakodnevnog života tokom cele godine. Ugljen dioksid (CO_2) u plastenicima podstiče rast biljaka, voća i povrća. Azot (N_2) se koristi za zamrzavanje namirnica, kiseonik (O_2) u proizvodnji stakla, dok je zahvaljujući tečnom ugljen dioksidu nameštaj udobniji.

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Ćirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević,
Aleksandar Andić (foto), Muharem
Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan
Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić,
Jovan Duločić, Slobodan Georgijev,
Jovana Gligorijević, Nebojša
Grujić (kultura), Andrej Ivanji (svet),
Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov,
Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić,
Jasmina Lazić (međuvreme), Zoran
Majdin, Radmilo Marković, Saša
Marković, Ivana Milanović Hrašovec,
Milovan Milenković, Milan Milošević,
Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša
Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza,
Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,
Dragan Todorović, Tanja Topić,
Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš
Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.),
Vesna Srbinić, Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić,
korektori: Ana Ćuk, Marija Halupka,
Stanica Milošević,

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović;

daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

**SAVET
ZA ŠTAMPU**
Brzo, besplatno, pravilno.

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 Međuvreme

06 Balkanski lider: Ivica Todorić,

državni prijatelj broj jedan

12 U traganju za antikriznim merama:

Strah od nemira

13 Stanje stvari: Kako je država rešila da ubija

svoje građane

14 Hapšenja u vezi sa Lukom Beograd:

Koliko вреди akcija

16 Slučaj: Privatizacija Luke Beograd

18 Dosije: Korupcija i Srbija kao slaba država

22 Kultura sećanja:

Ustanak nemačkih radnika, jun 1953.

26 Esej: Evropska unija i ratovi u svetu

30 Tabloidi: Značaj i uticaj

34 Intervju: Rasim Ljajić

37 Lisica i ždral: Volite li Fransa?

KULTURA

38 Ljudi i vreme

40 Književnost: Nepoznati Gombrović

45 Knjige: Rej Manzarek "Light my fire –

Moj život s grupom The Doors"

48 Reč o delu:

"O ajatolahu i papi" Mehmet Ali Agdža

49 TV manijak

SVET

50 Iran: Predsednički izbori

54 Avganistan:

Promena bezbednosne strukture

56 Grčka: Gašenje državne televizije

58 Makedonija: Čekajući EU

MOZAIK

60 Kultura sećanja: Vek NK "Dinara" iz Knina

65 Moj muški život: Dendi

66 Džeparenje u Beogradu:

Dečja posla i magareće uši

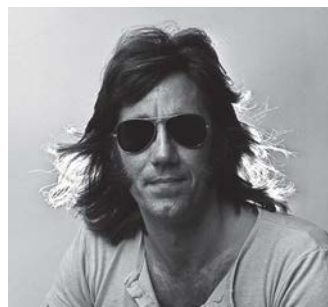
69 Pošta

70 Vreme uživanja: Praznik

Upadljivo je kako se retko Evropska unija spominje u američkim medijima, nikada kao činilac u svetskoj politici. Kada bi Evropljani vodili svetsku politiku, Sjedinjene Države bi je sigurno primetile

PIŠE: ALEKSA ĐILAS

Autobiografija Reja Manzareka postala je odnedavno dostupna na našem tržištu, dodajući još nekoliko suštinski važnih stranica ovom nasleđu, baš pre nego što je on sam sklopio svoju knjigu

PIŠE: DRAGAN AMBROZIĆ

Iran je još jednom iznenadio svet: na predsedničkim izborima ubedljivo je pobedio umereni reformista Hasan Rohani, koji je još u prvom krugu osvojio 50,68 odsto glasova

PIŠE: MOMIR TURUDIĆ

Na naslovnoj strani: Ivica Todorić
Foto: Boris Kovačev / CROPIX

Poskupljenje javnog prevoza bilo je neposredan povod da oko 65.000 građana u ponedjeljak, 17. juna, izađe na ulice Sao Paula. Sutradan je stotine hiljada demonstranata nezadovoljnih državnom ekonomskom i socijalnom politikom, pre svega trošenjem velike količine državnog novca na organizovanje sportskih takmičenja, zakrčilo ulice Rio de Žaneira, Sao Paula, Belema, Porto Alegrea, Belo Horizontea i Brazilije. Ono što je počelo kao miran protest, pretvorilo se u nacionalne nemire u kojima je, prema prvim podacima, povređeno nekoliko desetina ljudi. FOTO: Načo Doče/ REUTERS

PROGNOZA VREMENA ZA PERIOD 20. 6. 2013 — 26. 6. 2013.

19/06/13 www.meteos.rs

min°C max°C	ČETVRTAK	PETAK	SUBOTA	NEDELJA	PONEDELJAK	UTORAK	SREDA
Beograd	14 ☀ 37	24 ☁ 36	23 ☀ 34	22 ☁ 31	23 ☀ 33	21 ☁ 29	19 ☁ 27
Vojvodina	20 ☀ 36	21 ☀ 35	21 ☀ 33	20 ☁ 31	19 ☀ 31	19 ☁ 29	18 ☁ 26
centralna i južna Srbija	19 ☀ 37	19 ☀ 36	19 ☀ 36	19 ☀ 34	19 ☀ 35	18 ☁ 32	17 ☁ 30

Do kraja sedmice nepovoljna biometeorološka situacija, pa se svim osetljivim osobama savetuje oprez i smanjenje aktivnosti na otvorenom u najtoplijem delu dana zbog povećane opasnosti od toplotnog udara. Poseban oprez se savetuje srčanim bolesnicima. Neophodna je zaštita od sunca zbog jakog UV zračenja. Početkom naredne sedmice, kako temperature budu malo opale, biće i povoljnija biometeorološka situacija.

Moj digitalni neseser

Da li vam je potreban laptop na putu? Ovo pitanje postavio sam sebi samom kada sam pre nekoliko dana krenuo na sedmodnevni put u inostranstvo, tačnije kada sam se pakovao i razmišljao da li da ponesem i kompjuter. Da se razumemo, meni je kao i većini ljudi računar neophodan gde god da krenem i koliko god da se kratko zadržavam, ali sam se zapitao treba li mi još neki osim ovog koji nosim u džepu u vidu pametnog telefona.

Sa skromnih 16 Gb memorije moj telefon ima ravno sto puta više prostora za čuvanje informacija nego moj prvi laptop od pre dvadeset godina. Ekran je dovoljno veliki da se na njemu može gledati film, a da sam pravovremeno pribavio blutut tastaturu ne bih sada morao da kucam tekst na hotelskom kompjuteru koji ne dopušta podešavanje na srpska slova. Tako da ih unosim naknadno, kopirajući ih iz nekog starog teksta na mreži. Pisanje teksta ne telefonu bi mi ipak bilo previše.

Na ovaj neobičan potez sam se odlučio jer je, osim što me je mrzelo da teglim laptop, počelo da me nervira otvaranje računara prilikom ulaska u avion, pa i zahtev policajaca da ga uključim kako bi se uverili da zaista radi, da nije samo maska za kojekakvu elektronsku zavrzlamu koja bi mogla fatalno da utiče na let.

Smart telefon, opet, ima sve što čoveku može da zatreba na putu, a toplo preporučujem da ga malo prethodno proučite. Spustite pre puta sve korisne aplikacije, od navigacije do onih koje pomažu u šopingu ili pronalaženju prevoza.

Nevolja je što morate da isključite prenos podataka čim se približite granici što vas digitalno osakaćuje. Ali sve je bolje nego da vas dohvati strani operater i krene da vam tovari kilobajte. Ne gine vam par stotina evra bezrazložnog ceha. Srećom, postoji vajerles, manje-više u svakom kafiću ili prodavnici, tako da mejlove možete proveravati svako malo.

Postoji i bolje rešenje. Kupite prenosni vajerles modem (da ne reklamiram sada marku) u koji možete da ubacite lokalnu sim karticu za prenos podataka. Bolji modeli mogu da podrže povezivanje do deset uređaja, što će reći da cela porodica može da se priključi po ceni samo jedne kartice. Sve, telefoni, tableti, laptopovi (ko nosi), video-igre. To je najbezbedniji i najjeftiniji način, sem grebanja o tuđu bežičnu mrežu, naravno. Nabavite zato i dodatno punjenje, usb bateriju, koja će vam produžiti rad aparata kada ste daleko od izvora struje, a ima modela koji se pune na sunce ili mehanički, okretanjem ručice.

Većina putnika danas nosi tablet ili ultra noutbuk, ali ja sam odlučio da putujem samo sa telefonom. Izveštavam da mi ništa nije nedostajalo, od surfovanja do komuniciranja, sve društvene mreže, telefoniranje preko skajp plusa, nizašta nisam bio prikraćen.

Zato sam primetio novu pojavu. Više nigde nema internet kafea, odnosno mesta na kojima za neki sitniš možete da koristite pravi računar. Pre deset godina bilo ih je na svakom koraku, a u poslednjih pet sasvim su iščileli.

Kao što ćemo se za koju godinu sa setom prisećati kako smo nekada sa sobom nosili laptop. Moj od sada sedi kući.

ZORAN STANOJEVIĆ

Teror

Teror je reč koja prosto svako malo vaskrsava u svakom novogovoru, dok je horor prešao u sferu zabave i tu se dobro, takoreći održivo, drži.

Teror je reč koja izvorno znači samo veliki strah, a sad služi političkom zastrašivanju. To je ime politike zastrašivanja protivnika režima, u dva veka od francuskog do ruskog revolucionarnog terora – kada se pojam koristio hladno i precizno, kao i tehnika istrebljivanja reakcionarnih snaga. Teror je nekako postao sinonim za revolucionarno ponašanje, naročito tokom ruskog otpora intervenciji demokratskih sila sveta 1918-1922. Kad je taj politički pojam – a ne teror sam – izgubio na težini i smislu, u novogovor je uveden „beli“ teror, ali nekako uvek izazvan a ne sam po sebi i za sebe poželjan. To mu je najnovogovorska osobina, uključujući i ovaj rat protiv terora i terorizma koji svakog dana u svakom pogledu i na svakom mestu napreduje u svakom smislu i na sve strane. Šireći teror i terorizam, zar treba reći.

E, sad, terorizam je sistematsko korišćenje terora koje, međutim, u međunarodnom pravu nije definisano. Pre tridesetak godina, dakle u vreme eksplozije „međunarodnog terorizma“, kongres Interpola održan u Beogradu nije prihvatio predlog da se delo terorizma – umesto političkog prepucavanja velikih sila da se radi o borbi za slobodu po jednim, ili čistom banditizmu po drugima, ili nešto treće po trećima – razloži na krivična dela koja svi priznaju a svi zakoni poznaju: otmicu, ugrožavanje života i imovine, ubistvo s predumišljajem, uce-nu... Jok, nije prošlo.

Od kako smo uvedeni u ovaj rat s terorizmom, pokušava se i s uvođenjem razlikovanja terora kao legalnog metoda represije od terorizma kao političkog programa gubitnika, što može da pije vodu samo tim teoretičarima i njihovim sponzorima, da dalje ne objašnjavamo. Dron u Pakistanu bolji je od Staljinovog metka u potiljak? Veličina terorizma se meri razlikom između pijačne kasapnice i „kolateralne štete“? Od genocida do izvinjenja?

Teror i horor su, inače, latinski prevodi grčkog *fobos* i *deimos*, straha i užasa, pratilaca Aresa iliti Marsa, boga rata. I Seren Kjerkegor na njih misli kad piše *Strah i trepet*. Samo što je, za razliku od terora, horor postao benigna trgovačka marka: najčešći je u reklamama, filmskim programima, kompjuterskim igricama, stvar koja izaziva poželjno osećanje straha, šoka, iznenađenja i slatke drhtavice.

U koži američkog pukovnika Valtera E. Kurca Marlon Brando priča o tome kako je njegova jedinica vakcinisala decu nekog vijetnamskog sela, da bi sutra na putu našla brdo odsečenih, vakcinisanih dečjih ruku. To je Apokalipsa sad ili Srce tame, kako god. Samo je neko nije gledao, bar ne na vreme.

„Užas, užas“, kaže Brando/Kurc. A mogli bi i mi.

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

IVICA TODORIĆ, PRIJATELJ BROJ

Pre par godina Miroslav Mišković je pokušavao da kupi slovenački "Merkator", ali to je bilo badava u smislu držane podrške. Sad ga je kupio Ivica Todorić, postao je najjači, a Mišković je u zatvoru. Todorićev bauk kruži Srbijom, ali njemu ovdašnje ekonomske patriote mogu da pljunu pod prozor. To je sad evropska firma.

Kad "Idea", "Merkator" i "Deleze" poделе ono malo preostalog srpskog tržišta, nemoj neko da pita šta jedete i po kojoj ceni. I kad bude jeftinije, za narod će biti skuplje.

Ali, brate, ko je taj Ivica Todorić? I što nam je on bliži od našeg "čarapana"? Pre suda o čoveku koji preuzima nešto malo više od trećine srpske maloprodaje, hajde da pogledamo kako je uz pomoć svake hrvatske vlasti stasavao u najvećeg balkanskog tajkuna.

Dok su ovi naši trtljali o lideru u regionu, on je, Ivica Todorić, definitivno lider u regionu: kupujemo manje više sve njegovo i kad nismo svesni toga, a ubuduće će toga biti sve više.

Evo kako je, pre godinu dana, opisan uspon porodice Todorić i kakva je uloga hrvatske države bila u tome. Za ovu priliku prenosimo deo teksta Saše Paparele, nastao uz finansijsku podršku mreže za istraživačko novinarstvo iz *Danske – Scoop* i objavljen na pojedinim hrvatskim portalima

Konzum – s vama kroz život", slogan koji se vrti u trgovinama najvećeg maloprodajnog lanca u RH, odlično je pogođen, a još bolji bio bi jedino "Agrokor – s vama kroz život". Prosječni Hrvat uglavnom kupuje namirnice u Konzumu, gdje opet dobiva proizvode koncerna Agrokor d.d., i to voće i povrće (Agrokor ima nekoliko poljoprivrednih kombinata), vino (vinarije u Istri, Srijemu, Baranji, okolici Zagreba), mineralnu vodu (punionice Jamnica i Kiseljak u BiH), Zvijedino ulje, Ledov sladoled... I kad nije u dućanu, vjerovatno

troši u Agrokoru, bez obzira kupuje li na kiosku Agrokorova Tiska ili toči benzin na Agrokorovim crpkama... Statistički, velika je šansa i da radi u Agrokoru, sustavu koji samo u Hrvatskoj zapošljava 30.000 ljudi. Ivica Todorić obilježio nam je zadnjih dvadeset godina života i sada je, kao vlasnik Agrokor, na vrhu najveće kompanije u regiji.

Veliki shopping počinje 1993. Ivića Todorić kupuje punionicu vode Jamnica, tvornicu ulja Zvijezda i DIP Turopolje, a 1994. stječe velike udjele u još sedam bivših društvenih tvrtki; splitskom Bobisu i mljekari Mils,

DRŽAVNI JEDAN

NAJVEĆI BALKANSKI TAJKUN: Ivica Todorčić

Foto: Boris Kovacev / CROPIX

čiji su depoziti bili blokirani, plaćalo se samo 50 do 70 posto vrijednosti, a Hrvatski fond za privatizaciju (HFP) pri prodaji dionica priznavao je puni iznos. Bila je to privilegija koju su iskoristili i razni drugi tajkuni. Vrlo brzo zaredalo se nekoliko napisa u kojima se kritizira Agrokorov način poslovanja. Povodom vijesti da je "Zagrebačka banka dala kredit od 80 milijuna maraka za otkup kukuruza, a financijska policija otkrila da je od toga 48,9 milijuna maraka Agrokor nenamjenski potrošio", u Slobodnoj Dalmaciji izlazi intervju s Nikolom Baračem, direktorom tada moćnog Dalmacommerca, koji je podigao kaznenu prijavu protiv Agrokoru i Zagrebačke banke. Barač je ljutito izjavio da takve kredite za poticanje proizvodnje za izvoz, gdje je kamata četiri, umjesto tada standardnih 12 posto, dobiva samo Todorčić. "Ako je Agrokor 80 posto potrošio nenamjenski, jasno je koliku je protupravnu dobit ostvario. Na Zapadu bi platio i realnu kamatu i poveliku kaznu, a uz to bi bio uvršten na crne liste i zatvorio bi vrata vlastite poslovne budućnosti. Zato sam odlučio javno reagirati", rekao je tada Barač. "Nitko u Agrokoru nema nikakvog saznanja o navodnoj kaznenoj prijavi niti nas je itko povodom iste pozivao. Ako je postojala, vjerojatno je zbog neutemeljenosti odbijena", rečeno nam je ovih dana u Agrokoru, u kojem su spremno pristali pojasniti nekoliko kontroverznih situacija iz vremena jačanja tog koncerna. Naknadno je priča dobila dodatnu potvrdu tekstom u Globusu, u kojem se tvrdilo da je "Ivica Todorčić zloupotrijebio oko 50 milijuna DEM namjenskog kredita dobivenog od Zagrebačke banke po posebnom režimu. Citira se izvješće Financijske policije iz ožujka 1994. u kojem je navedeno da je Agrokor krajem 1991. nenamjenski

potrošio kredit Zagrebačke banke, te da je dobio novac i prije nego što ga je kreditni odbor odobrio. Međutim, sve su te "pšenične afere" i kaznene prijave ubrzo zaboravljene. Ivicu Todorčića, koji je kasnije i sam rekao da se u devedesetima nije moralno poslovalo, više nitko nije mogao zaustaviti. U međuvremenu je stekao čvrstu poziciju, pa ga mediji već početkom 1993. nazivaju "vlasnikom poduzeća koje je kupilo najviše društvenih poduzeća u pretvorbi", odnosno "najvećim kapitalistom u Hrvatskoj...

Međutim, najvažnije su mu ostale one prve kupovine u ratnim godinama u kojima je postao vodeći proizvođač raznih roba i stekao Konzum. A kad je Agrokor u jednom trenutku narastao i probio granicu od 10.000 zaposlenih, dobio je važan argument u svim budućim pregovorima s vlastima, što je koristio za novi rast. Poziciju prema vlasnicima medija bazirao je na autoritetu velikog oglašivača, a kasnije i većinskog vlasnika maloprodajnog lanca Tisak. Odabrane novinare pridobivao je, primjerice, vozeći ih iznad Panonske ravnice svojim helikopterom. ... Malobrojni danas žele pričati o Ivici Todorčiću, državnom prijatelju broj 1, a oni koji su pristali, uglavnom se slažu da njegov uspjeh počiva na upornom radu, stvaranju mreže svojih ljudi na raznim važnim pozicijama te na kupnji i razvoju lokalnog zagrebačkog trgovačkog lanca Konzum, u kojem je od 1995. većinski dioničar. Te godine Agrokor objavljuje prve konsolidirane podatke. Ukupni prihod grupe bio je 2,1 milijardu kuna. Naredne godine su sa 2,4 milijarde kuna prihoda dostigli Plivu, koja je i danas ostala na sličnim rezultatima, a Agrokor je, u međuvremenu, svoje prihode povećao za više od deset puta.

tvrtki Silos mlinovi Vinkovci, PIK Vrbovcu, zagrebačkom Ledu, hotelu Intercontinental i, što je najvažnije, Konzumu. Želio je stvoriti prehrambeni koncern koji će se moći oduprijeti multinacionalkama. Bio je to pravi trenutak, jer u zemlju u ratu stranci nisu željeli ulagati, pa je nekadašnje društveno vlasništvo prodavano po vrlo pristupačnim cijenama, a država je pritom davala i dodatni popust za kupovanje tzv. starom deviznom štednjom, odnosno obveznicama RH nastalim pretvaranjem deviznih depozita građana iz doba SFRJ u javni dug, kojima građani nisu mogli slobodno raspolagati. Za staru deviznu štednju otkupljenu od štetiša

DRŽAVNA POMOĆ

Koliko je u svemu tome pomogla vlast, naročito u eri Franje Tuđmana, kad je cijelo društvo u rasponu od sporta do gospodarstva bilo pod kontrolom politike? Iako u Agrokoru s ponosom vole reći da im država nikada nije pomagala u širenju, izgleda da nije baš tako, jer je činjenica da su se Tuđmani i Todorici družili još od početka sedamdesetih. Tjednik "Feral" je pisao da je Vlada početkom 1993. "ukinula visoke prelevmane na uvoz soje dan ili dva prije dolaska broda sa tereotom za Agrokorovu Sojaru Zadar, da bi ih dan nakon prekrcaja vratila na stare postotke bez objašnjenja". U Agrokoru na to kažu: "Ne možemo tvrditi da je to bilo ili ne jer za takav slučaj ne znamo. No, sigurno znamo da u posljednjih dvadeset godina na sojino zrno nije bilo nikakvih prelevmana, odnosno zaštita kao što je slučaj i sa svim ostalim proizvodima iz proizvodnog portfelja grupe Agrokor. Te se činjenice lako mogu utvrditi. Mi smo inzistirali na otvorenosti tržišta zbog toga da našim proizvodima izgradimo konkurentnost. I zbog toga, danas prilikom ulaska u EU, ne bojimo se konkurencije za Agrokorove proizvode." Krunski dokaz o državnoj pomoći stiže u rujnu 2008, kad je odnekud isplivao dokument iz rujna 1999. s potpisom ministra financija Borislava Škegre. Bilo je to državno jamstvo za 31 milijun eura vrijedno inozemno izdanje korporativnih obveznica čiji je agent bila jedna luksemburška banka, a kojim je financirana gradnja Agrokorovog distributivnog centra u Zagrebu. "Poznavatelji prilika iz tog vremena kažu da je upravo Agrokorov izlazak na međunarodno tržište kapitala te 1999. godine, kada je za zaduženje jamčila država, bio glavni impuls kojim je krenulo njegovo širenje. Koncern je tada imao ukupne prihode od 3,2 milijarde kuna, otprilike deset puta manje nego danas", navodi se u tekstu objavljenom uz otkriće tog dokumenta. Autorica je nazvala potpisnika jamstva Borislava Škegru, koji joj je rekao da se "ne sjeća tog slučaja", odnosno davanja jamstva teškog 31 milijun eura. Komentar je tada dao jedino SDP-ovac Slavko Linić. "Davanje jamstava, nažalost, nikada nije odijeljeno od politike. U Agrokorovom slučaju dano jamstvo ispunilo je svrhu. To što je kasnije taj koncern

PORODIČNI BIZNIS: Ante Todorčić

Foto: Reuters

narastao i postao monopolist koji zloupotrebljava svoju poziciju, neko je drugo pitanje." Nekoliko godina nakon što je tadašnji ministar financija potpisao jamstvo, koncern Ivice Todorčića postao je jedan od ulagača upravo u Quaestus, fond Borislava Škegre, "ključnog arhitekta privatizacije u kojoj je sudjelovao i Agrokor". Navodno je Škegrin potpis ubrzala prijetnja iz Agrokoru da će 500 zaposlenika zagrebačke Zvijezde dobiti otkaz. Todorčić je nastavio hvaliti i Škegrin kasniji nasljednik, ministar financija Ivan Šuker, a na sjednicama Vlade javno ga je hvalio i premijer Ivo Sanader nakon što je smanjio cijene nekoliko proizvoda...

Zašto je baš Ivica Todorčić uspio? Početkom devedesetih bilo je i drugih koji su uzletjeli, no danas ih više nema na domaćoj poslovnoj sceni. Osim Todorčića, preostala trojica iz pokera najpoznatijih tajkuna, Miroslav Kutle, Josip Gucić i Luka Rajić, danas su u inozemstvu, a pritom je samo Rajić, prodavši Dukat kupljen na nikada rasvijetljeni način, otišao preko granice dobrovoljno, dok su ostala dvojica pobjegla pred hrvatskim pravosuđem. Iako je u nekoliko navrata zaprijetio da će prodati strancima sve što ima, Todorčić to nikada nije učinio. Ostao je ovdje, nastavio jačati Agrokor i postao najbogatiji građanin Hrvatske. Većinu hrvatskih tajkuna nije zgodno pitati za prvi milijun, jer su svega koji mjesec prije zgrtanja ogromne imovine bili šoferi ili vlasnici kvartovskog kafića.

CVIJEĆE, ROHATINSKI...

Ivica Todorčić nema taj problem, jer je njegov Agrokor prije rata bio veliki proizvođač cvijeća. Pitanje je, međutim, s

koliko je milijuna krenuo u privatizaciju. Analiza medija iz devedesetih godina dovodi do zbunjujućih rezultata. Tako je 1997. u tjedniku "Obzor" objavljeno da je Agrokor do rata skupio osam milijuna maraka čiste dobiti, magazin Banka piše da je "1989. imao 16 milijuna maraka", dok "Jutarnji list" kasnije spominje "privatni kapital od 30 milijuna maraka stvoren prije rata u industriji cvijeća". Sam Todorčić 1993. u intervjuu "Večernjem listu" ovako pojašnjava: "Većinu naših akvizicija plaćali smo u gotovini. To je oko 15 milijuna maraka zdravog novca. A od banke smo dobili samo 2,6 milijuna maraka kredita." Niti danas u Agrokoru nije moguće dobiti precizan odgovor. "U to vrijeme Agrokor je u Republici Hrvatskoj već bio ozbiljna kompanija srednje veličine s realnim potencijalima", rečeno nam je. U tom istom intervjuu "Večernjem listu" objavljen je zanimljiv podatak, koji možda ukazuje na podrijetlo dijela njegove imovine. "Puno robe izvukli smo iz Vojvodine pa smo tako utopili stare dinare", kazao je. Znači li to da je i Agrokor nakon osamostaljivanja Hrvatske sudjelovao u velikoj akciji prebacivanja starih jugoslavenskih dinara u Srbiju i BiH, a u kojoj su se neki tajkuni obogatili? Tegljači sa starim dinarima tada su pretvarani u devize, a osobe koje su u tome sudjelovale, mogle su određeni dio zadržati, dok je većina novca išla za obranu zemlje. O tome tko je koliko zamijenio i zadržao, naravno, ne postoji nikakva dokumentacija, a Todorčićovo se ime dosad nije spominjalo u tom kontekstu. U koncernu tvrde drugačije: "Agrokor niti jedan dolar nije zaradio plaćanjem starim jugoslavenskim dinarima. Time se nikad nije bavio. Dok je dinar bio redovno platežno sredstvo, njime smo obavljali normalne poslovne transakcije." Jedan dio Todorčićeva predratnog imetka definitivno nije zarađen radom nego stjecajem okolnosti, jer i on sam u nekoliko intervjua priznaje da mu je pogodovala tadašnja inflacija. "U to vrijeme goleme inflacije posao nam je išao jako dobro. Ujutro bismo kupili 1000 tona, a do poslijepodne smo zaradili još 600." Uz stanoviti kapital zarađen u trgovini cvijećem, inflaciju i, kako Todorčić kaže, "utapljanje starih dinara", širenju Agrokoru pomogla je i suradnja s politikom, konstantno negirana,

nikada otvorena, ali uvijek zamjetna. U početku su Ivicu Todorića, zbog bliskosti njegova oca Ante Todorića, koji je u vrijeme Hrvatskog proljeća bio direktor tada moćnog Agrokombinata, povezivali sa Savkom Dabčević Kučar i njenim HNS-om, no kako je devedesetih vlast u državi stalno držao HDZ, Todorić je bio u dobrim, u nekim slučajevima i prijateljskim odnosima s jednim njegovim krilom, tzv. tehnomenadžerima.

Od svih dosadašnjih zaposlenika Agrokora najzanimljiviji je ipak Željko Rohatinski, guverner Hrvatske narodne ban-

kad sam 1999. dao izjavu za "Večernji list" da se ljudi trebaju pobuniti, Todorić me nazvao i u ime Franje Tuđmana rekao da se smirimo, jer da vlasti žele dobre odnose s radnicima. Rekao mi je da ima Tuđmanov mandat za taj razgovor, ponudio mi je upravu Zagrepčanke, tada jake trgovačke tvrtke, te mi je čak garantirao da ćemo dobiti robu pod istim uvjetima kao Konzum. Zahvalio sam i rekao mu da ja već imam svoj posao", kaže Iveković. Uskoro se, 2000. godine, ionako promijenila vlast. Unatoč tolikoj bliskosti s dijelom HDZ-a, zlatno dobra umreženost isprepleteno-

(EBRD), koja je dobila udjel u koncernu, a potom i u Svjetskoj banci. Počeo se širiti po regiji, što mediji uglavnom prate bez nekih kritičkih komentara. Mario Iveković je bio jedna od posljednjih javnih osoba koja je o Todoriću javno progovorila, a da to nije bio hvalospjev. Davne 2000. je izjavio: "Todorić je iznad vlade. On je kontrolira, a vlada je preslaba da mu se odupre." Iveković, koji je u doba Todorićeva preuzimanja Konzuma bio glavni povjerenik tamošnjeg sindikata, jedan je od rijetkih koji želi pričati o tom vremenu. U firmi je radio od 1987. do 1995., potom je postao profesionalac u Savezu samostalnih sindikata Hrvatske (sssh), pa je osnovao Novi sindikat. U veljači 1993., dok se tvrtka još zvala Unikonzum i zapošljavala 2679 ljudi, prošla je pretvorbu u dioničko društvo i bila spremna za privatizaciju. Iako su radnici željeli imati dio vlasti, te su skupa s menadžerima, iako svatko za svoj račun, uspjeli skupiti oko 75 posto dionica, Todorić je u srpnju 1994. uspio zavladati tvrtkom. Bio je to pravi bingo, taj malo-prodajni lanac je 2011. imao 13,4 milijarde kuna prihoda i 345 milijuna kuna dobiti. "Tadašnja Uprava Unikonzuma, predvođena Jozom Petrovićem, provela je 1993. anketu tko želi upisati dionice. Petrović je zapravo planirao bitno umanjiti broj prodanih mjesta sa 250 na 40 i onda nas, što tada nismo znali, prepustiti Todoriću. Mi smo se pobunili jer nije bilo jasno kakvi su uvjeti kupnje. Htjeli smo zaštititi firmu, pa smo organizirali peticiju i uprava se povukla. Početkom 1994. ponovilo se isto, pa smo pri tada jakom sindikatu, koji je brojao 1500 ljudi, osnovali Udrugu malih dioničara Unikonzuma, a sve s ciljem da radnici – mali dioničari – preuzmu kontrolu nad vođenjem tvrtke. U sindikatu je došlo do značajnih promjena i smijenili smo gotovo sve povjerenike koji su bili u sprezi s upravom, a ja sam, pun optimizma, postao glavni sindikalni povjerenik u Unikonzumu", prisjeća se Iveković.

KUPOVINA UNIKONZUMA

Prema tadašnjim su propisima zaposlenici mogli upisati do 50 posto dionica, i to po povlaštenim uvjetima, s diskontom koji se penjao i do 70 posto, a radnici Konzuma upisali su nešto manje od 25 posto. Istovremeno je 58 korisnika menadžerskih kredita, takozvana Grupa 58, upisalo

VREME SARADNJE: Ivica Todorić i Milka Forcan

Foto: FoNet

ke između 2000. i 2012. Prve dvije godine svog mandata, dakle sve do 2002. godine, sjedio je u NO Agrokora. U novije je vrijeme izbila afera kad se otkrilo da je njegova supruga Marija Rohatinski Agrokoru prodala svoju gubitašku špeditersku tvrtku Romah d.o.o., a u čijem je vlasništvu kuća u kojoj živi guvernerova obitelj. To je zamrljalo lijepu sliku koju su Hrvati imali o guverneru i pojačalo sumnju u njegova eventualna pogodovanja bivšem poslodavcu.

ZVAO U IME TUĐMANA

O Todorićevoj vezi s politikom posvjedočio nam je Mario Iveković, sindikalni lider koji je danas najmoćnijeg Hrvata upoznao još dok se ovaj spremao preuzeti Konzum. "Na našem prvom sastanku 1994. kad smo pričali o preuzimanju Konzuma, Todorić je preda mnom zvao lidere triju političkih stranaka i dogovarao sponzorstva pred tadašnje izbore. A

sti Agrokora s državnim vlastima počinje tek pobjedom oporbene koalicije na parlamentarnim izborima 2000. Primjerice, Damir Kuštrak, koji je bio član pet nadzornih odbora Todorićevih tvrtki, otišao je nakon petogodišnjeg staža u upravu Agrokora na mjesto zamjenika ministra financija Mate Crkvenca, čiji je sin menadžer u Konzumu, da bi se kasnije vratio u upravu Agrokora, čiji je i danas član. Tajnica Ministarstva gospodarstva postala je Maja Brinar, također dotadašnja članica Uprave Agrokora. O punjenju vlade Agrokoro- vrim kadrovima tada se piše u nekoliko novina, a "Nacional" tvrdi da je "Todorić financirao predizbornu kampanju SDP-a i HSLS-a, koji su zauzvrat nakon preuzimanja vlasti donijeli naputak o ograničenju unosa namirnica iz inozemstva, čime je najviše profitirao Konzum". Prije deset godina Agrokora je ojačao, odvojio se od Zagrebačke banke, našao novog kreditora u Europskoj banci za obnovu i razvoj

IMPERIJA:
Trgovačke
mreže "Idea"
i "Merkator"

Foto: Vreme

svaki po preko 100.000 njemačkih maraka i ukupno dobili 50 posto dionica. Dakle, zajedno su držali skoro 75 posto. Radnicima je bilo najvažnije preuzeti kontrolu nad upravljanjem tvrtke radi očuvanja radnih mjesta. O tome se trebalo raspravljati na skupštini Unikonsuma održanoj početkom 1994. Međutim, ljudi koji su vodili skupštinu osmislili su pravilo da punomoć mora biti ovjerena u tvrtki, čime su eliminirali znatan broj punomoći i spriječili radnike da sudjeluju u upravljanju. "Tek naknadno sam shvatio da su i predsjednik skupštine i članovi no bili Todorićevi ljudi, koji su mu trebali trasirati put u Unikonzum. Da su nas pustili na tu skupštinu, sve bi bilo drugačije. Nažalost, državne institucije kojima smo se obraćali, HFP i razna ministarstva, ostale su gluhe", kaže Iveković. "Tada me počeo nazivati jedan meni nepoznat čovjek. Ivica Todorić, koji me pozvao u upravu Agrokoru u Marićevom prolazu i tamo mi, kao sindikalnom povjereniku, rekao da želi preuzeti Konzum. Rekao sam Todoriću neka se strpi par mjeseci dok promijenimo Upravni odbor i direktora i preuzmemo kormilo, jer ćemo sve drugo smatrati neprijateljskim preuzimanjem. Todorić se u mnogim procjenama složio s nama, no uskoro je ipak krenuo u preuzimanje. Suprotstavili smo se koliko god smo mogli. Kasnije su se našoj udruzi pridružili i pojedini menadžeri iz Grupe 58, no Todorić je bio jači i počeo je osvajati firmu", prisjeća se Iveković. U to, još uvijek ratno doba, kad

su plaće bile mizerne, ponudio je radnicima atraktivan otkup već plaćenih dionica. Platit će im po 70 posto od nominalne vrijednosti, a preuzet će i otplatu neotplaćenih dionica. Ponuda je zvučala dobro, uobičajena cijena otkupa dionica u drugim tvrtkama tada je bila samo 20 do 30 posto od nominalne. "Već prvih dana mu je oko 2000 ljudi, dakle većina zaposlenih, potpisalo prodaju svojih dionica. Stampedo je krenuo čim je netko pustio glas da onaj tko ne proda odmah, neće nikada uspjeti prodati. Todorić je htio kupiti samo 51 posto, što se u to doba moglo. Nije bilo burze, Središnje depozitarne agencije niti zakona o preuzimanju, pa da kupac svima ponudi iste uvjete. Ipak, mi smo se organizirali i natjerali ga da otkupi znatno više dionica. Na kraju je potrošio puno više nego što je namjeravao, a puno manje nego što Konzum vrijedi. Dobio ga je za 57 milijuna maraka. Todorić voli doći kao spasitelj..."

U to je doba u "Večernjem listu" svaki tjedan HFP objavljivao listu s dionicama iz javne ponude iz svog portfelja. Negdje u veljači 1994. dionica Konzuma odjednom je nestala s liste, da bi se nakon par mjeseci ponovno vratila. Akcija je bila dobro usklađena. HFP 21. lipnja 1994. u "Večernjem listu" objavljuje poziv za kupnju dionica Konzuma, navedeno je da će se već 27. lipnja obaviti javna dražba tih dionica i tog dana je, uz očitu državnu pomoć, riješena druga faza preuzimanja. Uskoro je objavljeno da je HFP s Agrokorom

zaključio ugovor o prodaji 19.545 dionica nominalne vrijednosti današnjih 36,3 milijuna kuna, što je činilo 15,5 posto temeljnog kapitala. U ugovoru je navedeno da su dionice prodane po nominalnoj cijeni, no popusta je ipak bilo, jer su plaćene tzv. starom deviznom štednjom. Transakcija je išla preko Zagrebačke banke, koja će davanjem povlaštenih kredita narednih godina biti Todorićev glavni sponzor u preuzimanjima. Do kraja 1994. Todorić je već stekao skoro 43 posto dionica Konzuma. Kako je kasnije potvrdila Državna revizija, tijekom te godine "dioničari su zaključili s Agrokorom 1762 ugovora o prodaji i prijenosu 53.771 dionice s popustom nominalne vrijednosti 26,9 milijuna DEM ili 42,7 posto temeljnog kapitala Društva". Otkup se nastavlja i dogodine, pa do kraja 1995. Agrokor stječe većinski paket od 58,2 posto dionica, a tvrtka se preimenuje u Konzum. Agrokor je do kraja 1995. stekao više od 60 posto dionica Konzuma, prodavši svojoj Jamnici 11 posto dionica, nakon čega mu je ostalo 64.694 dionica ili 51,5 posto od ukupnog broja. Dionice su se nastavile kupovati i narednih godina. Iako su neki članovi Grupe 58 još neko vrijeme čuvali dionice, do 1998. skoro svi su ih prodali. Kritike na način privatizacije Konzuma nisu imali samo sindikati, već i Državna revizija. Od niza stručnjaka zaposlenih u Agrokoru nitko, naime, nije primijetio da je Hrvatska, u međuvremenu, dobila Zakon o postupku preuzimanja dioničkih društava (ZPPDD), koji propisuje da dioničari koji raspolažu s više od 25 posto dionica i steknu makar jednu dionicu s pravom glasa na glavnoj skupštini, da su obvezni u roku sedam dana od dana stjecanja objaviti ponudu za preuzimanje. Zakon je stupio na snagu u studenome 1997, a već u prosincu Agrokor je neoprezno stekao 200 dionica Konzuma i time došao do 59,2 posto, čime je došao u obvezu davanja ponude za preuzimanje. Niti je Agrokor ispoštovao zakon i dao ponudu, niti su o stjecanju dionica obavijestili Komisiju za vrijednosne papire, što je po ZPPDD-u bio dužan učiniti. U koncertu, međutim, opovrgavaju zaključak Državne revizije: "Agrokor je i u tom slučaju poštivao važeće zakone RH. Nakon donošenja ZPPDD-a 1997. godine, Agrokor nije kupio niti jednu dionicu Konzuma..." ¶

PRIREDIO D. ŽARKOVIĆ

AKCIJA

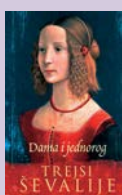
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje do 4. jula 2013.

**DAMA I
JEDNOROG**
Trejsi Ševalije

Priča o tajnama
srednjovekovnih
tapiserija

**VEČNA ČAROLIJA
POČETKA**
Alojz Princ

Biografija
Hermana Hesea

ŠEKSPIR
Bil Brajson
Ko je zaista
bio Šekspir

**LJUBAV JE
UŠETALA**
Marisa de los
Santos

Bajka za odrasle o
ljubavi i filmovima

NOVAC
Martin Ejmis
Roman o
samoubilačkoj
pohlepi

**PREKRIJTE JOJ
LICE**
P. D. Džejms
Roman najvećeg
živog pisca
klasičnih krimića

PODUHVAT INDIJA
Erik Orsena
Roman o Kolumbu
i njegovim
putovanjima

MEGRE I MOTKA
Žorž Simenon
Čuveni inspektor
Megre u jednom
od najzamršenijih
slučajeva

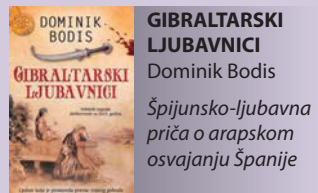
MAJČINA RUKA
Igor Marojević
Roman o sudbini
folksdojčera u
Jugoslaviji

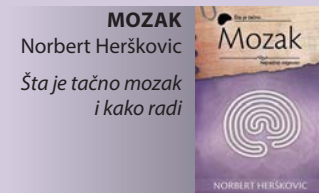
**STOLARSKA
OLOVKA**
Manuel Rivas
Ljubavna priča
u Španiji uoči
Građanskog rata

ČIK
Wolfgang Herndorf
Lep i tužan
pustolovni roman
o zagonetnim
predelima Nemačke

**GIBALTARSKI
LJUBAVNICI**
Dominik Bodis
Špijunsko-ljubavna
priča o arapskom
osvajanju Španije

MOZAK
Norbert Heršković
Šta je tačno mozak
i kako radi

**PRONAĐENA
ATLANTIDA**
Klajv Kasler
Klasik majstora
avanturističkog
žanra

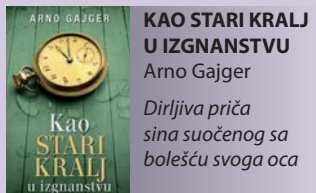
**KLIMATSKE
PROMENE**
Hartmut Grasl
Najvažnije činjenice
o klimatskim
promenama

NOVI POČETAK
Toni Parsons
Tipična
parsonsovska
gorkoslatka
ljubavna priča

**OSTRVO NA DVA
MORA**
priredila:
Ljubica Arsić
Antologija
priča o moru

**KAO STARI KRALJ
U IZGNANSTVU**
Arno Gajger
Dirljiva priča
sina suočenog sa
bolešću svoga oca

**HVALA ZA
USPOMENE**
Sesilija Ahern
Od autorke
bestselera
P.S. Volim te

KATALINA
Markus Orts
Pustolovna
priča iz vremena
kolonizacije
Latinske Amerike

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamella E, local 11, Niš),
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak),
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad),

Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihajlova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd),
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica),
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27 Mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd).

Foto: A. Andić

U traganju za antikriznim merama

Strah od nemira

Ispada da će “ceh antikriznog paketa” platiti najviše železničari, seljaci i “hronični stečajci”, kao i radnici u privatnim preduzećima, dok se javnom privrednom sektoru zasad samo preti većom kontrolom

I ako je objavljeno da je “super trojka” ministara Vlade Srbije – Ivica Dačić, Aleksandar Vučić i Mlađan Dinkić – posle serije neformalnih sastanaka, u proteklu nedelju (16. juna), usaglasila paket antikriznih ekonomskih mera, koje uključuju i rebalans budžeta Srbije za ovu godinu, taj paket još nije javno promovisan, a najavljeno je da će zvanično biti objavljen 20. juna (to jest u danu kada ovaj broj Vremena čitalac bude imao u rukama). Valjda se čeka da ga i sama vlada Srbije zvanično usvoji ili da ga još neko odobri.

No, sudeći po onome što je već pušteno u medije, neformalnim kanalima i zasebnim izjavama, ovaj paket antikriznih mera ne sadrži ništa spektakularno, a u njemu ima najmanje konkretnih projekata reformi onih delova sistema koji u suštini stalno reprodukuju finansijsku krizu, konzerviraju recesione okvire proizvodnje i zaposlenosti, te sputavaju

svaku liberalnu akciju u domenu ekonomske politike.

Neka vrsta dobre vesti je najava potpredsednika Vlade Aleksandra Vučića da će se rebalans državnog budžeta naći u Skupštini Srbije već do kraja juna, dok je ministar finansija Mlađan Dinkić ranije spominjao polovinu jula. Ovo “ubrzanje” verovatno su provocirali loši majski rezultati u prikupljanju budžetskih prihoda. Naime, deficit budžeta je, prema podacima Ministarstva finansija, za prvih pet meseci ove godine narastao na 93,64 milijarde dinara, a za celu godinu bilo je planirano da iznosi 121 milijardu. Najviše zabrinjava neverovatno veliki porast u prikupljanju PDV-a – u petomesečnom razdoblju očekivalo se 434 milijarde dinara, a prikupljeno je samo 159,2 milijarde. To jednostavno znači da su privreda i stanovništvo u velikoj finansijskoj oskudici.

U takvoj situaciji, kada se na godišnjem

nivou očekuje za oko 100 milijardi dinara manji budžetski priliv od očekivanog, Vlada Srbije se odlučila da smanji budžetske troškove za 40 milijardi dinara, a projektovani budžetski deficit poveća sa 3,6 na 4,7 odsto BDP-a. Navodno će se oko 30 milijardi dinara uštedeti kresanjem novca odobrenog ministarstvima Vlade Srbije. Dodatnih oko 10 milijardi dinara trebalo bi da se uštedi na subvencijama privredi – to jest, najvećim delom, preduzećima u restrukturiranju, ali i raznovrsnim parainvesticionim državnim fondovima. Čini se da će pad budžetskih prihoda iz klasičnih poreskih izvora delimično biti kompenzovan i prodajom ili izdavanjem u zakup nekoliko javnih preduzeća.

I ovo što smo nabrojali izgleda da će se sprovoditi “selektivno”, odnosno volontarno, što jednostavno širi sumnju da će biti ostvareno. Čak se kao deo antikriznog paketa spominju i neke gotovo tragikomične mere poput “nulte tolerancije”

prema poreskoj evaziji, kontrola primene zakona o javnim preduzećima i nekavi timovi za istraživanje rada tih preduzeća ili kontrola zapošljavanja "na svim nivoima vlasti" što uključuje i izradu "centralnog registra" zaposlenih u državnoj upravi na svim nivoima. Sve te mere isprobavali su svi centralizmi na svetu, ali njegovu neracionalnost nikad nisu izlečili.

Najviše pažnje mogle bi privući neke "reformske najave" u domenu radnog zakonodavstva. "Ministarska super trojka", koliko je zasad poznato, izgleda da, pod pritiskom stranih investitora, priprema neke mere koje bi tržište radne snage učinile elastičnijim. Naime, izgleda da se priprema otvaranje mogućnosti da se produži ugovaranje rada na određeno vreme, sa jedne na tri godine – što je već učinila većina evropskih zemalja. To bi ohrabrilo kompanije da zaposle više ljudi "na određeno vreme", ne plašeći se šta će s njima ako konjunktura opadne, a pritom bi ti zaposleni imali razloga da se zalažu na poslu kako bi sačuvali radno mesto. Druga konkretna mera je da se promeni obaveza poslodavca da svakom otpuštenom radniku mora da plati otpremninu za ceo radni staž, a ne samo za onaj njegov deo koji je obavljao kod poslednjeg poslodavca. Ova dva osnovna "reza" u važećem zakonu o radu verovatno bi povećala ne samo otpuštanje nego i zapošljavanje.

Kad se zajedno pogledaju mere štednje i najava promene radnog zakonodavstva – ispada da će "ceh antikriznog paketa" platiti najviše željezničari, seljaci i "hronični stečajci" (smanjenje subvencija), kao i radnici u privatnim preduzećima (izmene kolektivnih ugovora), dok se javnom privrednom sektoru zasad samo preti većom kontrolom.

Iz svega toga se može zaključiti da vladajuća koalicija ima određeni strah od socijalnih napetosti i protesta ili pak smjera da raspiše neke prevremene izbore. Naime, većinu velikih demonstracija protiv mera štednja i reformi u evropskim državama, proteklih nekoliko godina, organizovali su sindikati zaposlenih u državnim preduzećima i javnim službama – i tu okolnost je "super trojka" naših ministara sigurno imala u vidu.

DIMITRIJE BOAROV

Stanje stvari

Kako je država rešila da ubija svoje građane

Trenutno u velikom broju bolnica leže teško bolesni ljudi koji ne mogu da primaju odgovarajuću terapiju jer novi zakon o javnim nabavkama onemogućuje da se brzo nabave potrebni lekovi i sredstva za lečenje velikog broja pacijenata.

Ugotovo svim ustanovama koje rade kateterizaciju srca i perkutane koronarne intervencije više nema stentova i ostalog što je neophodno za lečenje akutnog infarkta srca i uopšte akutnog koronarnog sindroma. Dostora smo bili suočeni sa situacijom da intenzivne nege nemaju lasiks za vensko davanje, dopamin... Sada nema niskomolekularnih heparina za lečenje i prevenciju venskog tromboembolizma. Pacijenti i njihova rodbina

ne mogu ni da kupe veći broj medicinskih sredstava i/ili lekova jer su za njih nedostupni. Koliko ljudi će da izgubi glavu zbog ovog vakuuma koji je nastao, teško je proceniti, verovatno na stotine. Ko je kriv za to? Ja, kao lekar u urgentnoj klinici, svakodnevno se suočavam sa nemogućnošću da pomognem svojim pacijentima i nikada ranije nije bilo tako.

PROF. DR SLOBODAN OBRADOVIĆ,
Klinika za urgentnu internu medicinu VMA

Koliko vredi

Država i mali akcionari Luke mogli su da odbiju ponuđenu cenu od 800 dinara za akciju Luke, ali nisu. Da li bi se drugačijim postupcima uhapšenih, Luka prodala po višoj ceni, nikada se neće saznati, no, to je ono za šta se terete

Predrag Bubalo, ministar privrede u prvoj (2004–2007), i ministar trgovine i usluga u drugoj vladi Vojislava Koštunice (2007–2008), jedna je od osam privedenih osoba osumnjičenih za malverzacije i propuste učinjene prilikom kupovine Luke Beograd. Prema Tužilaštvu za organizovani kriminal, optuženi su 2005. prodajom akcija Luke u vlasništvu države preduzeću Vorlfdin oštetili državu za više od pet miliona evra. Konkretno, bivšem ministru Bubalu se na teret stavlja da je znao da je ponuda Vorlfdina od 800 dinara po akciji "ispod realne vrednosti", te

da je propustio da spreči prodaju akcija u vlasništvu Akcijskog fonda. Država je u trenutku prodaje Luke bila manjinski vlasnik, s obzirom na to da je oko 60 odsto akcija bilo u rukama malih akcionara, oko 30 u vlasništvu Akcijskog fonda, a preostalih deset odsto bilo je vlasništvo penzionog fonda.

Bubalo se nalazio na spisku od 17 osoba protiv kojih je polovinom 2010. Savet za borbu protiv korupcije podneo krivičnu prijavu zbog sumnje da su "u nezakonitom postupku preuzimanja akcija Luke Beograd državi naneli štetu od najmanje 21 milion evra". Preliminarna procena

Instituta ekonomskih nauka iz juna 2005. bila je da jedna akcija Luke vredi između 22 i 23 evra, pisalo je tada u prijavi Saveta, Bubalo je znao za tu procenu, ali nije o njoj obavestio predsednika vlade, pa su tako oštećeni i država i akcionari – 800 dinara je 30. septembra 2005, kada je istekao 21 dan od ponude Vorlfdina, vredelo 9,42 evra.

Postavljaju se dva pitanja: šta je, zapravo, realna vrednost jedne – bilo koje – akcije, i ko je koga "povukao" da proda svoj udeo u luci – država akcionare ili mali akcionari državu? Knjigovodstvena vrednost akcije Luke je te 2005. bila nešto ispod 500 dinara – što je bila procena 1998,

akcija

foto: M. Milenković

**Predrag Bubalo
i Milan Beko**

kada je Luka privatizovana. Kako "Novosti" pišu, "inspektori za suzbijanje privrednog kriminala došli su do podataka da je Institut ekonomskih nauka dostavio svoje konačne nalaze 27. septembra 2005, iz kojih se vidi da je vrednost jedne akcije 1774 dinara", što znači da ne bi mogle biti prodate ispod ove vrednosti, da je izvršena korekcija kapitala Luke, i upravo se ovo na teret stavlja privedenima. Međutim, u oba slučaja reč je o – procenama, a procena ne vredi ništa ako ne postoji kupac po toj ceni. Kada je o Luci reč, drugih ponuđača osim Vorldfina nije bilo, pa se može argumentovano tvrditi

fotografije: A. Andić

da je upravo cena od 800 dinara realna – ona koju je tržište oblikovalo, pa samim tim ne stoje tvrdnje da su akcije prodate ispod tržišne cene. Zanimljiv je i tajming prodaje akcija: "Država je ta na koju su se mali akcionari ugledali", bila je jedna od teza Saveta za borbu protiv korupcije nakon podizanja krivične prijave. U vreme dok se "trošio" 21 dan od ponude Vorldfina, vodeći ljudi Luke su govorili da je ponuđena isuviše niska cena, da treba da se sačeka procena Instituta, te i akcionare i državu pozvali da ne prodaju svoje akcije. Pa, ipak, po rečima Aleksandra Gračanca iz 2010, direktora Akcijskog fonda

u vreme prodaje Luke, a sada jednog od uhapšenih, "ponuda se smatra uspelom ukoliko se posle 21. dana od dostavljanja, u procesu u kome se može pojaviti još zainteresovanih investitora, otkupi više od 25 odsto akcija. Krajni rok za deponovanje u konkretnom slučaju bio je 30. septembar 2005. godine do 12 sati, a uvidom u sajt Centralnog registra i kretanja kupovine, odnosno prodaje akcija Luke, više od 35 procenata akcionara je svojevoljno deponovalo svoje akcije, pa je već tada ponuda za preuzimanje akcija Luke uspevala. Tog dana, u 9.56 časova, država je učinila isto jer je Agencija za privatizaciju aktom

Privatizacija Luke Beograd

Ovo je jedan od predmeta na koje je ukazao Savet za borbu protiv korupcije; kasnije se slučaj Luke našao na spisku Evropske komisije, koja je tražila da se preispitaju 24 privatizacije

Sadašnja Luka se nalazi na potencijalno najatraktivnijem mestu u samom centru grada, jer je izgradnja stambeno-poslovnog kompleksa planirana i na susednom, nizvodnom zemljištu, na površini od skoro 500 hektara.

Luka Beograd raspolaže sa oko 220 hektara zemljišta u centralnoj gradskoj zoni između Francuske ulice i Pančevačkog mosta.

Privatizovana je 1998. godine po tada važećem zakonu o svojinskoj transformaciji, kada je 60 odsto akcionarskog kapitala besplatno podeljeno zaposlenima, 30 odsto preneto na akcijski fond, a deset odsto republičkom penzionom fondu.

Luka Beograd je 2005. godine za oko 50 miliona evra, otkupom akcija od države i akcionara, kupio luksemburški investicioni fond Vorlfdin, u vlasništvu privrednika Milana Beka.

Mali akcionari tvrdili su da su zbog pogrešno urađene procene vrednosti kapitala Luke prodali svoje akcije po devet evra, umesto za 22,18 evra po jednoj deonici. Oni su navodili da su tako oštećeni za 71,5 miliona evra, a država za oko 49,4 miliona dinara. Sud je doneo presudu u korist firme Vorlfdin, gde se u obrazloženju navodi "da se vrednost akcija utvrđuje na tržištu odnosno ponude i tražnje, da su akcionari svojom slobodnom voljom prodali akcije".

Savet za borbu protiv korupcije je 19. februara 2008. godine predao Vladi "Izveštaj o koncentraciji vlasništva koja je obavljena u akcionarskom društvu Luka Beograd".

Po mišljenju Saveta taj slučaj je interesantan jer poseduje sve karakteristike "sekundarne privatizacije" – procesa u kome dolazi do prenošenja akcija od zaposlenih na najbogatije ljude u zemlji, koji imaju dobar "kontakt" sa političarima i državnim organima. Posle dve godine Savet za borbu protiv korupcije saopštio je (3. juna 2010) da je podneo krivičnu prijavu protiv 17 osoba zbog sumnje da su tokom 2005. godine u nezakonitom postupku preuzimanja akcija Luke Beograd državi naneli štetu od najmanje 21 milion evra. Krivične prijave su, pored ostalih, podnete i protiv Predraga Bubala i Milana Beka, kao i protiv predsednika Komisije za hartije od vrednosti Milka Štimca, članova Komisije za hartije od vrednosti Dejana Malinića, Đorđa Jovanovića i Dušana Bajeca, direktora Agencije za privatizaciju Miodraga Đorđevića i izvršnog direktora te Agencije Gorana Mrđe.

Rešenjem Vrhovnog kasacionog suda Srbije, 29. juna 2011. okončani su zemljišno-knjižni sporovi između Luke i Grada Beograda, koji su vođeni od februara 2003. oko prava na raspolaganje

lučkim zemljištem od oko 200 hektara.

Kasacioni sud je tom odlukom potvrdio rešenja Višeg suda u Beogradu od 21. jula 2010. godine "kojim se odbija u celosti kao neosnovan zahtev Grada Beograda za upis u prava korišćenja na lučkom zemljištu i konstatovano da je zakoniti korisnik tog zemljišta preduzeće Luka Beograd".

Viši sud u Beogradu, 16. maja 2011, privremeno je Luci Beograd zabranio raspolaganje lučkim zemljištem, a Milan

Beko, vlasnik firme Vorlfdin, koja je kupila Luku, ponudio je tada Beogradu da otkupi Luku. Gradonačelnik Beograda Dragan Đilas izjavio je da je Grad spreman da preuzme Luku, po ceni po kojoj je Beko kupio to preduzeće, odnosno za 40 miliona evra.

Sa svoje strane Luka Beograd je saopštila da je za 93 odsto akcija tog preduzeća plaćeno 54 miliona evra, a prodajna cena bi bila 74 miliona evra, kada se doda kamata po kojoj se država zadužuje na finansijskom tržištu.

Do sada nije bilo nikakvih pregovora o preprodaji Luke.

Milan Beko je 29. januara 2013. godine saslušan u Upravi kriminalističke policije. On je tada u svojstvu građanina saslušavan šest sati, posle čega je rekao novinarima da je izjavu dao u svojstvu građanina i da smatra da je uspeo da ukaže MUP-u i tužilaštvu na razloge zašto je godinama stvaran privid o nezakonitostima u sekundarnoj privatizaciji Luke Beograd.

Beko je ponovo, 8. maja 2013, gotovo šest sati odgovarao na pitanja policije u vezi sa poslovanjem Luke. Nakon toga je rekao da je "svoje odgovore detaljno potkrepio odgovarajućom dokumentacijom. Luka je izgubila već sedam godina čekajući da se veštački napravljena afera razreši i u tom periodu je samo poslovnim bankama platila 23 miliona evra kamata, potpuno onemogućena da realizuje makar deo svojih investicionih potencijala. Dalje više ne možemo".

Bivši ministar za privredu i privatizaciju Predrag Bubalo saslušan je u policiji 2011. po nalogu tužilaštva u okviru pretkrivičnog postupka za Luku Beograd.

DOKUMENTACIONI CENTAR "VREME"

foto: M. Milenković

zavedenim pod brojem TK-470-05, izdala nalog Akcijskom fondu da deponuje akcije", rekao je u septembru 2010. Građanac za "Danas". Dakle, najpre su mali akcionari prodali 35 odsto akcija Luke Vorlfdinu,

a nakon toga, poslednjeg dana je i država prodala svoje akcije. Jer, kako su pisale "Novosti" 23. septembra 2005, "Nadležni u Ministarstvu privrede i Agenciji za privatizaciju, odnosno Akcijskom fondu, ističu

da je od njih traženo da ne doznačavaju svoj paket, ako to prethodno ne učini najmanje 25 odsto malih akcionara."

RADMILO MARKOVIĆ
i Dokumentacioni centar "Vreme"

THE SPARKLING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets. Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments. The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

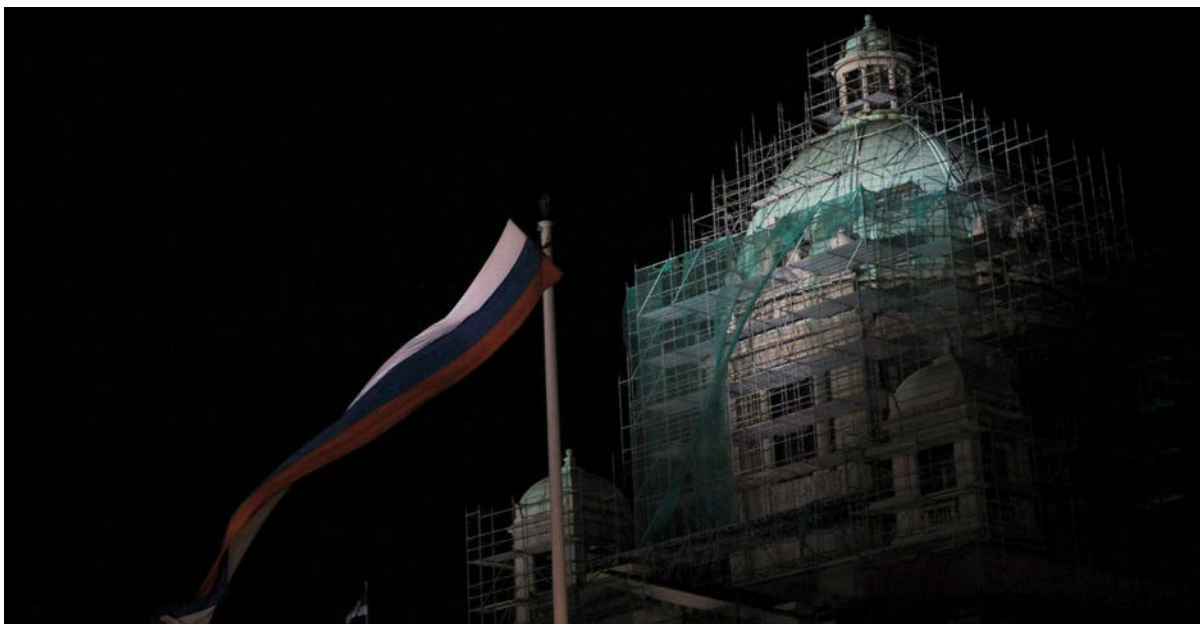
Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica. Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to
the Brand New Park

Dosije

Foto: Milovan Milenković

Korupcija i Srbija kao slaba država

Razorna kombinacija slabe države i raširene političke korupcije bazira se na razuđenoj državnoj intervenciji, bez čvrstog institucionalnog okvira i preciznih pravila igre, kontrole javnih finansija i efektivnog antimonopolskog zakonodavstva i prakse. Politička korupcija i slaba država su zapravo dva lica iste medalje. Nema konsolidovanja demokratije bez raskida sa podaničkim mentalitetom i populističkom političkom kulturom

Piše: Zoran Stojiljković

Većina država članica bivše Jugoslavije ni do danas nije uspela da dostigne nivo razvijenosti sa kraja komunističkog perioda. U međuvremenu su države u ovom regionu posle kontroverznih privatizacija i velikog uticaja nelegalno obogaćenih pojedinaca postale i "zarobljene" ili "otete" od strane privatnih interesa.

Većina navedenih država je označena kao slaba ili propala država, što je u velikoj meri ometalo demokratizaciju za koju su, pre svega, potrebni snažni administrativni kapaciteti.

Kada je o Srbiji reč, program izgradnje nacionalne države, odnosno ideje "svi Srbi u jednoj državi", značajno je usporio, pa čak i blokirao proces demokratizacije. Izgradnja države, a naročito rat, mogu sprečiti ili usporiti demokratizaciju iz tri razloga:

Prvo, državnost je neophodan (pred)

uslov za demokratiju. Ukoliko pak teritorija i pripadnost nekoj političkoj zajednici nisu jasno određeni, akteri će biti preokupirani definisanjem državnih granica i poretku političke zajednice, što je često povezano sa intenzivnim konfliktima.

Drugo, ukoliko se izgradnja države i sukobi odvijaju simultano sa demokratizacijom i ekonomskom transformacijom, velika je verovatnoća da će demokratizacija biti blokirana.

Treće, izgradnja nacionalne države je

Svaka peta privatizacija neuspešna, a svaka treća sumnjiva

Od ukupnog broja preduzeća privatizovanih metodom javne aukcije i tendera ili na tržištu kapitala (2493 sa krajem 2009. godine) u nešto više od trećine uočeni su problemi u izvršenju ugovornih obaveza. Agencija je, zbog nepoštovanja ugovornih odredbi u približno svakom petom privatizovanom preduzeću pred nadležnim trgovinskim sudovima, podnela tužbu za raskid ugovora. Svaka peta privatizacija je, dakle, i formalno neuspešna.

Najčešći razlozi za pokretanje, od strane Agencije, postupka za raskid ugovora bili su:

- nedostavljanje bankarske garancije za izvršenje obaveze investiranja;
- neizvršene investicione obaveze;
- neplaćanje preostalih rata kupoprodajne cene;
- neodržavanje kontinuiteta poslovanja.

inherentno suprotna od demokratije, jer podrazumeva centralizaciju, hijerarhiju, disciplinu, "cezarističkog" političkog lidera i kao takva ugroziće deliberaciju, političku kompeticiju i ograničiti građanska i politička prava.

"MILOŠEVIĆEV REŽIM"

Prethodno, nakon kolapsa komunizma u istočnoj Evropi i prvih slobodnih izbora, uspostavljanje višepartijskog sistema i raspisivanje izbora bili su neizbežni.

Međutim, za novouspostavljeni "Miloševićev režim" ne može se reći i da je bio demokratski. On se može odrediti kao vrsta hibridnog režima, odnosno kao kompetitivni autoritarizam...

Oni koji su na vlasti veoma često i u tolikoj meri krše formalna pravila da režim ne ispunjava ni uobičajeni minimum standarda za demokratiju.

Izbori, iako bi trebalo da budu slobodni i fer, u stvari su "trka sa jednim konjem" (Mil), odnosno uskraćuju opoziciji šansu da odnese pobjedu, jer vlastodršci redovno zloupotrebljavaju državne resurse i onemogućavaju opoziciji da dobije prostor u medijima. Opozicioni kandidati su čak često izloženi maltretiranjima, hapšenjima, pa čak i pokušajima da budu fizički eliminisani. Takođe, vlasti u ovakvom režimu ne prezaju ni od toga da manipulišu izbornim rezultatima.

Tekst je deo nedavno objavljene knjige "Država i korupcija" (Čigoja, 2013), teorijsko-empirijske studije o problemima koji prate savremenu državu. Izbor i grafička oprema: redakcija "Vremena"

Pored marginalizacije legislative, prisutni su i pritisci na nosioce sudske vlasti, koje vladajuća partija nastoji da podredi svojim potrebama podmićivanjem, kooptiranjem i različitim formama progona. Prema Gijlmeru O' Donelu oblik režima blizak kompetitivnom autoritarizmu je i "delegativna demokratija" koju karakteriše nizak nivo horizontalne odgovornosti, moćna, plebiscitarna i skloni zloupotrebama izvršna vlast.

Krajem devedesetih godina Miloševićeva popularnost bila je, međutim, sve manja. Tome su najviše doprineli ekonomska kriza, nizak standard, nezaposlenost, kao i NATO intervencija 1999. godine i nerešeno pitanje Kosova i Metohije. Opozicija je tokom 2000. godine konačno uspjela da se ujedini oformivši koaliciju – Demokratska opozicija Srbije od čak osamnaest partija. Nakon izbora i pobjede DOS-a i početnog nepriznavanja poraza od strane Miloševića, došlo je do velikih protesta naroda pod čijim pritiskom je on ipak priznao poraz.

POSTOKTOBARSKA SRBIJA

Čitavu deceniju nakon promena i probuđene velike energije i očekivanja građana, Srbija se, prema indeksu neuspješnih država Fonda za mir za 2009. godinu, ponovno našla u grupi zemalja na granici opasnosti od izbijanja nemira. Logično se postavlja pitanje prvo kriterija za određenje slabih

Tunelovanje

Za ovakve (slabe) države karakteristično je i tzv. tunelovanje resursa, koje predstavlja kvazipljačku društvene imovine u okolnostima u kojima društvena svojina očekuje privatizaciju. Tunelovanje se definiše kao transfer aktive i profita iz preduzeća u mešovitoj svojini u korist većinskog vlasnika koji istovremeno ima i privatno preduzeće. Ono je ili na štetu manjinskog vlasnika ili na štetu vlasnika društvene svojine (države) (kako su zaključili Dušan Pavlović i Slobodan Antić, 2007).

"Šampioni korumpiranosti"

Dvotrećinska većina građana Srbije veruje (istraživanje sredinom 2012. prim. red.) da su veoma ili u značajnoj meri nagriženi korupcijom, sledećim rasporedom:

- političke partije,
- zdravstvo,
- vlada,
- sudije,
- tužioci,
- carina,
- parlament,
- gradska administracija,
- policija i
- advokati.

Znači, svi akteri u politici i pravosuđu, kao i oni koji kontrolišu ograničene i cenjene resurse – ljudi u zdravstvu, carini i policiji.

Srednji nivo – prisutne, ali ne i endemske korupcije, drže zaposleni u medijima i obrazovanju i bankama.

Predsednik Srbije, sektor privatnog biznisa, međunarodne pomoći i donatorskih projekata, kao i poreska uprava, u junu 2012. opažaju se kao veoma korumpirani od strane manje od polovine građana Srbije.

nvo imaju sličnu reputaciju kao i ranije, dve petine ljudi smatra da je ovaj sektor u velikoj meri zahvaćen korupcijom.

Najmanje korumpirani su crkva, vojska i zaposleni u komunalnim službama.

Korupcija i tradicija

Korupcija ima dugu tradiciju u srpskom narodu. Naime, još u Dušanovom zakoniku postoje tri člana koji se odnose na korupciju u crkvi i u sudstvu. Autori Aleksandra Bulatović i Srđan Korać priredili su zbornik radova "Korupcija i razvoj moderne srpske države". Iz niza tekstova može se uočiti da u srpskom društvu postoje tipovi korupcije koji opstaju i prenose se iz epohe u epohu.

Tako je u Srbiji još davne 1815. godine, u vreme vladavine Miloša Obrenovića, ostalo zabeleženo da ovaj vladar nije imao ni "200 dukata da se izbavi od Turaka", a 1839, kada je prvi put otišao sa vlasti, njegova imovina je procenjena na 550.000 dukata. Knez Miloš Obrenović je postao bogatiji od tadašnje srpske kneževine i zapamćen je kao najbogatiji čovek Balkana prve polovine 19. veka. Bogatstvo je stekao zakupom carskih poreza, spahiluka, carinarnica, skela, monopolom na uvoz soli...

Knez Miloš je znao i da potkupljuje kada je trebalo. Slobodan Jovanović tako piše da je i srpska autonomija delom kupljena novcem, te da je prvi srpski knjaz potkupio i samog sultana. (Grupa autora, "Korupcija i razvoj moderne srpske države", Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Centar za bezbednosne studije, Beograd, 2006)

Stavovi zaposlenih o privatizaciji

Nalazi istraživanja nakon promena 2000. godine

Da je privatizacija nužan reformski potez, misli približno polovina zaposlenih. No, relacija između onih koji su nezadovoljni (tj. onih koji smatraju da se ona sprovodi na pogrešan način) i onih koji misle da se ona uglavnom uspešno sprovodi kreće se između 2:1 (2002 i 2007) i čak 3:1 (2003) u korist nezadovoljnih. Da je reč o čistoj pljački u interesu novobogataša, smatra čak više od trećine zaposlenih. Najzad, logično opada sa četvrtine (2002) na sedminu (2007) udeo onih koji ne mogu da procene dosadašnje efekte privatizacije. U pitanju su, pre svega, zaposleni sa nižim kvalifikacijama i iz sredina još "nedirnutih" privatizacijom.

PROCENA KLJUČNIH EFEKATA PRIVATIZACIJE (U %)

	2002	2003	2007	2010
To je nužan reformski proces koji se uglavnom dobro sprovodi	12	12	16	3
To je čista pljačka	39	31	36	44
Ona je nužna, ali se sprovodi na pogrešan način	23	35	33	27
Ne zna, ne može da oceni	26	22	15	26

IZVOR: ISTRAŽIVANJA CENTRA ZA PRIVATIZACIJU UGS NEZAVISNOST, ŠVAJCARSKA AGENCIJE ZA POMOĆ SVETU RADA – SLA, CESID – FES, 2002, 2003, 2007, 2010, PRIM. RED.

Približno dve trećine zaposlenih je, dakle, nezadovoljno dosadašnjim efektima privatizacije. Na drugoj strani, čvrstu podršku i zadovoljstvo postignutim iskazuje tek svaki osmi zaposleni (2002. i 2003), odnosno svaki sedmi zaposleni (2007).

No, do prave erupcije nezadovoljstva privatizacijom i ukupnom ekonomskom situacijom dolazi sa manifestovanjem svetske ekonomske i finansijske krize, od kraja 2009. godine, i na tlu Srbije. Zvuči u najmanju ruku alarmantno da se 2010. godine, broj onih koji između privatizacije i pljačke stavljaju znak jednakosti približno polovini ispitanika.

Na drugoj strani, udeo onih koji smatraju da je privatizacija nužan reformski proces koji se uglavnom uspešno sprovodi pao je na gotovo simboličnih tri odsto. Između ovih polarnih grupa su oni koji istina drže da je privatizacija nužna, ali da se sprovodi na uveliko pogrešan (i neuspešan) način, kao i oni koji ne mogu da ocene njene efekte – jednih i drugih je približno po četvrtina. Očito, dve decenije eksperimentisanja sa različitim modelima privatizacije zadovoljne njenim tokom i efektima čini samo uzak krug njenih kreatora i beneficijara...

Zvuči cinično da danas ni političke elite ne spore da je i dominantni model tenderske i, posebno, aukcijske prodaje bio sve samo ne transparentan i socijalno, pa ni razvojno, uspešan.

Prvo se govorilo da je svaki investitor dobro došao da bi se tek pred kraj privatizacije, kad su karte podeljene, počelo da govori o poreklu novca i bonitetu "strateških partnera".

- urušena privreda;
- siromaštvo;
- korupcija;
- nepoverenje u institucije;
- nedostatak demokratske političke kulture;
- nizak stepen sociopolitičke kohezije i
- brojne podele koje je trebalo prevazići.

Srbija je, dakle, bila opterećena postautoritarnim i postkonfliktnim nasleđem.

Prisustvo raznih ljudi iz kriminalnog miljea i nepotpune reforme državnih institucija doveli su do dodatnih negativnih posledica koje slabe kapacitete države.

Istovremeno, od ubistva premijera Zorana Đinđića, 12. marta 2003. godine, pa sve do danas, može se zaključiti da postoje razni centri moći, i sa njima povezane militantne desničarske grupe, sa kojima institucije, pre svega policija i sudstvo, nisu sposobne, ili ne žele da se do kraja izbore.

Još nema ni efektivnog socijalnog konsenzusa oko osnovnih pitanja i vrednosti koja su značajna za kreiranje kako unutrašnje tako i spoljne politike države.

Visok stepen siromaštva, rasprostranjenost nezadovoljstva, nizak nivo kulture poverenja, pre svega u političke aktore i institucije, govore u prilog ovoj činjenici.

Na drugoj strani, kada je celokupna aktivna radna snaga jedne zemlje spremna da je napusti ukoliko se za to ukaže prilika, reč je o državi koja je propala, uključujući tu i njen neuspeh u stvaranju nacionalnog identiteta i mobilizaciji oko opšteg nacionalnog projekta. Detektujući uzroke ovakvog stanja, pre svega u parcijalnim ekonomskim reformama, Dušan Pavlović (politički sociolog, vanredni profesor Fakulteta političkih nauka, prim. red.) zaključuje da je najveći otpor reformama dolazio od dobitnika početnog otvaranja privrede, a to su političari i privrednici, pripadnici stare elite – koji su uspeali da u prvom talasu reformi steknu najveće bogatstvo. Oni koji su stekli prednost, sredstva i beneficije početnim, delimičnim otvaranjem privrede, logično, neće podržavati dalje reforme i otvaranje privrede, jer to može da im uništi prednost koju su već stekli. Oni mogu da dobiju mnogo više ako zakoče reforme na pola puta i zadrže početnu prednost.

KRIZA 2008. I SLABOSTI DRŽAVE

Korupcija, koja takođe ukazuje na slabost države, samo se dalje može intenzi-

država, a onda i razloga zbog kojih Srbija još uvek pripada ovoj grupi.

Odabranih dvanaest indikatora Fonda za mir pokrivaju širok spektar faktora rizika od propadanja države poput:

- demografskog disbalansa;
- socijalnog nezadovoljstva;
- nejednakog razvoja;
- ekonomske krize;
- delegitimiranja vlasti;
- rasprostranjenog koruptivnog i kriminalnog ponašanja;
- nemogućnosti da se prikupe porezi i privuče podrška građana;
- ekološkog propadanja i
- odliva mozgova.

Atributi propadanja države uključuju i gubitak monopola nad legitimnom upotrebom sile, eroziju autoriteta za donošenje kolektivnih odluka i nesposobnost da se obezbede kvalitetne javne službe. Posledično, raste i rizik od gubljenja ravnopravne pozicije u interakciji sa drugim državama.

Zaista, dve decenije nakon urušavanja autoritarnih poredaka i deceniju nakon promena iz 2000. Srbija je još nedovršena i slaba, preciznije selektivno slaba, interesima bogatih i moćnih dominantno okrenuta država i društvo. Kao da smo zaglavljeni u ravni manjkave ili "defektna" demokratije.

Nasleđe autoritarne vlasti su:

virati sa izbijanjem krize 2008. godine. Ono što dodatno otežava situaciju slabim institucijama jeste i ekspanzija kriminala u eri globalizacije. Pod uticajem sveopšte transnacionalizacije kriminalci su se povezali u mrežu koja nadilazi državne granice. Porasla je i trgovina drogom, oružjem, ljudima. U porastu su i finansijske malverzacije, iznuđivanje i pranje novca. Kriminalci vešto manipulišu pravnim procedurama, finansijskim sistemom i široko rasprostranjenom korupcijom vladinih službenika, bankara, birokrata, policije i tako utiču na politiku i ekonomiju mnogih država.

Ovakva situacija predstavlja ozbiljnu pretnju za međunarodnu bezbednost, a pogotovo za nacionalne države koje nemaju kapaciteta da se sa ovakvom realnošću suoče. S obzirom na to da u ovoj fazi globalizacije kapital lako prelazi granice država i "kruži u potrazi za najpovoljnijim uslovima, on često prepoznaje slabost države, korupciju kao "komparativnu prednost".

Svakom razvijenom analitičkom nastojanju da se Srbija izvede iz stanja slabe države, čini se dragocnim vodič ili mapa sa obeleženih šest ključnih njenih određenja, koju su autori Đorđe Stojanović i Živojin Đurić ucrkali u svojoj studiji "Anatomija države" (Institut za političke studije,

Jake i slabe države

Jake države treba da svojim građankama i građanima isporuče devet osnovnih "javnih" dobara:

- potpunu kontrolu nad vlastitom teritorijom;
- zaštitu od političkog nasilja i kriminala;
- garantovanje političkih i građanskih sloboda;
- kreiranje opšteg ambijenta pogodnog za ekonomski prosperitet;
- vladavinu prava;
- nezavisno sudstvo;
- visoko razvijenu komunikacionu i fizičku infrastrukturu;
- isporuku punog obima i visokog kvaliteta javnih usluga i najviše standarde obrazovanja i zdravstvene zaštite i
- delotvorno civilno društvo

Nasuprot tome, slabe države, bez obzira na to što su po pravilu opterećene autoritativnom vlašću, nemaju potpunu kontrolu nad lokalnim centrima moći, birokratija im je oportuna, politički profilisana, ili opterećena korupcijom, društvo dekomponovano duž različitih (religioznih, etničkih, kulturnih i drugih) rascepa, a institucije nedovoljno snažne da iznesu promene i reforme.

Beograd, 2013):

(1) partijska otomanizacija srpskih upravljačkih struktura, koje rezultuju nefiksnim (ideološki "neprirodnim" ili "artificijelnim") koalicijama bez potrebne programsko-strategijske kompatibilnosti;

(2) problemi sa teritorijalnom definisanošću (nerešeno pitanje Kosova);

(3) diskrepanca između države i srpskog društva sa vrlo niskim stepenom poverenja i društvene kohezije i prateći problemi etničke ili regionalne fragmentacije;

(4) izražena, dugotrajna i intenzivna

ekonomska kriza strukturne provenijencije, sa ekstra zavisnošću od kredita i donacija, koje su često povezane sa političkim i ekonomskim uslovljavanjima, a ne sa razvojnim pobudama i ciljevima;

(5) jasno uočljiva hipertrofija klijentelizma i korupcije do granice kriminalizacije srpske političke scene i srpske države;

i (6) politički podobna birokratija... ¶

(Autor je profesor na Fakultetu političkih nauka, koji je pored teorijskog i istraživanja političkih procesa i konflikata u društvima u tranziciji angažovan i kao potpredsednik Ujedinjenih građanskih sindikata Nezavisnost i član Odbora

UPRAVLJANJE I ZAŠTITA.

SVE SA JEDNOG MESTA.

Uz Kaspersky, sada to možete.

Kaspersky Endpoint Security for Business spaja antimalver, enkripciju podataka, upravljanje sistemima, sprovođenje IT politike i upravljanje mobilnim uređajima u jednu jedinu platformu.

Upravlajte i zaštitite podatke vaše kompanije. Sada to možete.

www.singl.rs
Pozovite (011) 24-50-810

Pripremite se za ono što dolazi

KASPERSKY lab

SINGI
www.singi.rs

Srećan rođendan, družo Ulbriht

Fotografije: Perlia-Archiv

Direktiva partijskog vrha Istočne Nemačke je glasila: povećati normu kao rođendanski poklon predsedniku Valteru Ulbrihtu. U Berlinu su se 17. juna 1953. radnici pobunili, protest se proširio na čitavu zemlju, stotine hiljada ljudi zahtevalo je promene političkog sistema. Bio je to prvi ustanak u jednoj zemlji realnog socijalizma. Pregazili su ga tenkovi

Sedam godina nakon što sam Nemačku upoznao sa zebrastom uniformom logoraša iz Aušvica, Buchenvalda i njihovih radnih komandosa, krenuo sam na put da kao novinar lista "Omladina" pišem reportaže iz te zemlje. Pasoš sam dobio na preporuku Centralnog komiteta Narodne omladine. U mom prtljagu nalazili su se dvopek, salama i nekoliko kutija "zdenka" sira da bih nešto uštedeo i kupio poklone onima koji još nisu mogli da putuju u inostranstvo. Bio je to drugi put da se posle rata vraćam na "mesto zločina"

Tog, ispostaviće se, istorijskog 17. juna 1953. godine večerao sam u stanu sekretarice jugoslovenske ambasade u Bonu. Na

televiziji su prikazivali sovjetske tenkove kako tutnje kroz istočni Berlin i gone protivnike režima koji su protestovali na ulicama. Bila je to prva pobuna protiv staljinističkog sistema u jednoj istočnoevropskoj zemlji, svega tri meseca posle smrti samog Staljina.

Hitlerov režim, koji je o svojoj zemlji govorio kao o "Velikoj Nemačkoj", kapitulirao je 8. maja 1945. Velike sile, SSSR, SAD i Velika Britanija, na konferenciji u Jalti podelile su Nemačku na četiri okupacione zone – Vašington i London su jedan deo teritorije pod svojom upravom preputile Francuskoj. Tri zapadne zone su se 23. maja 1949. ujedinile u Zapadnu, Saveznu Republiku Nemačku. Oktobra iste

godine se istočna, sovjetska zona proglasila za Nemačku Demokratsku Republiku. Berlin je takođe bio podeljen. Zapadnoj Nemačkoj uzor je, naravno, bio zapadni kapitalizam, pa je o svom ustrojstvu govorila kao o "socijalnoj tržišnoj privredi", a istočna, koja se ugledala na iskustva SSSR, o "realnom socijalizmu".

Posle nekoliko godina, zahvaljujući Maršalovom planu i uspejoj monetarnoj reformi, Zapadna Nemačka započinje razvoj poznat kao "nemačko privredno čudo". Istočna Nemačka, iz koje su nakon svih ratnih razaranja odvucl i mnoga industrijska postrojenja u Sovjetski Savez, nije doživela nikakav pozitivan preporod. Životni standard u Zapadnoj Nemačkoj

je četiri godine nakon njenog osnivanja bio zavidno viši od onog u državi stvorenoj na istoku zemlje. Revizije granica posle kapitulacije takođe su mnogo više pogodile istočni od zapadnog dela bivše "Velike" Nemačke. Da bi sprečila masovni prebeg na Zapad, vlast Istočne Nemačke 1961. u Berlinu podiže zid koji je postao simbol Hladnog rata.

ILZE I VOLODA

Bio sam upoznat sa situacijom u dve Nemačke kad sam u stanu sekretarice jugoslovenske ambasade u Bonu Ilze na malom ekranu gledao intervenciju sovjetskih tenkova.

Ilze – neću joj pomenuti prezime, udajama ga je menjala nekoliko puta – bila je prebegla iz Istočne Nemačke u Jugoslaviju sledeći svog prvog muža Volkfanga Leonharda. Leonhard – koga smo zvali Voloda – dete komunističkih roditelja, završio je gimnaziju, fakultet stranih jezika i tajnu školu Kominterne u Kušnarenkovu, u kojoj su studirali i Titov sin Žarko i kćerka Dolores Ibaruri La Pasionarije. Bio je najmlađi član takozvane grupe Ulbriht – prve deseterice nemačkih komunista prebačenih avionom iz Moskve u Berlin da bi izgradili novu državu. Leonhard se 1949. godine izjasnio protiv rezolucije Informbiroa, a za ideje Titove Jugoslavije. Uz pomoć naše tajne službe je, pre nego što će ga uhapsiti, u poslednjem trenutku prebegao u Beograd.

Ilze, koja je dobro naučila naš jezik, zaposlila se u jugoslovenskoj ambasadi, Voloda je nastavio školovanje u Engleskoj, na Oksfordu. Veći deo naučne karijere proveo je kao profesor na američkom univerzitetu Jejl i objavio brojne teorijske i istorijske knjige.

Kada sam video tenkove na ulicama Berlina, kolebao sam se da li da sednem na prvi voz u pravcu Istočne Nemačke, ali su me ubeđivali da bi to bilo isuviše opasno. Govorili su mi da možda "onima tamo" treba baš neko kao što sam ja da bi ga optužili da kao agent titoističke Jugoslavije izaziva nemir, da bi ga kao krunskog svedoka izveli pred sud i dokazivali da se nemiri u zemlji "radnika i seljaka" seju spolja.

Pre dolaska u Bon bio sam u Kelnu i stanovao kod Volode. On me je zabrinuto upozoravao da na ulici, a posebno kad

bih se vraćao u njegov stan, povedem računa da li me neko prati, da li je išta sumnjivo, da li su neka kola bezrazložno parkirana pred kućom, jer se plašio da ga ne kidnapuju, vrata na Istok i osude kao izdajnika ili špijuna. Takva je bila atmosfera, opisana u nebrojenim špijunskim romanima i filmovima.

Poslušao sam pomalo kukavički i nisam otišao na istok Nemačke. Smatrao sam da Voloda i Ilze dobro poznaju situaciju "tamo preko". Zbivanja u Istočnoj Nemačkoj od 17. juna pa nadalje posmatrao sam i opisivao za svoju redakciju iz Zapadne Nemačke, iz sigurnog Bona. Tek ću tri godine kasnije biti dovoljno hrabar da odem "na lice mesta" i budem ratni dopisnik jedne drugačije revolucije: mađarskog ustanka 1956, koji je imao donekle slične korene, ali trajao duže i bio neopisivo krvaviji.

TITO I ULBRIHT

Pet godina ranije, 28. juna 1948, objavljena je Rezolucija Informbiroa, napad stalinističkog sssr na titoističku Jugoslaviju. Ja sam upravo polagao diplomski ispit kao građevinski tehničar arhitektonskog smera u Novom Sadu. Za razliku od nekolicine mojih drugova, skojevaca, nisam uopšte sumnjao da je u tom konfliktu Tito u pravu, ali sam neko vreme verovao da drug Staljin "možda nije dobro obavešten". Naš politički sekretar, prvoborac iz Srema, pucao je sebi u glavu jer nije mogao da se opredeli.

Posle toga su počeli napadi na Tita u svim istočnoevropskim državama. Mislim da je Istočna Nemačka prednjačila u tome, naročito između 1949. i 1951. Tito je nazivan zapadnim špijunom ubačenim među komuniste, a vrhunac je valjda bio kada su o njemu pisali kao o "fashiističkom psetu puštenom sa lanca". Tajton je postepeno jenjavao, pogotovu posle Staljinove smrti 5. marta 1953. – tri i po meseca pre ustanka u Istočnoj Nemačkoj. Dve godine kasnije, maja 1955. godine, Hruščov će doći u Beograd da prizna grešku sssr i njihovih satelita.

Mnogo kasnije ću saznati da je na tako žestoke napade na Tita uticala i činjenica da se on i lider Istočne Nemačke Valter Ulbriht lično nisu podnosili zbog razmirica koje su imali još tridesetih godina, kada su obojica u Moskvi stanovali

u hotelu Luks. Ulbriht je jedva dočekao da se sssr okomi na Tita.

ROĐENDANSKI POKLON

U proleće 1953. je ekonomska situacija u Istočnoj Nemačkoj bila izuzetno teška. Na osnovu vladine politike investiralo se u tešku industriju i u neke prestižne objekte, a na račun poljoprivrede i proizvodnje za ličnu potrošnju. U gradovima bi uveče obustavljali dovod električne energije koja je bila neophodna industriji. Agrarna reforma je upropastila seljačka gazdinstva. Građani su spali na manje porcije mesa i masti nego što su bile za vreme rata, a za razliku od ostalih istočnonoevropskih država građani Istočnog Berlina su pred nosom imali Zapadni Berlin kao pravi izlog prosperitetnog, kapitalističkog, potrošačkog društva.

U takvoj situaciji je istočnonemačka vlada 28. maja 1953. godine donela nesrećnu odluku o povećavanju normi u industriji i građevinskoj delatnosti i to još sa obrazloženjem da će to biti dar radničke klase Valteru Ulbrihtu za šezdeseti rođendan. Znači, trebalo je više da se radi za iste pare. Ta mera je pogodila isključivo radničku klasu, a Nemačka Demokratska Republika govorila je za sebe da je država radnika i seljaka.

U utorak, 16. juna, građevinskim radnicima "pukao je film". Trebalo je u što bržem tempu da završe pompeznu "Staljinovu aleju" u Istočnom Berlinu, koja se gradila po uzoru na Moskvu tridesetih godina. Ja ću se posle sa mnogim istomišljenicima rugati toj nepotrebno kitnjastoj, neogotskoj arhitekturi, ali još mnogo kasnije, kada sam bio u nekim stanovima tih palata, donekle sam se predomislio. Ukrasne fasade i nepotrebne male kule sam i dalje smatrao suvišnim, ali stanova su veliki, sa pametnim rasporedom, visokim tavanicama, udobnim kuhinjama i kupatilima. Tu se lepo moglo stanovati, ali sada još nije o tome reč, sada se još grozničavo gradi i manja povorka radnika pravo sa gradilišta kreće u pravcu centrale Sindikata, gde, međutim, niko ne pri staje da razgovara sa njima.

USTANAK I KRVAVI KRAH

Sve je počelo zahtevom da se norme vrata na stari nivo, ali zbog šturog reagovanja vlasti, situacija je postala

eksplozivna. Sutradan, 17. juna, ulicama Istočnog Berlina spontano je krenula daleko veća povorka, zahtevajući sada i ostavku vlade i slobodne, demokratske izbore. Odnokud su nabavili i razglasna kola. Zahvaljujući izveštajima zapadnih radio-stanica, pre svega američkom radiju RIAS u Zapadnom Berlinu, vest o demonstracijama se munjevito proširila kroz celu zemlju. Do masovnih protesta je došlo u preko 500 naseljenih mesta. Ustanici su tog dana zauzeli sedam sedišta okružnih veća, jedanaest sedišta srezova, četrnaest gradskih većnica, oslobodili su zatvorenike iz devet zatvora, osvojili dve zgrade tajne policije Štazi i nekoliko komandi policije. U Berlinu je, pored ostalog, u centru grada zapaljena devetospratna poslovna zgrada zvana "Kolumbova kuća". Fotografije tog požara obišla je svet kao simbol ustanka 17. juna.

Još su nepouzdanе procene koliko je u demonstracijama ukupno učestvovalo građana, variraju između 400.000 i milion i po. U svakom slučaju dovoljno da uzdrmaju državu. Čini se da 17. juna ni demonstranti ni, kako se to danas kaže, međunarodna zajednica, nisu bili svesni masovnosti i snage ustanka.

U sukobima sa policijom bilo je linča: jednu policajku su голу terali ulicama. Broj mrtvih i povređenih je takođe nesiguran, ali dokumentovana je smrt 55 ljudi u samim neredima, od kojih pet policajaca. Zapadni mediji i istoričari su u vreme Hladnog rata polazili od nekoliko stotina poginulih.

Oko 14 časova 17. juna vlada NDR izdala je proglas da se ukida povećanje normi zbog kojih je pobuna počela, ali je demonstracije nazvala delom provokatora, fašističkih agenata i njihovih izdajničkih pomagača. Svestan situacije, partijski i državni vrh pobeo je u berlinsko predgrađe Karlshorst koje je služilo kao baza sovjetske armije i bilo zatvoreno za Nemce.

Otrpili u isto vreme, generalmajor Pavel Dibrova, komandant sovjetskog sektora Berlina, objavio je vanredno stanje u 167 od 217 srezova u Istočnoj Nemačkoj. Vanredno stanje će prestati tek 10. jula. Šesnaest divizija Crvene armije sa 20.000 vojnika, uz pomoć 8000 istočnonemačkih policajaca, sa tenkovima, oklopnim kolima i teškim naoružanjem za 24 sata je razbilo demonstracije. Usledilo je

POBUNA IZ VEDRA NEBA: Radnici iz sovjetske zone prolaze kroz Brandenburšku kapiju

prilično nasumično hapšenje oko 6000 "kolovođa" ustanka. Sedmorica su osuđena na smrt, četvorica su u zatvoru umrli od neljudskog tretmana, a četvorica izvršila samoubistvo.

Brutalno slamanje ustanka 17. juna u Istočnoj Nemačkoj nije sprečilo da kroz nekoliko godina dođe do sličnih pokreta u Poljskoj, pa i u Mađarskoj.

PRESUDA DRUGA KARDELJA

Eventualno učešće zapadnih snaga u ustanku 17. juna je detaljno proučeno. Nije ga bilo direktno, niti je bilo poziva da do njega dođe, niti je dokazano postojanje ma i jednog provokatora zapadnih službi. Neosporno je, međutim, da do takve masovne pobune i njenih početnih uspeha verovatno ne bi došlo da nije bilo američke radio-stanice RIAS, koja ne samo da je iz časa u čas izveštavala o događajima, nego je prenosila stvarne ili izmišljene pozive na okupljanje, pravce marševa demonstracija i slično.

Zanimljivo je da se u Vašingtonu razmatrala pretpostavka da je možda reč o sovjetskoj provokaciji koja bi poslužila kao izgovor za slanje vojnog pojačanja i eventualno nasilnog zauzimanja zapadnog sektora Berlina. Kao vrhunac antikomunističke histerije 19. juna su u Americi pogubljeni Etel i Julius Rozenberg, navodni sovjetski špijuni. Međutim, zbog svojih akcija u Aziji – Koreji, Tajvanu i Indokini – vlada SAD u tom trenutku nije bila zainteresovana za promenu statusa u Evropi.

Na stav Jugoslavije čekali smo desetak dana. Intimno sam navijao za ustanike, ali nisam bio baš siguran šta se o svemu tome misli u Beogradu. Najzad, 28. juna u "Borbi" je izašao uvodnik Edvarda Kardelja u kome je ustanak od 17. juna nazvao "najvažnijim događajem posle jugoslovenskog otpora iz 1948. godine". Dalje je napisao da su štrajkovi i demonstracije imali "karakter prave, revolucionarne akcije radničke klase protiv sistema koji sebe samo naziva socijalističkim i proleterskim". Mogao sam da odahnem. Kardelj je nastavio da nije tu reč samo o problemu Nemaca sa stranim okupatorima nego o klasnom protestu nemačkog radnika protiv državno-kapitalističkih odnosa i da je u tome istorijski značaj događaja. Valja obratiti pažnju na to da su sovjetske vojne snage u Nemačkoj samo osam godina posle završetka rata nazivane "okupatorima".

BREHTOVO RASPUŠTANJE NARODA

Bertolt Breht, po mom mišljenju najveći pesnik i dramski pisac svekolikog XX veka, "komunista bez domovine" kako su takve likove nazivali jer nikada nisu bili članovi partije, ali odani ideji, bežeći od nacista nije hteo da se zaustavi u SSSR, nego se putujući vozom kroz celu ogromnu "prvu zemlju socijalizma" u Vladivostoku ukrcao za Holivud. Uplašen da bi u Americi moglo da dođe do fašizma, pošto je saslušan pred Makartijevim komitetom, 1947. godine se navrat-nanos prebacio u Švajcarsku i razmatrao gde da se

skrasi. Istočna Nemačka mu je dala pozorište, neograničene finansije za teatar-sku proizvodnju, pa je tako postao paradni umetnik te zemlje i sistema.

Posle 17. juna bio je razočaran i tome je dao odraza u pesmi "Rešenje", koju je napisao leta 1953. godine. Neposredni povod bio je članak sekretara Saveza književnika Istočne Nemačke Kurta Bartela u kome je pozvao radnike, posebno građevinske radnike, da treba naročito da se napregnu da bi povratili "poverenje vlade."

Breht tim povodom napisao:

Posle ustanka 17. juna
sekretar Saveza književnika
podesi da se u Staljinovoj aleji
podele leci, na kojima je pisalo
da je narod proigrao vladino poverenje
i da sada dvostrukim radom
mora ponovo da ga stekne. Zar ne bi
jednostavnije bilo da ga vlada
rasпусти i da sebi
izabere neki drugi narod?

Ta pesma je tek 1959. objavljena u Zapadnoj Nemačkoj, ali će Brehtova udovica, glumica Helene Vajgel, uspeti da se "Rešenje" na kraju objavi i u istočnone-mačkom izdanju Brehtovih pesama – tek 1969. godine.

GRASOVI PLEBEJCI

Ginter Gras je napisao komad "Plebejci probaju ustanak", u kome se ruga i ustanku od 17. juna 1953. i Bertoltu Brehtu i Šekspiru, a pre svega, valjda, svojim čitaocima i gledaocima. Premijera je bila januara 1966. godine. U komadu se prikazuju probe za Koriolana u jednom berlinskom pozorištu tog slavnog 17. juna. Glavni lik, u komadu jednostavno zvan "Šef", liči na Brehta, koji je stvarno – ali ne u to doba, nego kasnije – napisao i postavio na scenu svoju verziju Koriolana oslanjajući se na Šekspira. Kod Grasa se Šefu obraćaju i radnici koji "napolju" demonstriraju i štrajkuju, i predstavnik Partije. Obe strane traže njegovu pomoć u formulisanju svojih zahteva. On odbija, ali koristi njihovo raspoloženje da bi bolje shvatio istorijskog Koriolana, odnosno – po mom mišljenju – Gras hoće da kaže da je Brehtu više bilo stalo do pozorišta, nego do politike, radnika i društvene stvarnosti.

Posle berlinske premijere me je posećio ambasador (istočne) Nemačke Demokratske Republike Karl Kormes i zabrinuto pitao da li će u Beogradu da se izvede taj Grasov komad. Rekao sam mu da, koliko ja znam, neće, jer je to, čisto pozorišno gledano, neuspeo tekst.

"Ma kakav neuspeo tekst", uzbudio se ambasador, "to je zao antisocijalistički komad!"

"Zar ste ga čitali?", pitao sam ambasadora, spreman na diskusiju.

"Taman posla!", reče Njegova ekscelencija. "Pa neću valjda da čitam takvo đubre!"

To se zbilo desetak godina posle događaja i karakteristično je za percepciju radničkog ustanka u Istočnoj Nemačkoj i direktive koje je, valjda, grešni ambasador dobio ne bi li nekako sprečio prikazivanje Grasove drame u Jugoslaviji, gde niko o tome ozbiljno nije ni razmišljao.

Zapadna Nemačka je sve do svog ujedinjenja sa Istočnom 17. juni slavila kao nacionalni praznik. Tek od ujedinjenja – više volim da kažem "prisajedinjenja" Istočne Zapadnoj Nemačkoj – kao nacionalni praznik se slavi 3. oktobar, Dan nemačkog jedinstva, jer je toga dana 1990. godine i formalno došlo do ujedinjenja dve nemačke države nastale posle Drugog svetskog rata.

Ja značaj tog dana kao veoma mlad jugoslovenski reporter u Nemačkoj svaka-ko tada nisam shvatio, ali ko ikada shvata koji je to trenutak koji upravo doživljava zaista istorijski?

IVAN IVANJIC

*Odlazni pozivi ka Telekom grupi obuhvataju saobraćaj sa korisnicima mts, fiksne telefonije Telekom Srbija, m:tel Crna Gora (mobitina i fiksa), m:tel Republika Srpska i Telekom Srbije.

Uživajte na odmoru u Crnoj Gori!

Aktivirajte m:tel Plus roming dodatak na period od 7 ili 30 dana i uživajte u najpovoljnijoj roming ponudi sezone.

m:tel Plus 7 - 999 Din
m:tel Plus 30 - 1.499 Din

Sa aktiviranim željenim dodatkom cena odlaznih poziva, SMS-a i Data saobraćaja iznosi **0 dinara**.*. Aktivaciju roming dodatka možete učiniti putem mts vodiča.

imate prijatelje!

www.mts.telekom.rs

f / imateprijatelje
Korisnički servis 064/789

mt:s NAJOPUŠTENIJI ROMING

Između rata i mira

Upadljivo je kako se retko Evropska unija spominje u američkim medijima. Prošle godine, na američkim predsedničkim izborima, gotovo da nije bilo reči o njoj, a kada jeste, to je bilo uglavnom zbog ekonomske krize. Nikada se nije spominjala kao činilac u svetskoj politici. Kada bi Evropljani – podsetimo se da ih je oko pola milijarde i da su bogatiji od većine čovečanstva – vodili svetsku politiku, Sjedinjene Države bi je sigurno primetile. Možda ovo neprisustvo Evrope u američkim medijima ukazuje na veću krizu u Evropskoj uniji nego medijski izveštaji o protestima građana nezadovoljnih zbog nemanja zaposlenja i smanjenih plata

Piše: **Aleksa Đilas**

Kada je Nobelov komitet prošle godine dodelio Evropskoj uniji nagradu za mir, obrazložio je time da, baš zbog ekonomskih teškoća i protesta građana u mnogim zemljama Unije, hoće da podseti na njen veliki doprinos miru u svetu. Istakao je pomirenje između Francuske i Nemačke, razvoj demokratije u Grčkoj, Španiji i Portugaliji, primanje u članstvo država koje su bile u Istočnom bloku. Međutim, Nobelov komitet sastoji se od poslanika norveškog Parlamenta koje je imenovao sâm taj Parlament, a on se zalaže za širenje NATO-a i podržava ratove koje vode Sjedinjene Američke Države. Takođe, Alfred Nobel je u svom testamentu 1895. kao kriterijume za dodelu nagrade naveo smanjenje vojski, ustanovljenje mirovnih kongresa i, čak, doprinos bratstvu u svetu.

Evropska unija, u stvari, malo čini za mir u svetu, a neke njene članice vode ratove ili pokreću vojne akcije koje većina čovečanstva smatra nepravednim. Kada se u nekom delu sveta ratuje, retke su zajedničke evropske rezolucije, malo je napora da se stavovi evropskih država usaglase, nema pokušaja da se stvore forumi na kojima bi se zajednički donosile odluke. I ne samo što se glas Evropske unije ne čuje u svetu, već ona ni ne žali zbog toga.

Proevropski intelektualci često jadikuju kako je teško, možda i nemoguće, izgraditi evropski identitet. I doista, više decenija uspešne saradnje u privredi, politici i kulturi nisu stvorile Evropljanina. Međutim, upravo bi zajedničko delovanje u svetu moglo da bude krupan korak ka pretvaranju Evropske unije u stvarnu zajednicu Evropljana koja istovremeno ne bi poništavala njihove nacionalne identitete. Španski filozof Hoze Ortega i Gaset, verovatno najuticajniji pobornik evropskog jedinstva u prvoj polovini prošlog veka, govorio je kako Evropa treba da ima i pluralizam i jedinstvo, da bude kao roj pčela: "mnogo pčela a samo jedan let". Ali, kako postići takav let? Možda tako što bi se postavljali ciljevi ka kojima se leti? Jedan od glavnih bi sigurno trebalo da bude borba za mir u svetu, za pravedne odnose među narodima i državama, čak za ujedinjavanje čovečanstva u slobodi.

Naravno, ovo danas zvuči naivno, utopistički. Za svetski mir zalažu se samo retki idealisti i humanisti. Čak je i sama ideja gurnuta u stranu. Ali, valja se podsetiti da je svetski mir ne samo stara evropska ideja, već i da je u posleratnoj Zapadnoj Evropi imala podršku širokih slojeva stanovništva. Doista, mirovni pokreti bili su u svim zapadnoevropskim državama značajna

UMETNOST
PROPAGANDE:
Evropa na
karikaturi
E. Cimermana
objavljena u
Hamburgu 1914.

politička sila. Setimo se samo ogromnih demonstracija na ulicama i trgovima i velikih studentskih protesta, između ostalog i protiv američke intervencije u Vijetnamu i za nuklearno razoružanje. Mirovni pokret bio je posebno jak u Zapadnoj Nemačkoj, a sukobi mladih sa policijom izuzetno žestoki. U Britaniji, radikalne grupe u mirovnom pokretu zahtevale su krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina unilateralno britansko nuklearno razoružanje i njihov uticaj tako je brzo rastao da je taj zahtev laburistička partija unela u svoj program.

Nema sumnje, kod mirovnih pokreta u Evropi bio je prisutan strah od sukoba sa moćnim Sovjetskim Savezom ali su veću, važniju ulogu igrali univerzalni humanistički motivi. Zato su mnogi proevropski intelektualci očekivali da će sa krajem Hladnog rata mirovni pokreti još više ojačati. No, oni su gotovo sasvim nestali. Kako to da je mnogima u vreme dramatične konfrontacije dve supersile, Sjedinjenih Američkih Država i Sovjetskog Saveza, borba za svetski mir izgledala vredna velikih napora, a da u naše vreme, u kome je opasnost od rata u Evropi možda manja nego ikada u istoriji, ta borba malo koga zanima? I da dodam kako Britanija gradi novo nuklearno oružanje a malo Britanaca se tome suprotstavlja.

Ugovor koji je potpisan u Mاستrihtu 1991. ustanovio je Evropsku uniju kao naslednicu Evropske zajednice i postavio kao jedan od njenih glavnih ciljeva izgradnju zajedničke evropske spoljne politike. Od tada je prošlo više od dve decenije i svi-ma je jasno da stvarnog pomaka nije bilo. Evropljani se danas više nego ikad gotovo isključivo bave sâmi sobom. Nije li sebično što ih ostatak sveta tako malo zanima? Nije li bolesno biti tako zatvoren u sebe? Bilo kako bilo, nema sumnje da je veoma naivno. Evropa ne može biti bezbedna ako se u svetu stalno i sve više ratuje. Pa, izrazi Bliski i Srednji Istok dolaze od toga što su oni blizu odnosno ne mnogo daleko od Evrope! I kako je to neobično da Evropa, u kojoj živi mnogo muslimana i koja je u znatno intenzivnijim ekonomskim i kulturnim odnosima sa muslimanskim svetom od Amerike, igra u njemu neuporedivo manju političku ulogu od nje!

U evropskim medijima vrlo retko se govori o tome šta čovečanstvo misli o Evropi, a više od devedeset posto stanovnika naše planete nisu Evropljani. Uz to su mnogi od njih bili u nedavnoj prošlosti podanici evropskih kolonijalnih sila. Mada većina ljudi u svetu danas smatra Evropu miroljubivijom i humanijom od Amerike, to nikako ne znači da ona istovremeno

Odlomci iz knjige *Ruševine i zidovi*

Možda bi uistinu nezavisna Evropa mogla takođe da pomogne Americi, podstičući je da odbaci svoj militarizam i takozvanu "diplomatiju podržanu silom", svoju obuzetost razvojem novih vojnih tehnologija i svoje neprestano jačanje i umnožavanje obavestajnih službi. I može biti da bi takva Evropa mogla da privuče Britaniju bliže sebi, ili da pomogne Rusiji u razvoju demokratskih ustanova, budući da ruski narod ne bi više imao razloga da se plaši evropskih demokratskih inicijativa, sumnjajući da su one deo zavere predvođene Amerikom kako bi se Rusija učinila slabijom.

(*"DE GOLOVA VIZIJA EVROPE I PROBLEMI SAVREMENOG BALKANA"*)

Disidenti nisu želeli da Zapad smanji budnost ali isto tako nisu verovali da demokratija može da bude nametnuta spoljnom silom. Niko se nije zalagao za globalni zapadni krstaški pohod u ime ljudskih prava, slobode govora i vladavine zakona. Moju uobrazilju možda treba sputavati, ali ponovo mi pada na pamet Abraham Linkoln. Više no bilo koji drugi američki predsednik, on je bio ratnik i više od bilo kog drugog američkog predsednika, on je bio čovek mira.

Za njega su postojale određene vrednosti koje su bile apsolutne i za koje je vredelo prineti na žrtvu živote stotina hiljada mladih ljudi. Ali, u svakoj drugoj prilici, on je verovao, najvažniji zadatak državnika bio je da pregovara i teži nagodbi i poravananju, da oprost i okrene

se ka budućnosti. Južnjačka Konfederacija morala je da bude nadvladana silom, ali jedinstvo u slobodi moglo je da bude obnovljeno jedino umerenim političkim sredstvima.

(...)

Da li su disidenti težili mučeništvu? Ne, oni su jednostavno verovali da postoje principi i uverenja za koja vredi patiti i čak umreti. To je bila njihova velika pobeda nad cinizmom i moralnom neosetljivošću, lažljivošću i pokvarenosti, koji su preovlađivali u njihovim zemljama. Ali bila je to takođe važna poruka za Zapad da bude na oprezu pred nastupajućom površnošću, usredsređenosti isključivo na sâmoga sebe i opštom ravnodušnošću.

(*"O NOVINI I ZABORAVU: ŠTA MOŽEMO DA NAUČIMO OD DISIDENATA POD KOMUNIZMOM"*)

ne izaziva i strah. Sećanja na surovi evropski imperijalizam nisu izbledela, a mnogi s razlogom misle kako se on i obnavlja.

Upadljivo je i kako se retko Evropska unija spominje u američkim medijima. Prošle godine, na američkim predsedničkim izborima, gotovo da nije bilo reči o njoj, a kada jeste, to je bilo uglavnom zbog ekonomske krize. Nikada se nije spominjala kao činilac u svetskoj politici. Kada bi Evropljani – podsetimo se da ih je oko pola milijarde i da su bogatiji od većine čovečanstva – vodili svetsku politiku, Sjedinjene Države bi je sigurno primetile. Možda ovo neprisustvo Evrope u američkim medijima ukazuje na veću krizu u Evropskoj uniji nego medijski izveštaji o protestima građana nezadovoljnih zbog nemanja zaposlenja i smanjenih plata?

Evropska unija je napravila veliki korak ka stvaranju evropskog ustava kada je 2007. sačinila Lisabonski ugovor. On se, međutim, zaprepasavajuće malo bavi svetskim mirom i svetskim problemima uopšte, a opsednut je evropskom bezbednošću – ona je i postavljena kao glavni cilj evropske spoljne politike. U njemu se, doduše, kaže kako zemlje članice Evropske unije treba da sprečavaju sukobe u svetu i čuvaju mir, kao i da to valja da čine u skladu s Poveljom Ujedinjenih nacija. Ali, ugovor je veliki korak nazad u odnosu na Povelju koja govori o totalnom ukidanju rata kao načina rešavanja problema među narodima i državama i postavlja potpuni svetski mir za glavni, doduše daleki, cilj Ujedinjenih nacija.

Lisabonski ugovor ne samo što takav cilj ne spominje, već zahteva od država članica jačanje vlastite vojne moći. Istovremeno, on ne kaže koja tačno treba da bude njena svrha. Kao opasnost za Evropu ne spominje ništa osim globalnog terorizma, a i o njemu govori samo na uopšten način – nema ništa o tome ko i kako, odakle i zašto, ugrožava Evropu. I da li je vojna moć uopšte efikasno sredstvo za borbu protiv terorizma?

Zahtev za jačanjem vojne moći država članica Evropske unije bude u svetu strahove od evropskih neoimperijalističkih vojnih akcija. Idući tim putem, Evropa postaje pretnja regionalnom ili, čak, svetskom miru, kao što bi to bila i svaka druga vojna sila koja bi širila slabo obrazložene strahove o vlastitoj ugroženosti, a istovremeno se naoružavala.

Proširenje Evropske unije na Istok po svoj prilici jeste bilo korisno za evropski mir, pa samim tim i za svetski. Ali, zar evropsko uporno nastojanje na transatlantskom partnerstvu s Amerikom i na jačanju i širenju NATO-a – nazovimo to "proširenjem na Zapad" – nije pretnja svetskom miru? Saradnju Evropske unije s Atlantskim paktom zagovara i ugovor Evropske unije napravljen 2001. u Nici. I kako to da nijedna evropska zemlja ne želi da izađe iz NATO-a, čak se malo govori o tome, a u mnogima se i te kako raspravlja o izlasku iz Evropske unije ili o labavijim vezama sa njom?

Evropske države su veliki izvoznici oružja i to često u zemlje koje nisu ni miroljubive ni demokratske. Gotovo da nije bilo pokušaja da se izgrade zajednički evropski kriterijumi u vezi sa izvozom naoružanja. Niti se to što takvih kriterijuma nema, vidi kao problem. Nesposobnost Evrope da se snađe u savremenom svetu globalizacije jedan je od razloga za slabo kontrolisanu trgovinu oružjem jer se, u duhu morala globalizacije koji privredu svodi na prodaju i profit, fabrikama i kompanijama koje proizvode naoružanje i trguju njime, daje mnogo slobode.

Osnovne karakteristike američke spoljne politike, kako se uobličila od kraja Hladnog rata do danas, prilično su jasne. Glavne bi bile vera u američku izuzetnost i globalnu misiju, agresivna retorika, vojna sila kao glavni činilac u spoljnoj politici, spremnost na preventivne vojne akcije, unilateralnost i nepoštovanje međunarodnih organizacija i međunarodnog prava. Ovakva američka politika trpi velike neuspehe i na kraju će

sigurno biti poražena. Za to će se, pre svega, pobrinuti nacionalizam, koji je i dalje najjača ideologija sveta i nikada neće prihvatiti stvaranje novih imperija. Zatim, Amerika nema dovoljno vremena, novca i ljudi koji su neophodni za izgradnju stabilnih političkih i drugih ustanova u osvojenim zemljama. Najzad, ona mora da vodi računa o rastu novih privrednih velesila i da se angažuje oko sve težih i složenijih regionalnih i svetskih problema, kao što su globalna finansijska nestabilnost i prevelika privredna i politička moć velikih kompanija a, takođe, i nikako na poslednjem mestu, prenaseljenost, glad i siromaštvo, klimatske promene, nestajanje biljnih i životinjskih vrsta.

Zašto onda Evropa ne gradi alternativnu spoljnu politiku, sa svetskim mirom kao glavnim ciljem? I u vreme Hladnog rata, Evropa je nalazila smelosti i snage da pravi krupne samostalne spoljnopolitičke poteze, u nekim slučajevima i kada se Amerika protivila. De Golova Francuska uspostavila je diplomatske odnose sa Maovom Kinom, Zapadna Nemačka vodila je politiku pomirenja s istočnim blokom, posebno s Istočnom Nemačkom, Evropljani su učinili mnogo više od Amerikanaca da ljudska prava postanu predmet diplomatskih dijaloga sa Sovjetskim Savezom.

Evropska unija je proizvod razvoja koji niko nije planirao u celini, ali jeste u delovima. I uvek je, makar samo u pozadini, bila prisutna vizija evropskog jedinstva i evropske uloge u svetu. Ti delovi su se uklapali jedan u drugi i bili stalno nadograđivani novim. Nikada nije išlo lako, glatko, ne retko bi došlo do zastoja, pravili su se i koraci nazad. Ipak se napredovalo. Zato je opravdano nadati se da će biti prevaziđen i ovaj najduži od svih zastoja i da će doista krenuti izgradnja zajedničke evropske spoljne politike i borba za mir u svetu.

GOSTOVANJE MONA LIZE U NACIONALNOJ GALERIJI U VAŠINGTONU 1963:

Džon Kenedi, Madlen Malro, Andre Malro, Žaklina Kenedi i Lindon Džonson

Foto: Robert Leroy Knudsen

Francuski predsednik Fransoa Oland je u službenoj čestitki Baraku Obami na ponovnom izboru za predsednika Sjedinjenih Država ovoga oslovio sa "dragi Barak" i govorio o Americi predvođenoj Obamom kao "potpuno angažovanoj na međunarodnoj sceni i svesnoj izazova našoj planeti: mir, privreda i životna sredina". To sve, naravno, ima malo veze sa Obaminom ili bilo kojom drugom američkom spoljnom politikom, ali je sjajan predlog kojim ciljevima Evropska unija treba da se posveti. ¶

Ovo kratko predavanje posvećujem Janu Obergu, danskom profesoru koji živi i radi u Švedskoj i već duže od četvrt veka, sa veoma skromnim sredstvima, vodi transnacionalnu fondaciju za mir

PREDAVANJE ODRŽANO 11. JUNA 2013. NA PROMOCIJI AUTOROVE KNJIGE RUŠEVINE I ZIDOWI – ESEJI, PORTRETI, POLEMIKE, INTERVJUI, IZDAVAČ: ALBATROS PLUS; OPREMA REDAKCIJSKA

UBB
UNIVERZAL BANKA A.D.
BEOGRAD

0800 10 20 12
(besplatan poziv)

www.ubbad.rs

Foto: A. Andić

Medijski rat kao politika

Od trenutka kada su upravljanje nad zemljom preuzeli Nikolić i Vučić, pisanje tabloida u potpunom je skladu s njihovim trenutnim političkim potrebama i interesima. Čiji se sve i kakvi interesi tu prelamaju i sukobljavaju

Prava je sreća da je u Srbiji nekako uspela da preživi stara mudrost po kojoj je važnije ko nešto kaže, nego šta taj neko kaže. Podjednako je srećna okolnost što ovdje – zahvaljujući uglavnom gorkim iskustvima – niko nikome ne veruje.

Da nije tako, dogodilo bi se da jedna polovina građana i građanki Srbije živi u ubeđenju da ovdašnji tabloidni mediji objavljuju samo istinite informacije, dok bi druga bila potpuno uverena kako su redovni "klijenti" pomenutih medija u stvari poštenjačine koje oduvek rade za dobrobit naroda i države.

Ovak, teško da čak i polupismeni u potpunosti veruju onome što pročitaju u žutoj štampi, baš kao što se u promilima broje oni koji smatraju kako su likovi s naslovnih strana oblačeni bez osnove. Kako bismo, uostalom, i mogli da biramo stranu u aktuelnim medijskim ratovima? Kako izabrati između Mladana Dinkića i "Informer", između Dragana Đilasa i "Kurira", ili između istog tog Đilasa i Željka Mitrovića?

GAZDA I NJEGOVO PRAVO

Izbor je možda najlakši u slučaju Željka Mitrovića i praktično svih medijskih ratova koje je vodio. Bitka koju je protekle sedmice započeo protiv Dragana Đilasa u tom smislu nije ni po čemu specifična: kao i u više slučajeva do sada, on je Pink imperiju iskoristio za svakodnevno obaveštavanje građanstva o svojim duševnim bolovima, o problemima koji ga tište i o ljudima koji mu trenutno smetaju. Ovaj put, na dnevnom redu je navodno Đilasovo ponašanje prema medijima, monopoli koje je uveo, mahinacije sa Bus plusom, pritisci nad zdravstvenim radnicima i mnogo toga komplikovanog što ovde nije tema. Toj problematici posvećena je zavidna minutaža u svim udarnim terminima tv Pinka – tolika da nas samo korak deli od situacije u kojoj će se, u okviru redovnih aktivnosti na Farmi ili tokom glasanja u Grand paradi, verovatno publika podsetiti na "Đilasov zulum". Kada se Nezavisno udruženje novinara Srbije osvrnulo na takvu zloupotrebu

medijskog prostora, Mitrović je, opet opširno i u udarnom terminu, cinično zatražio da mu što hitnije daju dodatna uputstva "šta sme, a šta ne sme da objavljuje", "o čemu sme, a o čemu ne sme da govori".

Jedan od najvećih Mitrovićevih sukoba ovog tipa odvijao se u februaru 2002, kada je zaratio s profesorom Čedomirom Čupićem, koji se, kao član Saveta za borbu protiv korupcije, osvrnuo na nelegalnost gradnje zgrade tv Pinka na Dedinju. I tada se, baš kao i danas, na toj televiziji razglabalo o liku i delu profesora Čupića, o njegovoj imovini, a Mitrović se – valjda zaboravljajući kako je i za čijeg vaktastekao sve što ima – upitao i kako je moguće da je Čupić "u vreme embarga gradovila na Kosmaju". Svaki Čupićev demantio izazivao je još veći bes bivšeg rokera i funkcionera Jugoslovenske levice, a njihova javna prepiska verovatno bi ušla u antologiju medijskih užasa koje smo svi nekako preživeli. Profesor Čupić je tom skandalu posvetio knjigu "Medijska etika i medijski linč", a Mitrović je po privatnoj

Foto: FoNet

IZMEĐU DVE VATRE: Željko Mitrović (Pink), Dragan Đilas, Aleksandar Rodić (Kurir)

drugim sredstvima

tužbi osuđen za uvredu i bio prinuđen da Čupiću isplati trideset hiljada dinara.

Ništa pristojiniji nije bio ni Mitrovićev rat protiv Hrvatske, u koji je ušao u leto 2011. kada su hrvatske vlasti zbog neplaćene carine zadržale njegovu jahtu i najavile da će je prodati na licitaciji. Od tog trenutka, tv Pink je bez prestanka izveštavao o napadima na srpske građane u Hrvatskoj, o lošem kvalitetu hrvatskih proizvoda, o zločinima tokom rata i, uopšte, o svemu o čemu do tada nikada nije bilo ni reči. Takođe, najavljena je zabrana hrvatskih reklama i izbacivanje hrvatske muzike iz programa. Kada je na višednevnu hajku reagovalo hrvatsko ministarstvo spoljnih poslova, Mitrović je debelo zagazio u teritoriju preko granice dobrog ukusa, otvoreno vređajući i pišući reč Hrvatska malim početnim slovom. Stvar je završena odlukom dubrovačkog suda u Mitrovićevu korist, pa se ni tv Pink Hrvatskom više nije bavio, izuzev u kontekstu Severine, Nine Badrić i ostalih tamošnjih zvezda.

I aktuelni rat sa Draganom Đilasom sigurno je inspirisan nekim ličnim sukobom, pošto je Željko Mitrović verovatno poslednja osoba u ovom delu sveta koja bi se stavila na branik javnog interesa.

Sigurno je da bi nadležni trebalo da provere sve njegove navode i utvrde da li u silnoj dokumentaciji o kojoj govori ipak "ima nečega". Istovremeno, međutim, nema sumnje da će čak i najžešći Đilasovi protivnici dvaput razmisliti pre nego što poveruju čoveku koji je svoju imperiju izgradio pod okriljem Mirjane Marković i čiji medijski produkti već dve decenije moralno, intelektualno i estetski unazađuju srpsko društvo.

DRAMATURGIJA

Poslednja tabloidna drama ministra Dinkića takođe je dobar primer teze da je važnije ko priča, nego šta priča. Ovde je situacija ipak nešto kompleksnija i vrlo jasno objašnjava šta i zašto čitamo u najtiražnijim izdanjima. Uvek dobro obavешteni "Informer" prethodnih se nedelja intenzivno bavio likom i delom pomenutog Dinkića, objavljujući između ostalog: da je Dinkić pod istragom zbog sumnjivog osnivanja Nacionalne štedionice i isto tako sumnjive prodaje prostora nekadašnjeg Zavoda za obračun i plaćanje; da je tim svojim delatnostima navodno omogućio dodatno bogaćenje i onako bogatih Miroslava Miškovića, Vuka Hamovića i Vojina Lazarevića; da je slučaj "kiparskih

milijardi" zataškan; da, uprkos zahtevu Javnog tužilaštva da tim povodom bude saslušano više funkcionera s Dinkićem pride, niko nikada nije saslušan.

S druge strane, ministar je opširnim demantijem objasnio da nije odgovoran ni po jednoj od navedenih stavki. Detaljno navodeći kontekst u kome su se stvari događale, tadašnju podelu nadležnosti i posledice svojih i tuđih postupaka, u tekstu objavljenom na sajtu Ujedinjenih regiona Srbije, čak je i posebno istakao ("boldovao") značajne delove. U jednom od tih boldovanih segmenata krije se i suština Dinkićevog protesta: "Nedopustivo je da tzv. pouzdani izvori iz policije, bez hrabrosti da javno stanu iza svog imena i prezimena, kukavički obmanjuju javnost i uništavaju ugled bilo kome."

Jasno je svakom da se u dosadašnjem toku ove priče nije pojavilo ništa posebno novo i ništa posebno inovativno. Sad, međutim, dolazimo do bizarnog dramaturškog obrta u kojem Dinkić odstupa od svega do sada viđenog na inače živopisnoj medijsko-političkoj sceni. Pozivajući se na tezu o sprezi "dela policije i tabloida", on je 11. juna od Tome Nikolića tražio da sazove vanrednu sednicu Saveza za bezbednost. "Ako su se pojedinci iz

policije otrgli kontroli i zajedno sa tabloidnim novinarima presuđuju i pozivaju na linč, onda je ugrožena i bezbednost svakog građanina", objasnio je maštoviti Dinkić. Zahtev je (sasvim očekivano) odbijen, uz ocenu da pisanjem beogradskih medija nije ugrožena bezbednost građana, ali i poetično objašnjenje: "Predsednik Nikolić se nikada neće mešati u rad medija, kao što nije ni do sada, čak i kada je i sam bio predmet medijskih napisa."

NA BRANIKU MEDIJSKIH SLOBODA

Teško je, zaista, utvrditi šta je u svemu ovome najapsurdnije – čemu se čovek može samo nasmejati, a šta bi moglo da mu izazove ozbiljne probavne i nervne tegobe. Kako, recimo, doživeti ovo Nikolićevo zalaganje za slobodu štampe i akcenat na njegovom medijskom dostojanstvu? Formalno-pravno, Nikolić je donekle u pravu: on se lično zaista nije mnogo mešao u medijska posla; nikada nije bio jedan od onih koji su svakodnevno zvali urednike; nikada se nije bavio likom i delom ovog ili onog novinara. Sećamo li se, međutim, u kojoj je stranci bio Tomislav Nikolić pre nego što se upristojio, pre nego što je naučio kako da se ponaša i šta sme da kaže, pre nego što je zaboravio šta je i kakav je bio nekad? Nekadašnja stranka istog tog Tomislava Nikolića odgovorna je za nezapamćena kršenja medijskih sloboda, za ratnu cenzuru, za nezaboravni Zakon o javnom informisanju i sve što je iz njega proisteklo. Njegova sadašnja stranka, s druge strane, ima vidan upliv u više medija – bilo u vidu najava raznoraznih hapšenja, bilo u vidu reklamiranja onoga što je dotičnoj stranci važno, bilo u vidu hajke na one koji su u datom trenutku trn u oku aktuelnim vlastodršcima (ili, preciznije, Aleksandru Vučiću, kao Nikolićevom najbližem političkom saradniku).

U tom kontekstu, poezija upućena Mlađanu Dinkiću u vaskolikoj javnosti, u najmanju ruku predstavlja licemerje, ako ne i otvoreno podsmevanje svakom preostalom mislećem biću u Srbiji. Jer svi takvi – uprkos svemu, i dalje misleći – nisu mogli da ne primete kako je poslednji napad na Mlađana Dinkića krenuo u jeku priča o rekonstrukciji Vlade i svega nekoliko dana nakon istorijske izjave Aleksandra Vučića da ima "noćne more zbog stanja

srske ekonomije". Zbog toga, zaista je teško odupreti se utisku da je izveštavanje "Informera" skoro isključivo u funkciji aktuelnih previranja u Nemanjinoj ulici.

Ne bi to, naravno, bilo prvi put. Od trenutka kada su upravljanje nad zemljom preuzeli Nikolić i Vučić, pisanje tabloida u potpunom je skladu s njihovim trenutnim političkim potrebama i interesima – dovoljno je samo pogledati primer Dragana Đilasa, koji će imati monopol nad naslovnim stranama sve dok ne ode iz fotele gradonačelnika.

S druge strane, ne bi trebalo zaboraviti ni da Vučić i Nikolić – koliko god bili verzirani u medijskim stvarima – nikako nisu i rodonačelnici tabloidnog novinarstva u formi u kojoj ga znamo. Naprotiv. Ono je procvetalo posle 5. oktobra, u okrilju njihovih političkih protivnika, s tim što su mu se glavni izvori, finansijeri i nalogodavci periodično menjali. Pre ubistva Zorana Đinđića, tabloidi su živeli na jaslama kriminalnih krugova, braneći interese različitih klanova i ponekad čak najavljujući njihove akcije. Posle "Sablje", jednostavno su se preusmerili na izvore informacija bliske vladajućoj eliti, a svoje usluge počeli da naplaćuju – ne nužno u novcu. Zanimljivo je isto tako da su se neprestano gasili, a potom umnožavali, da su svi redom beležili zavidne tiraže i da uporno nisu odstupali od kršenja svih etičkih standarda profesije.

Jedini izuzetak, ovde zanimljiv zato što pokazuje da je moguće napraviti tabloid koji neće biti uvreda za mozak i za oko, jeste "Kurir" u periodu od kraja 2010. do februara 2012, kada ga je uređivao Brislav Bjelica. Čovek je na zidu svoje kancelarije imao i Zakon o informisanju i Kodeks novinara Srbije, što se jasno videlo na stranicama koje su pritom ostale i žute, i atraktivne. Njegovim odlaskom sve se ne samo vratilo na staro već je postalo mnogo gore nego što je ikada bilo.

NAJBЛИŽI INSAJDER

Pošto smo već na terenu rekapitulacija, dolazimo do detalja koji je imao daleko-sežne posledice na našu medijsku scenu, kao i na ono što se danas događa Mlađanu Dinkiću. Jedan od prvih koji je zloupotrebio besramnost domaćih tabloida u sopstvenom političkom interesu, jedan od prvih koji je bio tzv. pouzdani izvor, jedan od onih "bez hrabrosti da javno stanu iza svog imena i prezimena, kukavički obmanjuju javnost i uništavaju ugled bilo

STARI ZNANCI: Dragan Vučićević (Informera)... Foto: Vesna Anđić

kome", bio je glavom i bradom – Mlađan Dinkić. Tokom sistematskog uništavanja ugleda vlade Zorana Živkovića, Dinkić je posezao za "Kurikom" kao oruđem kad god je mogao, a tu praksu nastavio je sve dok na stranicama tog lista nije pronašao nešto što mu se nije dopalo.

Tadašnji urednik "Kurira", a današnji urednik i vlasnik "Informera" Dragan J. Vučićević, to je slikovito opisao u junu 2005. godine, pred Sudom časti Nezavisnog udruženja novinara Srbije: "Do pre četiri meseca, Mlađan Dinkić bio je jedan od najbližih insajdera "Kurira" u Vladi Srbije i dostavljao nam je gomilu informacija o pojedinim političarima i strankama. Sve je počelo sa 'Glasom javnosti', koji je

objavljivao feljton pod nazivom 'Demokratska pljačka Srbije', u kojem su iznete samo sumnje gde su pare koje je Milošević izneo na Kipar, a Dinkić pronašao." Pošto su "Glas javnosti" i "Kurir" pripadali istoj firmi, tj. kompaniji Radoslava Rodića, "od tada nastaje pakao za 'Kurir' i 'Glas javnosti'". U zapisniku sa sednice Suda časti navodi se i da je Vučićević "u detalje objasnio kako je, kada i kome od članova uredništva 'Kurira', Dinkić pretio telefonom i sms porukama, nazivajući ih

vlade. Prema izjavama novinara Kurira, izgleda da su se takvi nedopušteni odnosi nastavili i kasnije, kada su funkcioneri G17 plus postali državni funkcioneri. Iz iskaza dve strane nije jasno kada su i zašto takvi odnosi prekinuti, ali izvesno je da su prerasli u suprotnost i pravi medijsko-politički rat."

Kome, dakle, i da li ikome verovati? S jedne strane, tu je političar koji već trinaest godina vodi srpsku ekonomiju, a nikada, nijednom rečju, nije preuzeo odgovornost za bilo koji deo ekonomske katastrofe u kojoj se nalazimo; političar koji je svojevremeno sarađivao s tabloidima, a koji danas zapomaže, tvrdeći da isti ti tabloidi narušavaju bezbednost države. S druge strane, tu je medij koji se otvoreno svrstava na stranu najjače partije u Srbiji; medij na čijem se čelu nalazi čovek koji je vodio sve važnije tabloide, koji javno tvrdi kako su novinarski etički kodeksi prevaziđena stvar, koji je u konfliktu sa svim i svakim, a koji pritom ne šteti uvrede na račun svakog ko se usudi da izgovori nešto što mu ne odgovara.

Imajući u vidu tajming ovog napada na Dinkića, kao i činjenicu da se u

njemu nije pojavilo ništa čega već nije bilo u medijima, najpametnije bi bilo sačekati da sve to lepo prođe kao što je i počelo. Već za koji dan, Aleksandar Vučić imaće neke nove noćne more, pa će i nadležni tabloidi dobiti nove radne zadatke. Što se Mladana Dinkića tiče, za njega tek ne bi trebalo brinuti: osoba bez koje ne može nijedna srpska vlada, dokazao je da može da preživi sve.

KALJUGA

U svemu ovome, možda je najžalosnije to što je Mladan Dinkić u nečemu zaista u pravu. Imajući u vidu višegodišnje medijsko trovanje sa svih strana, kao i posledice koje je zbog toga pretrpeo nervni

sistem građana Srbije, zaista ne bi bilo na odmet da bude sazvana sednica Saveza za bezbednost, uz obavezno prisustvo vlasnika i urednika svih medija – kako onih otvoreno tabloidnih tako i onih koji su elegantnije od tabloida takođe radili u interesu ovog ili onog zagađivača mentalnog zdravlja.

Da je isti taj Dinkić ustao u odbranu opšte nacionalne bezbednosti nešto ranije, sigurno je da bi naišao na veliku podršku. Potpisnica ovih redova lično bi stajala na Terazijama s transparentnom "Mlađo, majstore!". Isto tako, da je Dragan Đilas zakukao zbog načina na koji mediji izveštavaju o nekim njegovim političkim protivnicima u vreme dok je bio moćnija figura u medijima, podržali bi ga čak i oni koji njegovo ime nikada neće zaokružiti na biračkom listiću. Da su se zbog medijskog tretmana ove ili one osobe pobunili Božidar Đelić, Oliver Dulić, Dragan Šutanovac ili bilo ko od onih koji su apelovali na tabloidnu milost tek kada su se našli na naslovnim stranama, sigurno je da ne bi naišli na tišinu na koju su inače naišli. Ako, u međuvremenu, nešto ne nauče, slična sudbina stići će i današnje vlastodržce, već za koju godinu ili deceniju, kada više ne budu na vlasti.

Iste lekcije morali bi već jednom da nauče i medijski vlasnici i urednici raznih boja. Bez obzira na to kakva im je bila početna motivacija, oni bi trebalo konačno da shvate kako poseduju ili uređuju medij, a ne stranku ili PR agenciju koja se od ostalih agencija razlikuje samo po tome što ne poštuje nikakve standarde i za koju ne važe nikakva pravila i zakoni. Ako već nemaju neki pametniji razlog za to – javni interes, recimo – o tome bi mogli da razmisle iz tržišnog ugla: da se prisete koliko je tabloida i medija "čudnog porekla" nestalo, samo zato što su se pojavile neke bogatije i imućnije gazde, ili zato što su nalogodavci našli poslušnike plaćenike.

Sve dok medijske gazde i njihovi "najbliži insajderi" ne obnove gradivo i prisete se zašto se zapravo bave poslom kojim se bave, teško da ćemo isplivati iz medijske i političke kaljuge u kojoj smo se našli.

A vremena je zaista malo, jer se od smrada već i sada teško diše.

TAMARA SKROZZA

... i Mladan Dinkić FOTO: FoNet

mafijašima, obećavajući da će ih uništiti i preporučujući im da traže drugi posao. Inače, Sud časti, sazvan na inicijativu tadašnjeg G17 plus zbog pisanja "Kurira" o funkcionerima te stranke, tada je doneo preporuku koja lako može da se primeni i u današnjoj situaciji – tim pre što su glavni akteri isti: "Sud časti NUNS konstatuje da i podnosilac prijave G17 plus i list 'Kurir' demonstriraju odnose i veze koji su neuobičajeni za objektivne medije i političke organizacije... Ceneći argumentaciju i jedne i druge strane, Sud časti je ustanovio da su tokom godina visoki funkcioneri G17 plus i 'Kurir' bili u savezništvu iz kojeg je proisteklo više afera, vezanih pre svega za članove prethodne

Ko ne može preći cenzus, ne treba ni da sedi u Skupštini

Suština je da imate kvalitet u parlamentu i da imate stvarno reprezentе političke volje građane, da ti ljudi stvarno nekoga predstavljaju.

Ovako imate situaciju da su u parlamentu ljudi koji ne bi osvojili ni deset glasova, a sede u parlamentu zato što je neko lepio plakate, vozio predsednika stranke, pa mu vi vraćate uslugu koju vam je učinio...

Dugogodišnji ministar, onaj kojega su gurali u i na funkcije koje baš i nisu za "preporuku" za sadašnju i buduću vlast, Rasim Ljajić – čovjek koji je u nezahvalna vremena bio na čelu nacionalnog Savjeta za suradnju s Haškim tribunalom – ponovo govori o nečemu o čemu "naši" na vlasti teško progovaraju, o smanjenju broja poslanika u Skupštini Srbije, ali i o promjeni izbornog sistema.

"Dve su ključne novine u onom što mi predlažemo. Jedna je stepenasti izborni cenzus, dakle manji cenzus za samostalни nastup stranaka na izborima, a veći za koalicije. Mi predlažemo i drugačiji model raspodele mandata, jer ovaj model kojega sada imamo je najgori. Taj model podrazumeva da predložite listu i da prvi sa liste automatski idu u parlament, bez obzira kakve su rezultate u svojim izbornim jedinicama ostvarili. Mi predlažemo da u parlament uđu oni koji na izborima u svojim sredinama ostvare najbolje rezultate. Drugim rečima, ako stranka osvoji 20 mandata, to znači da sa liste od 250 u parlament odlazi onih 20 koji su najbolji rezultat postigli u svojim izbornim jedinicama, svojim gradovima, bez obzira

na to na kojem su mestu na stranačkoj listi", kaže Rasim Ljajić.

"VREME": Što se događa u slučaju da, također po vašem predlogu, broj poslanika bude smanjen na 150, umjesto današnjih 250?

RASIM LJAJIĆ: To je već ustavna tematika. Mi predlažemo da se smanji broj poslanika. Ovotakvi broj nije primeren ni demografskim, niti političkim, niti ekonomskim prilikama u zemlji. Naš je predlog da poslanika bude 150 i tu nije cilj samo finansijska ušteda, da se razumemo, nije to čak ni glavni razlog, nego je reč o koncentraciji kvaliteta. Sada, kad stranka osvoji zavidan broj glasova, ona praktično nagrađuje i one koji su lepili plakate poslaničkim mestom. Sa manjim brojem poslanika i ovakvim načinom odabira sa kandidacione liste svaka od stranaka bi morala da vodi računa o kvalitetu i da zaista bira najbolje kandidate i to je glavni razlog ovakvog predloga. Osim toga, sadašnji model izbora kandidata je toliko nepravedan i toliko neracionalan da bukvalno destimuliše deluje na svakog od tih 250 kandidata koji su na listi, jer onaj koji je na vrhu liste zna da će svakako proći i nema motive da učestvuje u kampanji. Onaj ko je

u donjem delu, zna sigurno da ne prolazi i zašto bi on učestvovao u kampanji za nekog drugog! Ovako bi se razvila zdrava konkurencija unutar vlastite stranke. Postižete time na indirektnan način i regionalnu zastupljenost, tu je zdrava konkurencija između gradova i mesta. Time predstavnici partija ne odlučuju, odlučuju rezultati članova njihove stranke, to je približavanje većinskom modelu, uz zadržavanje proporcionalnog izbornog sistema, koji je po meni pravičniji, jer na autentičniji način izražava političko raspoloženje biračkog tela.

Konkretno, to izgleda – kako?

Evo, konkretno: nakon izbora, ako je stranka dobila 30 mandata, tih 30 mandata ne određuju se po ovom predlogu, ni na osnovu redosleda na listi kao što je sada, ni na osnovu volje predsednika stranke da izabere 30 kojih hoće sa liste, već na osnovu 30 najbolje ostvarenih rezultata. Zato smatramo da je ovaj model i pravičan i pravedan i podstiče, kao što sam rekao, i konkurenciju unutar same stranke. Suština je da imate kvalitet u parlamentu i da imate stvarno reprezentе političke volje građane, da ti ljudi stvarno nekoga predstavljaju. Ovako imate situaciju da su u parlamentu ljudi

Foto: A.Andić

■ **Meni se čini da se stvara predizborna atmosfera iako mi nismo ni na jednom sastanku koalicije ili vlade o tome razgovarali. Moj lični utisak je da rastu šanse da izbora bude do kraja godine**

koji ne bi osvojili ni deset glasova, a sede tu zato što je neko lepio plakate, vozio predsednika stranke, pa mu vi vraćate uslugu koju vam je učinio...

Reakcije su izazvali i vaši prijedlozi o povećanju cenzusa za koalicije. O čemu je tačno riječ?

Dve su moguće varijante stepenastog

izbornog cenzusa. Izvorno, mislimo da bi trebalo tražiti cenzus od pet odsto za samostalni nastup, sedam odsto za dvočlane koalicije i devet odsto za tri i više članova. Drugo, već smo dobili neke predloge da bi sve to trebalo računati sa tri odsto za samostalni nastup, pa da se – zavisno o broju stranaka koje su u koaliciji – diže na

pet, sedam i devet odsto za koalicije koje imaju četiri stranke i više od toga. Što je argument za ovu drugu varijantu: tri procenta je raspektabilna brojka, treba izaći u susret regionalnim strankama kojima bi odgovarao manji cenzus, a to bi podstaklo i samostalni izlazak stranaka na izbore i samim time doprinelo i raščišćavanju

političke scene. I najvažnije, oni koji bi ušli u parlament bili bi autentični predstavnici građana. Mi smo otvoreni za razgovore o svakoj od tih varijanti, ne polažemo pravo ni na autorstvo... Gledali smo kakvi su modeli izbornih zakona u Evropi i nastojali da ih prilagodimo našim prilikama. Mislim da je ovakvo stanje u Srbiji zapravo generator nestabilnog političkog života i uzrok krizu mnogim vladama koje su bile posle 2000. godine. Vi danas u Evropi nećete naći nijedan parlament sa ovolikim brojem stranaka, niti ćete naći vladu sa toliko članica vladajuće koalicije i to svakako usporava i proces donošenja odluka i vrlo često koči reforme. Mene su nakon ovog predloga odmah napale stranke koje imaju po jednog poslanika; ja nisam ovo prilagođavao svojoj stranci, jer da jesam, ne bih ovo ni predložio, ali mi moramo da ozdravimo politički život u kojem neki ljudi bukvalno od svojih stranaka prave mala preduzeća, od kojih vrlo lagodno i udobno žive. Jer, osim poslaničke plate, tu su i sredstva iz budžeta i više zarađujete nego da imate neku porodičnu firmu.

Već su stigle kritike vašeg predloga, kao i primjedbe da možda i vaša stranka ne bi ušla, po tim novim pravilima, u parlament.

Ako svoju stranku ne uvedem u parlament, znači da ne moramo da postojimo. Mislim da smo mi respektabilna stranka, još nismo na pet odsto, ali smo blizu, i mislim da sa nekom strankom u koaliciji možemo da pređemo cenzus. Ako ga ne pređemo, znači da ne treba da postojimo: što je Kant rekao, sve što je propalo, znači da je trebalo da propadne.

Kakve su reakcije vladajuće koalicije na vaš predlog?

SNS načelno podržava predlog, kažu da je zanimljiv i nemaju ništa protiv, čak su spremni da ga podrže. Ranije je i DS bio na tom stanovištu. Mi smo i sada i zvanično uputili predlog svim parlamentarnim strankama i videćemo kakve su reakcije.

Mislite li da ima vremena, do idućih izbora, da se usvoje izmjene izbornih zakona?

Ako ove godine ne bude izbora, ima vremena da se razgovara i da se usvoji novi model izbornog zakona, podržaćemo svako rešenje koje vodi ozdravljenju i okupljanju naše političke scene.

Robne rezerve

O tome kako su nestale robne rezerve iz silosa u Srbiji, ministar Ljajić kaže: tačno je da je Ministarstvo poljoprivrede radilo kontrolu u vrijeme kad je ispitivalo prisustvo aflatoksina (kad je buknuła afera oko toga), ali je nakon toga uslijedila nova kontrola – prvi puta na taj način – kvaliteta i kvantiteta robnih rezervi, kad su u njoj sudjelovali svi nadležni, od ministarstava do agencija. Ustanovljeno je, kaže ministar Ljajić, da su sve slabosti i manjkavosti – kako se dotad već govorilo u javnosti – pa i kad je bilo riječi o količinama, pokrивane papirima.

“Mi smo hteli da utvrdimo faktičko stanje, da li zaista ima te robe koju vidimo u tim papirima. To smo zajednički inicirali i napravili zajedno sa Ministarstvom poljoprivrede i došli smo do rezultata koji su više nego zabrinjavajući, da upotrebim najblaži izraz. U konačnom – danas ili sutra izveštaj mora biti konačno gotov, jer se još vrše neke naknadne kontrole – 80.000 tona je manjak, što pšenice, što kukuruza, i procenjena šteta je nekih 20 miliona evra. Postoje hipoteke, sredstva obezbeđenja, menice, država mora da naplati najveći deo onoga što nedostaje, pretpostavka je da će biti zaplene imovine i aktiviranja tih hipoteka, da bismo na taj način uspjeli da smanjimo što je moguće više ovu štetu. To podrazumeva svakako i krivične prijave koje će biti podnete...”, kaže Rasim Ljajić, dodajući – čitajući iz dokumenata koji su njegovom Ministarstvu pristigli – da su na prvom udaru skladištari. Naime, država Srbija ima u svom vlasništvu svega jedan silos, i to u Novom Pazaru (napravljen devedesetih godina), a sve ostale unajmljuje – pa i za robne rezerve – od privatnika.

I, o kolikom je kriminalu riječ, kaže podatak: da je jedan privatnik “u papirima” držao 12,7 tona kukuruza i 9,4 hiljade tona pšenice, a u stvari ni kilo u silosu nije imao. Pritom, država mu je plaćala evro po toni za zakup...

Kolika je vjerovatnost za izbore ove godine, po vašoj procjeni?

Meni se čini da se stvara predizborna atmosfera iako mi nismo ni na jednom sastanku koalicije ili vlade o tome razgovarali. Moj lični utisak je da rastu šanse da izbora bude do kraja godine. To me uopšte

ne bi iznenadilo. Sa datumom ili bez datuma za početak pregovora sa Evropskom unijom! Zapravo, najveća prepreka za izbore je implementacija Briselskog sporazuma, jer teško je istovremeno implementirati jedan ovakav sporazum, i voditi izbornu kampanju.

Kako gledate na argument da bi eventualni izvanredni parlamentarni izbori u Srbiji značili samo još jedno trošenje naših (poreskih obveznika) para za stranačke potrebe, dok smo s druge strane u katastrofalnoj ekonomskoj situaciji?

Objektivno, uvek se postavlja pitanje što je manja šteta. Ako nemamo izbora, onda moramo da sprovedemo zaista radikalne reforme koje po prirodi stvari ne mogu biti prijatne, bar na kratak rok, jer tim reformama je uvek neko pogođen – neko više, neko manje. Ali na duži rok su lekovite za celo društvo i svakog pojedinačno. Zapravo, ovde je vreme ključni resurs, a mi ga trošimo budzašto, a to je najskuplje. Trinaest godina pričamo o reformama koje nikako da završimo i to zapravo košta zemlju stotruko više od jednog izbornog ciklusa.

TATJANA TAGIROV

Volite li Fransa?

Nikako da se izdignem iznad svojih predloga koji nisu nailazili na razumevanje društva, zajednice, a sada se tim perjem kite ptice milion puta podvrgavane mojoj kritici koja nije uvek bila baš ni drugarska

Diže se umerena doduše halabuka protiv službenog automobilizma, a ja ću kao praotac toga zovimo ga pokreta biti prenebregnut i zaboravljen! Nisam li naučno dokazao da je život bez službenih kola moguć i da je štaviše pesma? Moji zakasneli i naravno nezahvalni sledbenici bi da se obračunaju sa zloupotrebama u korišćenju služb. kola, a bolesna je sama ideja o autu i šoferu koje zajednica dodeljuje pojedincu zdravom kao konj i kadrom da kupi te da vozi svoj rođeni auto, motocikl, kombi i sl.

Jesam li predlagao da se nar. poslanik posle jednog man-

prišao otključanim kolima sa nakanom da ja vozim iskočili su iz služb. zasede: pet hiljada je kazna, ali zašto, evo osobe koja je maločas doterala auto, pomerila bi ga da je ikome zasmetao, ne, ne i ne, moram da platim kaznu, žaliću se ministru policije, znate li vi ko sam ja? ispalo je naravno po njihovom, iako sam pisao i ministru i osobi najvišoj po činu u Ljermontovljevoj, platilo sam kaznu, ministar me je kak se veli iskulirao, a odgov. načelnica čije sam đeneralije prepustio zasluženom zaboravu poslala mi je pismo: njeni su potčinjeni, kaže, postupili ne treba lepše i pravilnije, biće pohvaljeni, odlikovani i unapređeni) sad je neko stao popreko i ja ako hoću da se isparkiram volj mi u kladionicu volj mi u obližnje kafiće, nije to ne znam kakav napor, ali nije ni da nije, stvorenja koja nestaju iza neprozirnih stakala kladionice i ova dru-

Hrišćanin se bar teši i hrabri znajući da Crkva neće propasti. Ali ima li utehe za rodoljuba?

data ima vratiti na svoj prethodni posao, ministar isto, predsednik Republike isto, predsednik opštine isto?! Dao sam tehn. rešenje da se u život sprovede načelo o smenljivosti onih koji vladaju i čiji bi se redovi obnavljali novim amaterima svesnim da će nakon četiri godine i oni biti svi do jednog vraćeni u prethodni stadij svog dijalekt. razvoja! Da je kojim slučajem i čudom ispalo po mome, ne bismo imali čoveka koji je nakon dvadeset godina poslanikovanja uvrteo sebi u glavu da postane predsednik Republike!

Na pitanje zašto sam bolesno privržen republici iz glave mi izlete čitav esej, hm, da nisam ja ovo nesvesno prisvojio udarivši na autorska prava pokojnika tj. njegov. prav. naslednika?

Korupcija, nema sumnje, u republici izgleda veća no u monarhijama. To je posledica mnogobrojnosti i raznolikosti ljudi koji su došli na vlast. Ali ta korupcija bi manje padala u oči da se te tajne bolje čuvaju. Nečuvanje tajne i nedoslednost čine sve poduhvate demokratske republike nemogućim. Ali kako su poduhvati monarhije u najviše slučajeva upropastili narod, ne želim mnogo što živim pod vladom nesposobnom za velike smerove. Ono što me naročito raduje to je da naša Republika iskreno želi da ne zarati u Evropi. Ona je rado vojnička, ali nije ni najmanje ratoborna.

Auto – ko ga ne zna skupo bi ga platilo! Pa opet na kolu me je postupaka i misli to prevozno sredstvo podstaklo, mnogo rad. normu ispunio sam pišući o tome, iako sam i tu krajnje kao u mnogo čemu samouk

Kola su mi danas možda milioniti put zagrađena: na mestu gde smo Lj. i ja kažnjeni zbog protivzakonitog zaustavljanja (sedela je u kolima i čekala da siđem sa drugog sprata; policija se čutke bila prikrala, stala 15 m iza nje, kad sam

ga, vlasnici crnih stakla na džipovima i limuzinama, bude u meni strah – zar nije strah najvećma strah od nepoznatog? Primerci homo sapiensa koji su se vozdigli iznad rada, koji celu bogovetnu letnju obdanicu presede jedni u bašti, drugi u klimatizovanom neradničkom enterijeru, za mene su isto što za domoroce behu moreplovci kavkaske rase kad su prvi kročili na njino i dan-danas zabačeno ostrvlje. Nisu to bića koja bih da prekidam i izvlačim iz njihovog prirodnog staništa: izvinite, da nije neko od vas belim kajenom zagradio onu bordo kršinu?

Ima tu i pitanja koja su neću reći filozofska, ali nisu toliko baš ni trivijalna: da li ste violatora dužni potražiti čim primetite da ste zagrađeni, ili ga smete uznemiriti samo kad zaista već morate da isparkirate svog kakav je da je ljubimca?! Ja bih, da sam u kafiću, ili da sam pred screenom sportske igraone, ukorio toga pravednika koji goji prase uoči Božića: “Šta ste dosad čekali, stao sam tu pre dva sata, i sad kam mi je stigao suši (kad je Mančester poveo) – sad baš moram da ustajem zbog Vas!”

Drugo pitanje, koje zadire itekako u etiku: ako civil zahteva od sugrađanina da pomeri nepropisno ostavljeni auto, da li to treba čini samo kad je njegov lični interes tj. automobil u pitanju, ili treba da se bori i za prava drugih: “Izvinite, kelter mi kaže da je ovo vaš džip, biste li ga pomerili, ova lada ne može da izađe?” Čovek privede kraju telefonski razgovor, dokrajči kapućino, ustane nevoljko i pomeri džip gledajući upitno zašto ne ulazim u ladu: “Ovo nije moj auto”, kažem – “ne znam kad će vlasnik doći, ali ovako ste mirni obojica! Samo ne možete ni tu ostati gde ste sad, sad ste zagrādili dvojica kola, jedna imaju nalepnicu *baby on board!*”

Ne verujem baš da bi se to ne znam kako lepo završilo! ¶

“Koliko sam ja obavešten, u Prištini živi 17 Srba, a ja ću biti 18”.

DEJAN PAVIĆEVIĆ, oficir za vezu Vlade Srbije u Prištini

(B92)

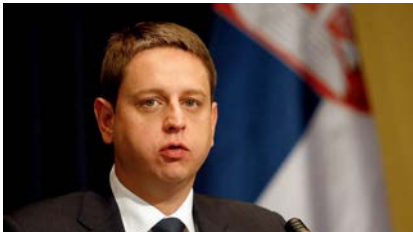

foto: FoNet

Dušan Grujić,

predsednik Teniskog kluba Partizan, govori o stanju u teniskom savezu i predsedniku Vuku Jeremiću: “Vuku zameram što je ostavio gerijatriju da vodi rss. On je u Savez doneo novca kao niko pre njega, ali nije smeo da na važnim pozicijama ostavi ljude koji uništavaju sve čega se dotaknu. To mu se u nedelju i obilo o glavu. Izdali su ga njegovi ljudi. Boba Živojinović nije sagradio ni kućicu za kanarince 11 godina, a naš “spasilac” Toplica Spasojević je svetski rekorder u pravljenju gubitaka. Radmilo Armenulić je najveći grobar srpskog tenisa, a veliki mozgovi Čeda Šoškić i Aca Bolić znaju samo da putuju s reprezentacijom i troše novac na lične dohotke. Tu je i Danilo Pantović, koji je bio po zatvorima... Svi oni zajedno nisu uradili ništa za tenis u ovoj zemlji i ako budu ostali na čelu Saveza, nema nam spasa.” (“Kurir”)

foto: Vesna Anđić

Biljana Obradović,

tv voditeljka, novinarka, producentkinja, pre 15 godina počela je na “Pinku”, sada slavi svoj 500. “Intervju sa slavnima” i priseća se svog prvenca: “Za manje od 24 sata nakon što sam primljena u City saopštili su mi da treba da razgovaram sa Goranom Bregovićem. Obično prepričavam kako sam godinama ‘vukla traume’ posle tog intervjuja. Šalu na stranu, za manje od pola sata pripremila sam se za veliki intervju, a nisam znala da samo treba da mu postavim nekoliko pitanja. ‘Šta me pitaš o stvarima iz zagrobnog života?’, rekao mi je. Sada mi je sve to slatko i lepa uspomena, mada sam Bregu dugo izbegavala u punom luku.” (“Lisa”)

Bosiljka Veselinović,

“naš čuveni astrolog, odlično opisuje ličnost jedne od najvažnijih savremenih srpskih slikarki”: “Biljana Cincarević, slikarka, čvrsto stoji na zemlji. Odlično zna šta hoće, a šta neće. Ima perfektan osećaj za sopstveni integritet i identitet. Ona je spoj konvencionalnosti i neobičnosti. Perfekcionista je. Brižna je majka, a savremena žena. Spada u slikare kojima 21. vek ide naruku. Njeno vreme tek dolazi. Radi na razvoju duhovne svesti, što je čini osobom koja stalno raste i ima sve šanse da spozna ko je ona zapravo i šta je njena misija na ovom svetu.”

Biljana Cincarević,

foto: Vesna Anđić

slikarka, nekada narodna poslanica iz LDP-a, borac za ljudska prava, govori o željama i njihovom ostvarenju: “Kada shvatimo šta želimo, onda pokušavamo da pobegnemo iz te-gobnog stanja u kojem se nalazimo. Tada počinje rad na sebi u svim pravcima, i intelektualni i duhovni. Čitajte, gutajte knjige koje govore o višoj svesti. Meditacija je veoma bitna. Od joge pa do šaman-skog tanga. Meni je mnogo pomogla i fenomenološka psihoterapija ‘order of lav’ ili ‘porodične konstelacije’. Sve to ima za cilj dubinsko čišćenje naše karme i naših pogrešnih stavova, čišćenje svesti i dovođenje mira i zadovoljstva u život. Tada uspostavljate vezu sa sobom, svojom intuicijom, koja će vam biti vodilja. Od tog trenutka, znaćete, osetićete i videćete kako i šta treba da radite.”

Da li je ikada osetila da je ljudi gledaju kao čudaka: “O, da. Skoro ceo život. Na to sam se toliko navikla da mi je danas takav opis kompliment. Nisam mediokritet. Pa i Hrist je rekao: ‘Širok je put koji vodi u propast i mnogo je onih koji njime hode. Tesan je put koji vodi u život i malo je onih koji ga nalaze.’” (“Blic žena”)

foto: Vesna Anđić

Žarko Obradović,

ministar prosvete posle ot-krića da su testovi “provaljeni”: “Za matematiku su spremni rezervni testovi koje policija strogo čuva. Ne postoji šansa da oni budu provaljeni.” (“Blic”)

Filip Mitrović,

mladi pevač, bio je jedan od žitelja Farme, i nedavno "napustio imanje u Lisoviću". Odmah po izlasku sačekali su ga novinari i postavili mu "zanimljiva pitanja" o "poljupcu sa Seksi Sandrom": "Što se tiče Seksi Sandre i poljupca, rekao sam već, da, desio se poljubac, koji znači ili ne znači ništa, to nije bitno. Videćemo se ukoliko već sutra..."

Da li ga zanimaju komentari i mišljenja gurua Saše Popovića: "Zanima me. Nisam želeo svoju odskora produkcijsku kuću Grand da razočaram i nadam se da je nisam razočarao, zato što mi je stalo do njihovog mišljenja, zato što su to ljudi sa kojima ću sutra graditi sebe..."

O tučama koje su na ceni: "Tuča Vesne i Goce je samo njihova stvar koja se dešava, koliko ja vidim oni imaju neki lošiji odnos pre Farme, tako da se to samo nastavilo u rijalitiju, još uz kamere... to je super za marketing! To da li gledaju mala deca ili ne, to nije na meni, Pink je verovatno uradio pravu stvar što ih je vratio."

I, na kraju, sažeto objašnjenje kako funkcionišu stvari: "Imaš 4 vuka koji gledaju jednu ovcu, neka bude to nagrada, i ta 4 vuka su super dok jure ovcu. Kada dođu do ovce poklaće se međusobno i taj jedan koji bude najjači uzeće nagradu." ("Alo")

foto: A. Andić

Saša Popović,

prvi čovek Grand produkcije, posle nastupa mlade pevačice Milice Todorović u emisiji "Zvezde Granda", našao je način da je pohvali: "Aaaa Milice izgledaš odlično. Još samo sise da uradiš i savršena. Hoćeš da ti platim da uradiš sise?" ("Alo")

Anja Krneta,

potporučnik iz Novog Sada, "ušla je u istoriju avijacije kao prva žena pilot u srpskom vazduhoplovstvu". Prošle godine završila je Vojnu akademiju, smer Avijacija, a sada joj je helikopter "gazela" omiljeno prevozno sredstvo, i govori o čarima ove letelice: "Bilo je divno, sve što sam godinama učila konačno sam mogla da primenim. Pre toga sam letela avionima, ali helikopter je poseban izazov. On ima dve palice i, da biste njime upravljali, morate da imate veoma dobru koordinaciju pokreta ruku i nogu. Ništa se ne radi na mišiće, već polako, zato ja često kažem da je vožnja helikoptera najženstveniji posao, zbog čega mi se mnogi smeju." ("Kurir")

foto: Vesna Andić

Andrija Prlainović,

vaterpolista Crvene zvezde i MVP Fajnal-fora Lige šampion, na pitanje zašto je nepoverljiv prema novinarima: "Zato što su retki zanimljivi tekstovi. Ponekad mi se, nažalost, čini da se neki ljudi, a njih nije malo, bave novinarstvom jer nemaju šta drugo da rade. Zato nerado dajem izjave i izbegavam intervjue za takve časopise. Od dnevnih novina čitam samo 'Novosti', jer tu nema senzacionalnih naslova."

Koje knjige čita aktivni sportista: "Volim domaće pisce. Kad su cvetale tikve Dragoslava Mihailovića čitao sam najmanje tri-četiri puta. Obožavam i Andrića, a od mlađih pisaca čitam Basaru."

Da li bi želeo da se u budućnosti bavi politikom: "Nikada! Postoje mnogo lepša, čistija i moralnija zanimanja od bavljenja politikom, pogotovu od bavljenja politikom u Srbiji. Ima toliko zanimljivih profesija u kojima čovek može mnogo više da se ostvari i više da postigne, nego u politici. U politici nema čak ni dobre ideje, pa da se država uhvati za nju." ("Večernje novosti")

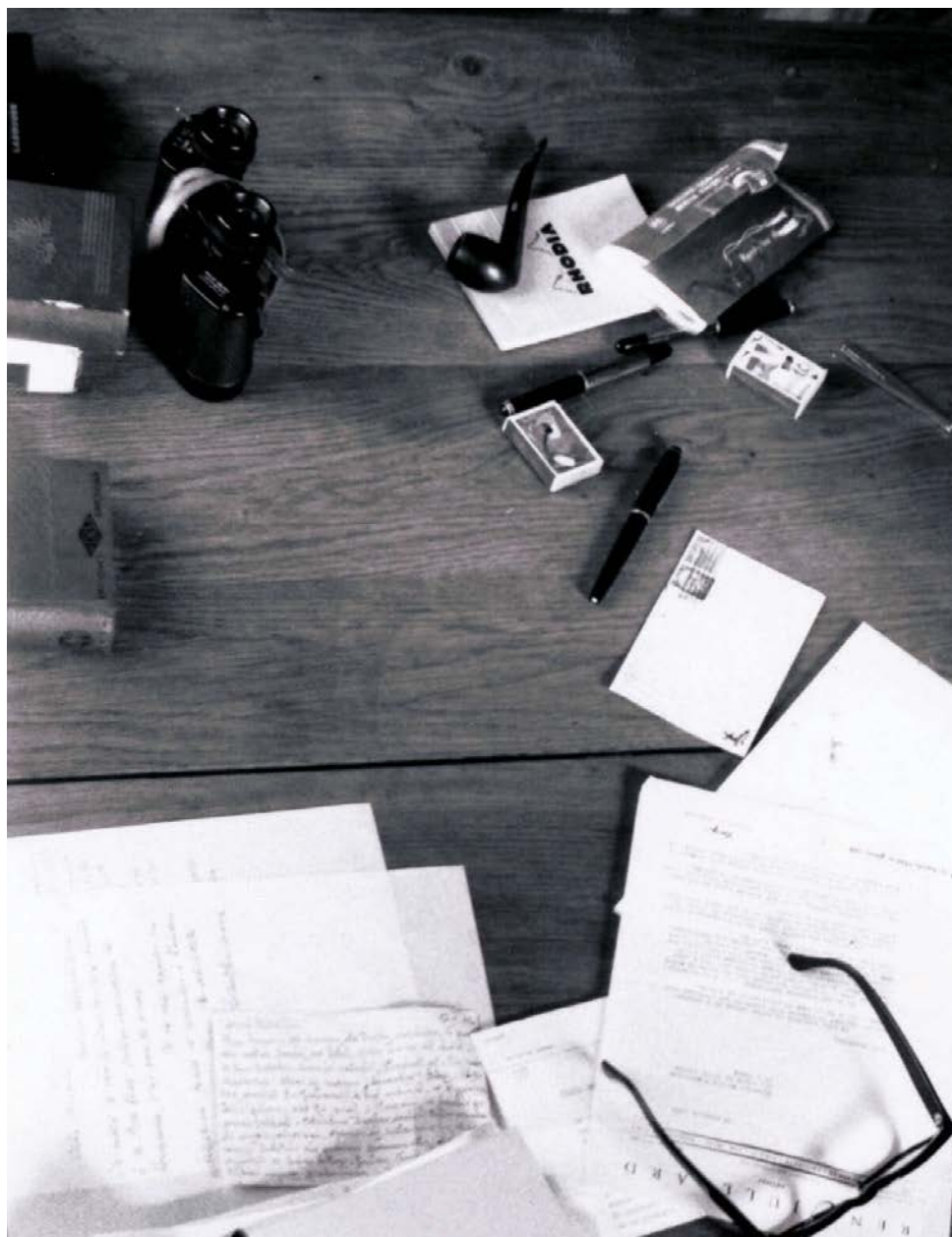
foto: Vesna Andić

Jelena Karleuša,

pevačica, ovonedeljna tema br. 1, dala je "prvi intervju posle debakla na Ušću", i na pitanje da li je njen suprug Duško Tošić, fudbaler, "celu svoju godišnju platu uložio u ovaj koncert": "Da je Duško dao celu svoju godišnju platu, moj koncert bi se merio u milionima, ali nisam baš toliko uložila. Mi smo dva odvojena novčanika i različite firme. Ljubav i posao ne mešamo. Moj suprug nije dao ni dinar za ovaj koncert." ("Kurir")

EROS STVARN

Pre nepunih mesec dana, tačnije 23. maja, krakovska izdavačka kuća Wydawnictwo Literackie objavila je novu, dosad nepoznatu, knjigu Witolda Gombroviča pod naslovom *Kronos*. Reč je o svojevrsnom apendiksu famoznom Gombrovičevom *Dnevniku*, čiji se kompletan prevod na srpski u jednom tomu pojavio prošle godine u izdanju Službenog glasnika. *Kronos* je poslednje parče u arhipelagu Gombrovičeve dnevničke proze, parče najintimnije i najkontroverznije

Jedini naši pisci čiji su značaj i pozicija u jugoslovenskoj književnosti usporedivi sa značajem i pozicijom Witolda Gombroviča (1904. – 1969.) unutar poljske literature su Ivo Andrić i Miroslav Krleža. Mada desetak godina stariji od Gombroviča, Andrić i Krleža djeca su iste epohe kao i ovaj poljski pisac. Uostalom, bilo je u našoj esejistici i publicistici zanimljivih promišljanja o srodnosti Gombrovičevoj i sa Andrićem

i sa Krležom. Iako, dakle, stariji, i Andrić i Krleža su nadživjeli Gombroviča. E zamislite sad da skoro pola vijeka nakon smrti Andrićeve ili Krležine na svjetlo dana iziđe intimni dnevnik nekog od njih dvojice, sa različitim detaljima iz ličnog života, detaljima nadasve seksualne prirode. Već i mogućnost da se u njihovim ostavštinama nađu pojedini nepoznati posve trivijalni tekstići tresla je u prošloj deceniji ovdašnju javnost i medije,

tako da je lako naslutiti kakva bi ovo izdavačka "bomba" bila. Baš takva bomba eksplodirala je u Poljskoj prije nepunih mjesec dana kad je krakovska izdavačka kuća Wydawnictwo Literackie objavila novu, dosad nepoznatu, knjigu Witolda Gombroviča pod naslovom *Kronos*.

RUKOPISI NE GORE

Kad već povlačimo te biografske paralele, pomenimo još nešto. I Andrić i

IJEG POSTOJANJA

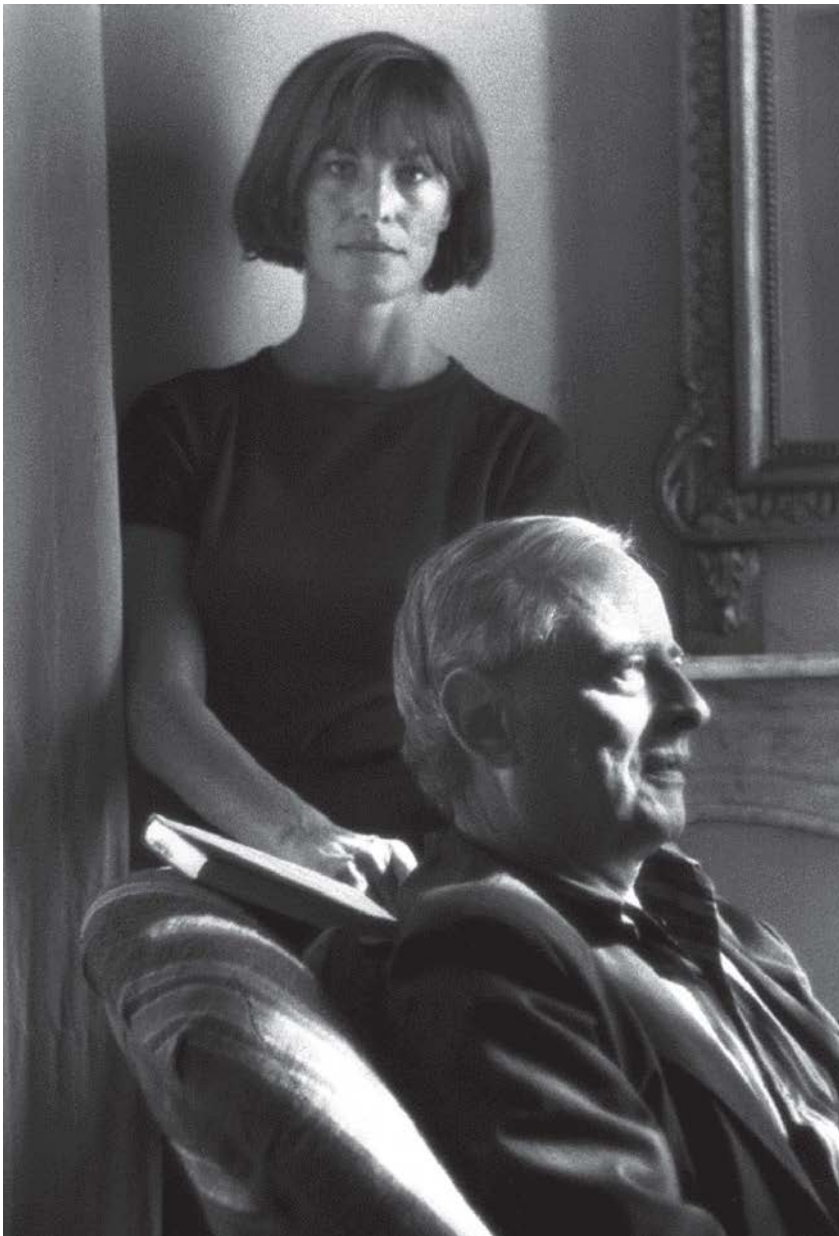
Vitold
Gombrovič,
1965.

Krleža umrli su kao udovci, bez djece, te se o njihovim ostavštinama brinu različita pravna lica. Kad je Gombrovič, međutim, prije četrdeset i četiri godine, 1969. dakle, umro, ostavio je iza sebe mladu udovicu. Rita Gombrovič od svoga je muža bila mlađa trideset godina i još je živa. Objavljivanje *Kronosa* upravo sada njena je odluka. U intervjuu Poljskoj novinskoj agenciji povodom publikovanja *Kronosa*, Rita Gombrovič je otkrila

kako je original rukopisa sve ove godine krila u sefu te da je napravila jednu jedinu fotokopiju koju je držala pod krevetom. Fotokopija se pokazala vrlo korisnom jer je papir na kojem je pisan original mnogo skloniji raspadanju. Rukopisi, bulgakovljeviški rečeno, ne gore, ali se, eto, raspadaju. A postojanje ovog rukopisa bila je potpuna tajna. Kad je biblioteka specijalizovana za čuvanje rijetkih knjiga i rukopisa na čuvenom američkom

univerzitetu Jejl otkupila Gombrovičevu rukopisnu zaostavštinu, gospođa Gombrovič nije im dala rukopis *Kronosa*. Danas pojašnjava kako nije željela da *Kronos* bude objavljen dok sam *Dnevnik* ne bude dovoljno poznat širom svijeta. "*Kronos* je besmislen bez *Dnevnika*" – doslovno kaže Rita Gombrovič. Čak je i geneza ove knjige nepovratno povezana s *Dnevnikom*. Kad mu je bilo skoro punih pedeset, 1953. godine, Gombrovič je počeo

SAPUTNICI: Rita i Witold

ispisivati *Dnevnik*; paralelno s pisanjem, *Dnevnik* je objavljivao u poljskom emigrantskom časopisu *Kultura*, sa sjedištem u Parizu. (Urednik ovog časopisa Ježi Gjedroic, s kojim je Gombrović uspostavio saradnju s proljeća 1950. godine, izuzetno je važna osoba za nastanak i kontinuirano objavljivanje *Dnevnika*. Njemu se činilo da je za Gombrovićev talenat upravo dnevnička forma zapravo "forma iz snova".) Za razliku od nekih drugih slavni *Dnevnika* (navedimo samo Kafkin), Gombrovićev *Dnevnik* od početka je bio namijenjen objavljivanju. A ipak, sve vrijeme dok je pisao čuveni *javni dnevnik*, Gombrović je bilježio i stvari koje nije namjeravao (odmah) objavljivati, pišući o mnogo intimnijim stvarima ispisivao je *intimni dnevnik*. Ako bi se za *Dnevnik* i moglo kazati da

nastaje u kontekstu malroovskog imperativa da piscu nije važno ono što je samo njemu važno, kod *Kronosa* to nije slučaj. No kada pisac dosegne status kakav je dosegao Gombrović, onda njegovoj publici biva važno i ono što je jedino piscu bilo važno. Tu negdje i Rita Gombrović nalazi razloge za objavljivanje *Kronosa*. U navedenom intervjuu pominje kako je bila u iskušenju da izostavi stranice koje se tiču nje same, no da je odustala te da je *Kronos* tako objavljen u cjelini. Sadržaj knjige za nju nije bio šokantan; veli da joj je Gombrović nakon što su se upoznali ispričao sve o sebi.

SEKS, DUVAN, SIFILIS

U prvim prikazima knjige u poljskoj štampi ističe se kako Gombrović vrlo prilježno navodi svoje erotske avanture,

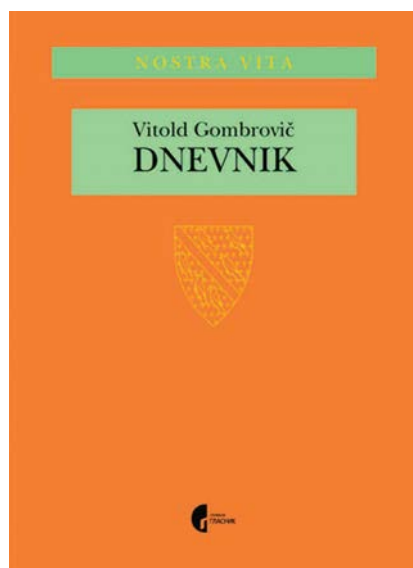
uključujući imena partnera (uglavnom bez prezimena), i muških i ženskih (mnogo više muških), da mnogo piše o zdravlju i bolestima koje ga muče, uključujući sifilis, da piše o svojoj finansijskoj situaciji, sastancima, putovanjima, prepisci. Knjiga je opremljena fotografijama Gombrovićevim iz različitih životnih faza, kao i faksimilima pojedinih stranica rukopisa. Pišući o erosu, Gombrović se bavi i praktičnim problemima zadovoljavanja žudnje, tako da svako malo pominje kako od ovog ili onog prijatelja pozajmljuje ključ od stana. Makar odrastao kao privilegovani šljahtić, potomak plemstva, skoro bogataš, Gombrović je u Buenos Airesu sedamnaest godina živio na broju 615 u ulici Venecuela, u unajmljenoj sobici bez kuhinje i privatnog toaleta.

Među prvim komentarima čuju se i negodovanja zbog objavljivanja knjige. Neki tvrde kako Gombrović nije imao namjeru da je objavi, pa ako ona i predstavlja važan izvor o njegovom životu, da ju je trebalo smjestiti u arhivsku građu gdje bi bila dostupna samo polonistima, naučnicima i istraživačima. Čini se da Rita Gombrović upravo to nije htjela. Svjesna vremena u kakvom živi i naslućujući vrijeme koje dolazi, mora znati da bi i ti važni stručnjaci i učenjaci svako malo snabdjevali printane i digitalne tabloide najsočnijim dijelovima i pikanterijama izvučenim iz konteksta.

Kronos je takođe *najtjelesnija* Gombrovićeva knjiga. On tu bilježi da je bolestan od čak sedamnaest bolesti, ali Rita Gombrović tvrdi da bi ga teško bilo opisati kao hipohondra. Iako je bolovao od astme, Gombrović je pušio tri do četiri pakle cigareta dnevno. Njegovi prijatelji su se šalili kako on ujutro izađe iz kuće sa stotinjak cigareta i jednom šibicom; šibica mu, naime, treba samo da zapali prvu cigaretu, a onda pali jednu na drugu. *Kronos* je i knjiga o lijekovima koje Gombrović pije, o knjigama koje čita, o kafanama u koje izlazi i muzici koju sluša, o tome *šta sanja i šta mu se događa*.

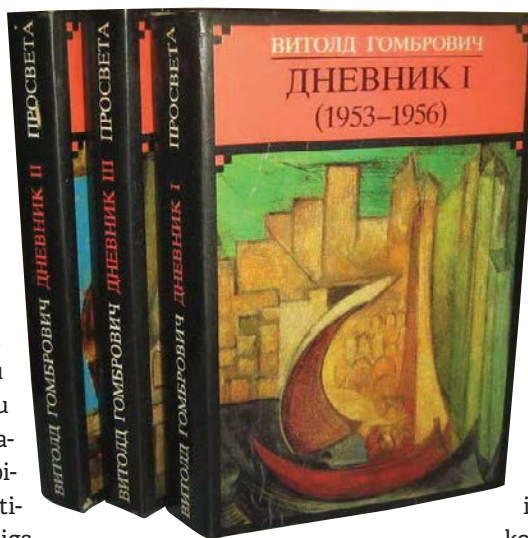
TRI U JEDAN

Da su u našem izdavaštvu neka sretnija vremena, mi bismo dosad znali da prevod *Kronosa* možemo očekivati već oko Sajma knjiga. Uostalom, prevodi su već najavljeni širom Evrope. Ipak, kako stvari stoje (a volio bih da griješim),

načekaćemo se do prevoda *Kronosa*. No za utjehu dostupan nam je Gombrovičev *Dnevnik*, prvi put kompletan i prvi put u jednom tomu, u izdanju Službenog glasnika. Krajem prošle godine, naime, u sklopu edicije Nostra Vita, u vizuelno prepoznatljivim knjigama, narandžasto-zelenih tvrdih korica, u jedan tom je *spakovana* knjiga (od 878 stranica) čije trotomno izdanje iz 1985. godine spada među najdragocijenije sadržaje silnih jugoslovenskih ličnih biblioteka. Taj prevod Petra Vujičića, u tri ćirilična toma, u izdanju Prosvete, jest knjiga za koju sam najčešće čuo da njezin gubitak u ratu oplakuju ljudi što su iza sebe ostavili sav prethodni život i cijele svoje biblioteke. I jedan mi je sarajevski antikvar kazao: Ništa od ozbiljnijih knjiga ovi iz dijaspore ne traže toliko često kao Gombrovičeve *Dnevnik*e. Valjda upravo zbog te *trotomnosti*, kolokvijalno se kod nas na ovu knjigu češće referira kao na *Dnevnik*e, nego na *Dnevnik*. Slušao sam najrazličitije ljude kako se kunu u ovu knjigu, kako citiraju ili parafriziraju rečenice i dijelove. I da je, dakle, Službeni glasnik tek obnovio Prosvetino izdanje, u jednom, dva ili tri toma, bio bi to vrhunski izdavački potez. Ovo je, međutim, više od puke obnove. Tu je, naravno, cjelokupan Vujičićev prevod, uz isti onaj kratak i instruktivan predgovor iz Prosvetinog izdanja, ali tu su i stranice neobjavljene u Prosvetinom izdanju. Naime, u našem izdanju iz 1985. godine, nalazio se tekst Gombrovičevog *Dnevnika* od početka, tj. od 1953. godine, pa do 1967. Treći tom je završavao onom nezaboravnom slikom o Gombrovičevom poznaniku, Poljaku,

koji je povremeno "upadao u duga razmišljanja", a kad bi se prenuo, govorio je "Svinja svinji dupe slini". Kad su ga jednom upitali šta ima na umu kad to kaže, ovaj je rekao: "Imam na umu Poljake." U izdanju Službenog glasnika su, međutim, i stranice iz ostatka 1967, te i iz 1968. i 1969. godine, sve do Gombrovičeve smrti, dakle. Ovaj dio *Dnevnika* prevela je Biserka Rajčić. Ona je takođe prevela i pogovor koji je napisao Vojčeh Karpinski. Za razliku od Prosvetinog izdanja, ovo Glasnikovo ima i četiri iscrpna i korisna indeksa. Uz već pomenuta imena prevodilaca, ovdje je neizostavno navesti i ime urednika Branka Kukića koji je ovo izdanje znalački priredio i koji je u međuvremenu najuren iz Glasnika.

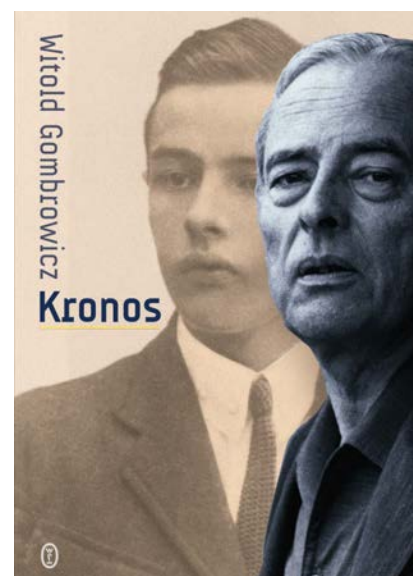
Usput, zanimljivo je da je takođe prošle godine u Americi prvi put objavljen kompletan prevod Gombrovičevog *Dnevnika* na engleski u jednom tomu. Izdavač je Yale University Press, a prevoditeljka Lilijen Veli. Knjiga je privukla veliku pažnju; *Njujorker* je, recimo, objavio hvalospjevan prikaz na pet stranica. U Poljskoj je, paralelno s *Kronosom*, objavljen i originalni *Dnevnik* u jednom tomu.

JAPAJAKANJE

Nema u svjetskoj književnosti čuvenijeg dnevničkog početka: "Ponedjeljak: Ja. Utorak: Ja. Sreda: Ja. Četvrtak: Ja." S petkom, međutim, počinje pravi dnevnik. Mnogi su komentarisali šta zapravo znači ovo Gombrovičevo četiri puta ponovljeno "ja" (ta *strašna reč*, rekao bi Andrić), govorili i teoretisali o individualizmu, subjektivitetu, solipsizmu.

Pojednostavljeno govoreći, ono ipak iznad svega predstavlja mapiranje Gombrovičeve pozicije, određivanje spram sopstvene izolacije i samoće. Sa citiranim *japajakanjem* odlično se zapravo rimuje onaj mnogo kasniji fragment: "Vraćajući se kući, razmišljao sam o Poljskoj i svojim kolegama po peru. Ponekad mi se čini da bih morao o njima da mislim s većom skromnošću. A ipak ta sigurnost da ja postojim više no oni... ne dopušta mi da činim veće ustupke. O hijerarhiji među nama ne odlučuje dar, razum, moralne vrednosti, nego prije svega: jače, stvarnije postojanje. Sâm sam. Zato više postojim." Baš ta činjenica *jačeg, stvarnijeg postojanja* i dan-danas čini Gombrovičev *Dnevnik* toliko svježim, otkrivalačkim i aktuelnim štivom. Za one koji su *Dnevnik* ranije čitali već i letimično prelistavanje značice prepoznavanje dragih dijelova. Kad se, recimo, na samom početku Gombrovič obruši na poljski provincijalizam, na upoređivanje, recimo, Mickjeviča sa Danteom, Rasinom i Šekspirom, to iz perspektive bilo kojeg malog naroda (kao što je Ištvan Erši, recimo, radio iz mađarske perspektive) vrijedi čitati sa sviješću o primjenjivosti Gombrovičevih zaključaka na lokalne prilike. Kaže Gombrovič: "Upoređivati Mickjeviča sa Danteom ili Šekspirom, znači upoređivati voće sa kompotom, prirodni proizvod sa prerađevinom, livadu, polje i seoce s katedralom ili gradom, seosku dušu sa gradskom

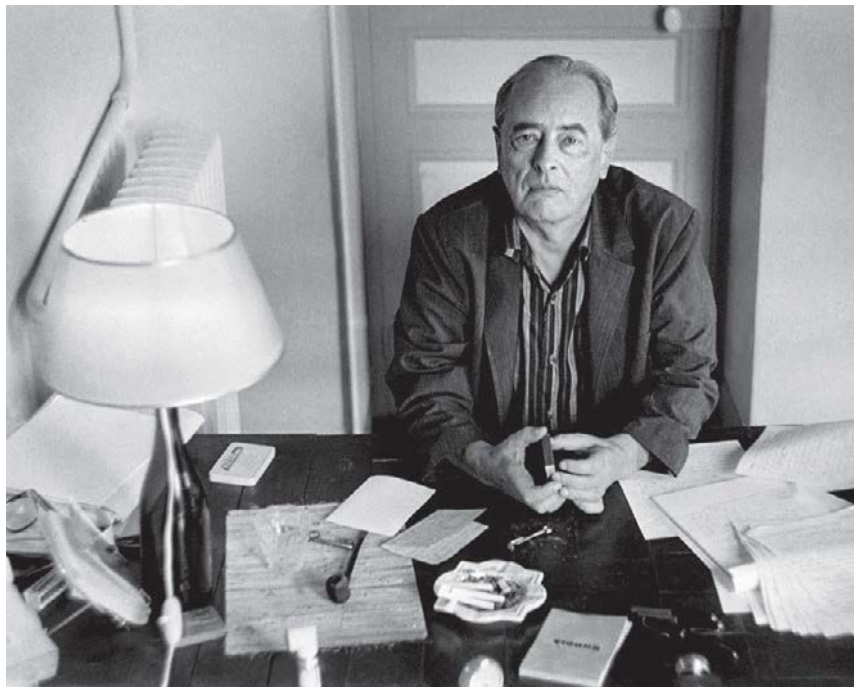
»

dušom, smeštenom u ljudima, a ne u prirodi, ispunjenom znanjem o svetu ljudskog roda." Ali to je čak i manje važno. Provincijalizam je manje u usporedbama, a više u samom ponosu slavnim zemljacima ili sunarodnjacima. Kaže Gombrovič malo dalje: "Geniji! Do đavola s tim genijima! Imao sam želju da kažem okupljenima: – Šta me se tiče Mickjevič? Vi ste za mene važniji od Mickjeviča. I ni ja, niti iko drugi nećemo donositi sud o poljskom narodu na osnovu Mickjeviča ili Šopena, nego prema onome što se ovde, u ovoj dvorani, dešava i šta se ovde govori. Čak i kad biste bili narod ubog u veličinama (...), ali kad biste umeli o njima da govorite sa slobodom duhovno slobodnih ljudi, sa umerenošću i trezvenošću zrelih ljudi, kad vaše reči ne bi obuhvatale vidik palanke nego sveta (...) Ovako kako stvari stoje, Šopen i Mickjevič služe vam samo da se jače ispolji vaša sitničavost – jer vi s dečjom naivnošću tutkate prezasićenom inostranstvu te poloneze jedino zato da biste pojačali poljuljano osećanje sopstvene vrednosti i da biste dali sebi nekog značaja. Vi ste kao siromah koji se hvališe kako je njegova baba imala majur i kako je boravila u Parizu. Vi ste siromašni rođaci sveta, koji pokušavaju da imponuju sebi i drugima." I silan ponos spram Novaka Đokovića, Janice Kostelić, Danisa Tanovića ili Slavoj Žižeka je ponos siromašnih rođaka svijeta i odraz provincijalizma; zamislite samo mogućnost da se na taj način Španci ponose Rafaelom Nadalom ili Amerikanci sa Lindzi Von, Austrijanci Hanekeom ili Francuzi Badjuom. Gombrovič zna da se protiv jednoće bivanja siromašnim rođacima svijeta koji pokušavaju da imponuju sebi i drugima najbolje bori *istinom*. Na jednom mjestu je uostalom napisao: "Težio sam tome da Poljak može s ponosom da kaže: pripadam drugorazrednom narodu."

POEZIJA, SLIKARSTVO, NAUKA

O čemu god da piše, Gombrovič je duhovno slobodan čovjek. Neke od najpamtljivijih stranica *Dnevnika* su potpuno pamfletske. Najslavnija je vjerovatno Gombrovičeva filipika *Protiv pesnika*, ali ne šteti on ni slikare, žene ili nauku. Vrijedi poslušati, možda malo i više zbog tona, nego zbog sadržaja, kako Gombrovič govori o nauci i njenom odnosu

UMETNOST PREZIRA, KULTURA ZANOSA: Za radnim stolom

foto: Bohdan Paczowski

spram umjetnosti: "Nauka zaglupljuje. Nauka umanjuje. Nauka naružuje. Nauka izopačuje. Da li će scijentizam istisnuti umetnost? Oh, uopšte se ne plašim gubitka obožavalaca. Ne plašim se da 'buduća pokolenja neće čitati romane' itd. Valjda je potpun nesporazum zahvatati ozbiljnu umetnost u kategorijama proizvodnje, tržišta, čitalaca, ponude, potražnje – čega tu ima zajedničkog? – umetnost nije fabrikovanje romančina za čitaoce, nego duhovno opštenje, nešto tako nape-to i tako zasebno od nauke, čak suprotno, da tu ne može biti uzajamne konkurencije. (...) Govorite o ravnodušnosti inženjera, tehničara i drugih funkcionera prema umetnosti. Pa zar je nekad bio moguć dijalog između umetnika i točkića u mašini. Ali zato svaki dan utvrđujem kako lakom prema sjaju umetnosti postaje onaj koji je, uvučen u zupčanike, sačuvao dosta čovečnosti da bi osetio kako mu lome kosti. (...) Predviđam da će umetnost u najbližim godinama morati da se otrese nauke i da se okrene protiv nje – taj sukob će izbiti prije ili kasnije. (...) Kako se mobilisati protiv nauke? Pronaći tačku oslonca da bismo pokrenuli iz temelja prezir, mogućnost prezira..."

Važno je reći da otkrivanje *mogućnosti prezira* nipošto ne isključuje otkrivanje *mogućnosti zanosa*; naprotiv, te dvije stvari idu zajedno. Kad govori o voljenim sitnicama, Gombrovič može bez blama reći da makar se stvari kojima odajemo poštu mogu učiniti kao nevažne "a ponekad čak i bijedne i dostojne prezira", no

da se ipak "svetost ne meri veličinom božanstva, nego žestinom duše, koja svetkuje – bilo šta. Ne možeš se boriti s onim što duša izabere".

Već pomenuti pogovor Vojčeha Karpinskog objavljen na kraju Glasnikovog izdanja *Dnevnika* nosi naslov *Gombrovičev glas* i počinje ovako: "Gombrovičev *Dnevnik* smatram najvažnijim delom poljske proze u celoj njenoj istoriji. Formule tog tipa, koje su pre svojstvo stila sportskih izveštača, na polju umetnosti obično su opasne, u najboljem slučaju jalove. Kad razmišljam o *Dnevniku*, ta kategorička ocena nameće mi se, ipak, već godinama, kao očigledna i neophodna za njegovo razumevanje." Navedena ocena u neposrednoj je vezi sa naslovom pogovora. Ono što Gombrovičev *Dnevnik* čini toliko jedinstvenim jest upravo njegov *glas*, glas umjetnika i slobodnog ljudskog bića. On koji u Šopenu ili Danteu nije vidio svete krave, znao je da prepozna nešto u tada dvadesetsedmogodišnjem Le Kleziou, piscu koji će četrdesetak godina kasnije dobiti Nobelovu nagradu. Mladi Le Klezio ostavio je na Gombroviča "najlepši utisak".

Makar mu se opus sastojao i iz vijenaca izvrsnih kratkih priča i tri-četiri odlična romana i nekoliko dojmljivih drama, Gombrovič se kroz svoj *Dnevnik*, prepoznajući znakove epohe, uspostavio kao ključni *protagonist* svoje književnosti. Ako je sve u djelu, onda je djelo – karakter, a karakter je, znamo, sudbina. ¶

MUHAREM BAZDULJ

Pod teretom sunca

Ploče The Doorsa deo su obavezne lektire odrastanja, već decenijama.

Autobiografija Reja Manzareka postala je odnedavno dostupna na našem tržištu, dodajući još nekoliko suštinski važnih stranica ovom nasleđu, baš pre nego što je on sam sklopio svoju knjigu

Rej Manzarek 1939 – 2013.

O ovom ličnom svedočanstvu o velikim događajima počeo sam da pišem pre nego što je tužna vest o Manzarekovom odlasku stigla 20. maja, i iz nekog razloga nisam imao problema da ikog ubedim kako se mora još jednom objaviti nešto o The Doorsima; svako ima neku svoju omiljenu pesmu ove američke grupe koja je jednom davno učinila rok muziku odraslom, a sad imamo i Jutjub da izmeri do koje mere je još uvek slušana (reč je o milionima i milionima zbirnih poseta). Ono što je u ovom slučaju drugačije, jeste činjenica da smo kroz priču Reja Manzareka, koji je Doorse sa Džimom Morisonom osnovao, dobili jedni mogući izveštaj iz prve ruke o okolnostima pod kojima se pojavila jedna od onih grupa koja je promenila sve.

Manzarekova autobiografija, originalno objavljena 1998 (odnedavno dostupna i kod nas u izdanju hrvatskog DALLASA), predstavlja odgovor na zabavnu storiju njihovog bubnjara Džona Densmora *Riders on The Storm* iz 1990, u kojoj se bez previše pijeteta odnosi prema legendi o The Doorsima. Nasuprot ponekad komičnom Densmoru, Manzarek je najveći deo knjige posvetio okolnostima pod kojima je došlo do njihove pojave, objašnjavajući celu intelektualno i čulno otvorenu atmosferu iz koje se šezdesetih godina pojavljuje hipi kontrakultura, vodeći nas kroz generacijske dileme i konfuzije onako kako su dolazile, čineći priču ličnom i samim tim stvarnom za svakog čitaoca. Najvažnije stranice knjige zapravo su one koje nam dočaravaju *doživljaj* celog društvenog mikrokosmosa Amerike u prelasku iz perioda ekonomskog prosperiteta pedesetih u predvorje rata na kućnom pragu šezdesetih godina. Nešto manji deo posvećen je poznatoj karijeri grupe, ali su ovde prvi put od strane aktera opisane mnoge scene što čine deo istorijskog temelja na kojima je nastala njena mitologija.

foto: Getty Images

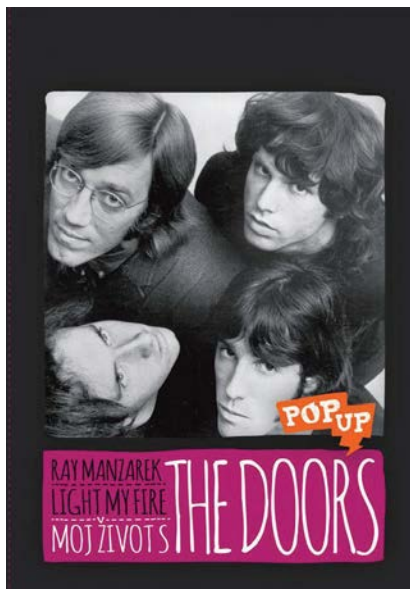
HOĆEMO SVET ODMAH

Ima mnogo toga da se ispriča o drugoj strani kalifornikacije, u kojoj pod teretom sunca i morskog vazduha nestaje potreba za bilo kakvom ozbiljnošću. Da nisu došli sa raznih strana Amerike, i The Doors su mogli biti još jedan spomenik hedonizmu hedonizma radi, kakvog je puno rokenrol groblje – no oni su do dolazili iz Čikaga, Majamija, iz sredina koje nisu znale da postoji užitek za koji se ne plaća.

U Manzarekovoј knjizi priča počinje u vremenima u kojima je izlazak na binu podrazumevao zabavan šou program za publiku, interpretaciju pesme koju je uvek neko drugi napisao, kao i činjenicu da se sve to izvodilo radi plesa u subotu uveče (u to vreme je subota bila poslednji radni dan, nije se radilo samo nedeljom). Ni mesta na kojima si mogao da sretniš osobu drugog pola u opuštеној atmosferi nisu bila brojna, a uloge su bile jasno definisane. Klase u društvu bile su vidljive i opipljive i nisu se mešale – to nikako.

Umesto svega toga, posle Bob Dilanovog revolucionarnog prihvatanja električne gitare 1965, odjednom se pojavio autorski princip da promeni rok muziku iznutra, a sa njom i shvatanje popularne kulture i njene uloge. The Doors su stajali na početku te priče. Bina je za rok bend postala istovremeno poligon za novo tumačenje istorije muzike, društveni komentar, zabavu, obraćanje mladim devojkama i vršnjacima u tesnacu zbivanja nad kojima nisu imali nikakvu kontrolu.

Kad su se na nju popeli Džim i Rej bilo je jasno da su se stvari promenile zauvek – pogled na tamnu stranu do 1966. još nije

bio zabeležen na pločama, ali su ga svi bili svesni. Na Istoku su Velvet Underground pokušavali da formulišu svoju verziju mračne gradske poezije na dekonstruisani rokenrol ritam, dok su im sa Zapada odgovarali The Doors, kod kojih su mračni hedonizam i podavanje čulnosti odgovarali novoj stvarnosti u kojoj niko više nije želeo da ga išta predvidljivo ograničava. Trenutak u kome je pesma "Light My Fire" početkom 1967. postala nacionalni hit broj 1, bio je momenat novog skoka za rokenrol, koji je odjednom prerastao u "rok kulturu". Bilo je to zahvaljujući činjenici da je ljubavna pesma takvog tipa bila potrebna – njena mešavina strasti i hladnoće, njeno obećanje da će se ići do kraja, njena opasna dimenzija koja je pretila da će se razum sa pravom izgubiti... Nikad dotad američki rok hit nije imao tako subverzivan sadržaj. Za trenutak se činilo da su svi ispod 21 godine bili spremni za taj kulturni skok u nepoznato – prolazak kroz vrata – i to je bila scena u čije ime su The Doors govorili.

The Doors su kao ime, naravno, direktan citat naziva knjige *Vrata percepcije* Oldosa Hakslija, ali on je taj motiv preuzeo od Vilijema Blejka, iz njegovog dela *Marriage of Heaven and Hell* (*Venčanje Neba i Pakla*), što je i najbolji opis teritorije po kojoj su se kretali. Bilo je nemoguće koncipirati muziku za mlade koji su upravo masovno birani za rat kao muziku za bezbrižne tinejdžere – od tada će muzika za bezbrižne tinejdžere postati posebna tržišna kategorija, a rokenrol poligon za umetničko izražavanje kroz sredstva industrije masovne zabave, baš kao i film, strip i različita *pulp* literatura pre njega.

Rok je konačno došao do formule sa kojom je zvučao kao sloboda, tek onda kad je posle 1965. otkrio improvizaciju kao sopstvenu mogućnost. Ona je došla pravo iz džez, a The Doors su bili više nego opremljeni da ga dovedu do krajnjih novih granica, zahvaljujući sopstvenom bekgraundu koji je bio duboko u *session* fazonu, kad je sloboda sviranja bila u pitanju – rođen u Čikagu, džezom i bluzom naslušani i nasvirani Rej Manzarek poznavao je upravo tu tradiciju kao svoj džep. Kad je u pitanju lirika, ona je bila u slobodnom povezivanju i inspirisanju bitničkom poezijom, koja je i sama unosila mnoge nove, improvizovane ritmove

DVOJE: Džim Morison i Pamela Kurson

u strukturu poetskog iskaza. Konačno, pozorišna ekspresivnost, koja je bila očigledna u Morisonovom nastupu, nije bila tu slučajno, niti je mogla biti tu tek tako, ako imamo na umu da su iza ovog benda bila dva diplomca filma sa prestižnog univerziteta UCLA.

ALI ON NEĆE NAS

Za današnjeg čitaoca važno je da prepozna kako velika prethodnica alternativnog roka i formiranja alternativne kulture leže u ovom mostu ka džezu, bitničkoj poeziji i alternativnom teatru i filmu, koga su The Doors oličavali. Nisu na tome stali – mimo slaganja harmonija i drugih razmena hipi nežnosti, oni su otelotvorili opasan rokenrol telesni rečnik koji se sučeljavao sa cinizmom ratnog sveta odraslih, glavom u glavu. The Doors su treskali po tom svetu, razotkrivajući sve njegove falinke, provocirajući sistem svojom slobodom da rade šta im padne na pamet – radije nego da samo propovedaju ljubav, izgledalo je kao da je praktikuju dovoljno često da znaju o čemu pričaju. I, za razliku od The Beatlesa i The Rollingstonesa, ni u kom slučaju nije izgledalo da će samo na tome stati.

Poštovalac mnogih ekspresivnih pevača, između ostalog i Frenka Sinatre, Morison je napravio nešto što se može smatrati svetom gralom alternativne rokerske kulture – u njegovom ponašanju na sceni i izražavanju, izazivački se mešaju čulno i intelektualno, muževno i poetsko, na način koji pre toga nije zabeležen. Sve suprotnosti na jednom mestu.

Upravo na tom razmeđu, gde se u rok sliva nasleđe poezije i improvizacije, sa ljubavlju za teatarski *acting out* na sceni, The Doors su začeli sve ono što će kasnije biti opasno u rok muzici, sve ono što nijedan establišment neće moći da razume niti prihvati. Sve ono što je nekadašnji i sadašnji alternativni rok, duguje bar pomalo konceptu The Doorsa da muziku postave kao deo veće poetske vizije. Pitajte Nika Kejva ili Edija Vadera o tome, pošto Jana Kertisa više ne možemo naći.

Ta vizija je podrazumevala izvesnu hladnoću i udaljenost od objekta posmatranja, što čini važan deo The Doorsa – kao klasična muzika unutar rokenrola, The Doors su imali jednu ledenu strogost u svojim kompozicijama koja je sačuvala ljude o kojima su pričali hiberniranim, kao likove iz neke velike poeme. U trenutku svog nastanka, pesme The Doorsa su već zvučale kao ekstatična sećanja – zato nam i danas zvuči tako moderno.

Ali tu je uvek postajalo još nešto, što nije bilo moguće detektovati, što je dolazilo odnekud drugde, iz nekih neimenovanih dubljih kulturnih slojeva, što je The Doorse činilo opasnijim od predvidljivih antiratnih buntovnika onog vremena. To nešto bilo je apsolutno odbacivanje autoritativnog sveta odraslih i onih koji su se utopili u konformizmu svog doba. Sa ličnim razlogom.

I ZATO ODSMO

Otac Džima Morisona bio je u neprekidnom ratu još od onog decembarskog dana 1941. kad je sedeći u Perl Harburu iznenada video japanske avione iznad

sebe. Koreja, veliki hladnoratovski okršaj u kome se posebno istakao, bila je samo još jedna epizoda u karijeri elitnog vojnika, koji će svoju glavnu ulogu odigrati u pokretanju Vijetnamskog rata: Admiral Morison, naime, glavni je protagonista takozvanog Tonkinškog incidenta 1964, najverovatnije svesno izvedene provokacije američkih mornaričkih snaga pred obalama Severnog Vijetnama, posle koje je došlo do oružanog sukoba i aktivnog angažovanja američkih trupa u ovoj zemlji. Komandujući grupom brodova u ovoj akciji, admiral sasvim sigurno nije mislio na to da će, kao posledicu, izazvati regrutaciju u SAD koja će već sledeće godine u džunglu odvesti prvi kontigent od 50.000 mladih ljudi pokupljenih iz škola i fakulteta. Od tada pa nadalje, izbegavanje regrutacije bilo je jedna od glavnih aktivnosti američke omladine, a antiratni pokret uporište kontrakulture u Americi. Teško da mladi Džim Morison nije svakog dana bio svestan šta je posao njegovog oca – rezultati su bili na prvim stranama svih novina sledećih deset godina, ali i svuda oko njega, u najbližoj studentskoj okolini.

POSLE KRAJA

Ovo nije problem koji je ophrvao samo Džima – manje je poznata činjenica da su deca vojnih lica takođe i Frenk Zapa, Stiven Stils, čuvena Mama Kas i Džon Edmund Endrju Filips iz Mamas and Pappas, dok je Dejvid Krozbi bio iz tako bogate porodice da je na svoj način bio zaštićen šta god da je radio. Fenomen, koji dakle, nije samo naš, niti vezan samo za to vreme – deca iz privilegovanih kuća koja osećaju više nego drugi potrebu da svoju unutrašnju borbu sa spoljašnjim, striktno ograničavajućim autoritetom, podele sa celim svetom, praveći neke od najpoetskijih stranica popularne muzike.

Ničeg naivnog nije bilo u samo nazgled naivnim rečenicama da su nam ljubav i mir potrebni, svakako ne u kontekstu ratnih prilika koje su se preselile i unutar Amerike. Manzarekova knjiga se najviše bavi tim delovima unutrašnjeg dnevnika nekoga ko je odrastao u to doba, preživeo igre idealizma i razočaranja, najviše puta video Morisona izbliza na sceni, prateći ga dok se menjao brzinom zvezde padalice, kako ovaj samog

sebe naziva pričajući o svojoj sudbini na poslednjoj strani zabeležene ispovesti.

“Hajde da otplivamo do Meseca, hajde da se uzveremo uz plimu, probijmo se kroz noć u kojoj se grad krije spavajući”, bili su prvi stihovi The Doors pesme koje je neko čuo, a svedok je bio upravo Rej Manzarek, jedne duge noći na peščanoj plaži Venis, LA. Početak “Moonlight Drive” i jednog prijateljstva koje je promenilo rok muziku, desio se slučajno, jedne julske noći 1965, dok je Morison bazao okolinom razmišljajući šta da radi sa sobom, baš kao i Manzarek, koji je sedeo pored mora.

Čovek koji je odsvirao vrisak leptira, basista u bendu bez basiste (sa svojim bugi vugi iskustvom bas linije je umeo da odsvira i jednom rukom na

klavijaturi), podelio je sa nama svo svoje uzbuđenje ovog večernjeg susreta na plaži, koji je doveo do pravljenja grupe koja će u savršenoj unutrašnjoj ravnoteži biti jedinica za menjanje sveta sledećih pet godina. Sva velika postignuća verovatno i počinju tim trenutkom kad neko prepozna za šta ste sposobni ili kad vi prepoznate za šta je neko sposoban. Džim Morison je pod tim zvezdama prepoznao Reja Manzareka i njegovo dečaćko oduševljenje, i to je ono što je dalo snagu grupi The Doors da za sva vremena menja percepciju. A svako zna zašto je Džim Morison morao potom tako brzo da ode – zato što nije pripadao onome što je dolazilo.

DRAGAN AMBROZIĆ

DRUGOM STRANOM:
The Doors

O ajatolahu i papi

Mehmet Ali Agdža: Obećali su mi raj

NNKI, Beograd

Između prve rečenice "Porastao sam u mržnji" i poslednje "Večna slava Isusu, slugi nevidljivog Boga i večnog kralja ljudskog roda", smestio se ceo život Mehmeta Ali Agdže, atentatora na papu Jovana Pavla II.

Pucnji na Trgu Svetog Petra u Rimu 1981. načinili su od Agdže najpoznatijeg teroristu na svetu, i tako će biti sve do veće medijske pažnje koju je "zaslužio" Osmo bin Laden. Mada, kako tvrdi Agdža, i iza atentata na papu i obrušavanja na kule blizakinje u Njujorku stoje iste snage. Koje? One koje drmaju svetom, koje iz pozadine vuku konce i planiraju naše živote.

Memoari (tačnije ispovest Ali Agdže) objavljeni su u Italiji početkom ove godine, a sada i kod nas u prevodu Jelene Brković.

Italijanska "Stampa" je 31. januara pustila glavnu vest: Konačna istina Ali Agdže: "Homeini je bio inicijator tog napada na papu."

Pre toga spekulisalo se da iza svega stoje sovjetska i bugarska obaveštajna služba, mada ni mi tu nismo prošli nezapaženo. Kada je krenuo na papu, atentator se, navodno, u Beogradu sastao sa jednim zvaničnikom sovjetske ambasade. U knjizi je sve to porekao i ukazao prstom na Homeinija. Prvi put posle 13. maja 1981. godine.

Agdža je porekao i priznanje za ubistvo direktora dnevnih novina Milijet Abdi

Ispekčija, no to nije turske vlasti sprečilo da ga posle pomicanja u Italiji vrata u zatvor iz kojega je pobegao, da dosluži svoju kaznu do januara 2010. Tek tada je na 150 strana pokušao da opravda svoj život.

foto: Reuters

ATENTATOR NA SLOBODI: Mehmet Ali Agdža

Razumljivo. Memoari tome i služe. Svi su krivi, ja sam nevin, stvari su se dogodile ne onako kako su se dogodile, nego onako kako ja vidim da su se dogodile, i to je razumljivo. Stoga nimalo nije slučajno da istoričari ovakvu građu primaju s rezervom.

Šta je, međutim, ono što ovu knjigu čini izuzetnom?

Pre svega, iz prve ruke saznajemo kako se regrutuje elita svetskog (islamskog) terorizma, kako ideologija postaje modus vivendi života mladih ljudi koji se ne libe da u ime viših ciljeva žrtvuju i sopstveni život ("Obećali su mi raj"). Grupa Sivi vukovi, najekstremnija šiitska frakcija, čiji član postaje Agdža, uopšte ne beži od svog uzora. Ne, nije to ni Muhamed, niti bilo koji od proroka. To je Adolf Hitler, vegetarijanac, antialkoholičar,

nepušač, neljubavnik, ljubitelj životinja.

"*Majn Kampf*. U njemu je sve. Hitlerova bitka je i naša bitka...", piše Agdža. "Hitler ju je napisao 1925. U njoj je izložio svoju političku misao i izložio program nacističke partije... Svaki put kada on govori o arijevske rasi zamenite je turskom i dobićete savršeni program naše grupe."

Čak, kada kreće na papu, Agdža dobija i dve ampule ci-

put ogromne stene koja stalno nasrće protiv svojih govornika i siguran je u ispravnost svojih reči i pošto su istinske, moraju biti zakon za sve. Nema sumnje, straha, nemira. Postoji samo sigurnost da će islam trijumfovati u celom svetu. Njegova poruka je potpuno ista kao i poruka Jevreja i hrišćana, samo što je preokrenuta. Dvanaest imama umesto dvanaest apostola. Muhamed umesto Hrista, Fatima umesto Madone i Alah umesto jevrejskog boga."

Reči napisane prošle godine najbolje oslikavaju Agdžu danas: "Najzad mogu da upoznam laž pokvarenih, nepoštenih islamista, izdajnika Boga. Posle mnogo godina vojnog fanatizma shvatam gde leži laž, a gde, međutim, leži istina... Danas znam da je Isus Hrist najbolja osoba koja je ikad hodila ovim svetom. Ljudski rod ima samo jedan put spasenja, a to je put Isusa Hrista."

Čini se da je jedna rečenica ključna u razumevanju ličnosti Mehmeta Ali Agdže. To je čovek koji je ljubio ruku Homeiniju, isto tako i papi. Ubici i žrtvi.

Kada se ima u vidu da je u jednom periodu tvrdio da je reinkarnacija Isusova, zbog čega je više puta bio na psihijatrijskim ispitivanjima (proglašen za zdravog; on to pokušava – ne baš preterano ubedljivo – da predstavi kao manevar ne bi li ga pustili iz zatvora) i čini se da je samo jedan fanatizam zamenio drugim.

A to, u zajednici sa terorizmom, dovodi uvek do istog ishoda. Bez obzira na to da li je ideologija zelena, plava ili crvena.

¶

MIKA DAJMAK

Radost saznanja

Jedan od fenomena današnje vlasti, koji se sa rodonačelnika, Dačića i Vučića, prelio u narod je dečje naivno – otkrivanje sveta. Ako ste imali dodira sa decom i njihovim učenjem, od četvrte godine ćete primetiti taj "aha" fenomen. Ozareno lice pokazuje radost nove spoznaje fenomena koji je bio tu pred nama – samo sada pojavu razumemo, ili mislimo da je razumemo.

Sećate se, Dačić je tako otkrio da Kosovo već godinama nije naše, a Vučić svakodnevno otkriva naizgled notorne činjenice poput one tajne da je Srbija u strašnoj ekonomskoj krizi, ili da vlada stravična korupcija. Protekle nedelje, u nekoliko primera smo videli kako se ekspresno otvaraju i zatvaraju afere. Ova brzina bi valjda značila kako je vlast efikasna. Ili...

Ako ste nekad bili u Loznici ili Tršiću i šetali okolinom, možda ste u prelepoj prirodi naleteli na selo Zajaču. Lepota prirode tu se pretvara u sliku pandemonijuma, sa deponijom, sumpornim isparenjima i teškim metalima. Deca iz susednih sela su godinama testirana i zna se da imaju povišen nivo olova u krvi. Bezobrazno je što se priča o Zajači, rudniku, deponiji i zagađenju zataškava godinama, jer je vlasnik fabrike i koncerna Farmakom uvek nekako pronalazio zajednički jezik sa vlastima – i prošlom i aktuelnom. Licemerno je kada ministarka zdravlja kaže da povišen nivo olova u krvi nije problem za njeno ministarstvo jer se niko još nije razboleo!!!!??? Ovde nije kraj, jer se ministarka naprasno setila i glasno upitala – je l' ta deca, ta punjena olovom, uopšte žele da daju krv na kontrolu, a uz sve to mi nemamo ovde (opet poznata reč) referentnu laboratoriju! Pa kako su onda godinama deci vadili krv u lokalnom domu zdravlja u Zajači, jesu ih zajebavali tada ili ih zajebavaju sad?

Iz Ministarstva za rudarstvo i okolinu kažu da je to, obratite pažnju na formulaciju – "istorijski problem". Fenomenalno, zaista, jer smo konačno našli ime za najveći broj naših muka. Istorijski problemi su – ekonomija, odnos sa komšijama, kultura dijaloga, ekologija, korupcija, alkoholizam, nasilje nad ženama, manjak zuba, sujeverje, ma koji nije? Afera rešena!

Željko Mitrović je osetio malu snagu i objavio rat Draganu Đilasu. Pre ovog rata borio se sa Tijanićem, pa sa celom Hrvatskom oko zaplene jahte i sada u trećem svetskom Pink ratu smenjuje gradonačelnika. Zamera mu poslovanje Direct medije, a građani su toliko podržali skidanje Đilasa da Pink nema dovoljno novinara da svaku prijavu profesionalno pro-

SMS prijava korupcije

veri i objavi. Kanala ima dovoljno. Naročito je kritično zdravstvo, jer Mitrović (iako je, kako kaže, glasao za DS, a ne za SNS) raskrinkava aferu sa direktorima medicinskih ustanova u Beogradu. Verujem da je ovo ozbiljna tema- ali takođe verujem da je pomenuto prethodno opredeljenje razlog ovolikog žara. Naročito su zanimljive primedbe oko nepravilnosti u oblasti marketinga i monopolističkog ponašanja – gde i Mitrović ima bogato iskustvo.

Afera je u toku, još ne znam da li je rešena.

Ako ste imali problem sa korupcijom u zdravstvu, kao recimo direktor Pinka, možete poslati SMS na broj 061 24 444 24. Prema prvim rezultatima, neophodno će biti formiranje nekog šablona za dojavu. Recimo – grad/ustanova/odeljenje/ lekar/sestra/istorija bolesti/prepisana terapija/ kontrola za... Narod očajan pa počeo da piše markove konake, opširno, penzionerski, ko u domu zdravlja dok čekate red, od Kulina bana. Ako neko pomene Đilasa, onda bi onaj dečko što je PR kliničkog centra i čita vesti na Pinku mogao da nam izražajno čita SMS poruke. Posle "Preljubnika", recimo, da se zove emisija "Drukara", može i Karamela da vodi. Izvolite, šibnite SMS!

Na kraju, smrtno ozbiljna afera. Možda je problem istorijski, ali rešenje se mora naći. Sigurne kuće u Srbiji izgleda nisu sigurne, jer je nasilnik prošle nedelje upao u jednu sigurnu kuću i nožem napao i ranio suprugu i dete. Dan pre toga je komšija zaklao komšinicu, baku koja mu je skuvala kafu. Dan posle toga je ljubomorni ludak u Kraljevu na ulici nožem napao ženu sa detetom jer je odbila njegovo udvaranje. Femicid dobija istorijske razmere, a mediji sve gluplje prate ove događaje. U spektakularnim naslovima se, potpuno neprofesionalno, daje kontekst, ili opravdanje za zločin. Ne može uzrok ili alibi za ubijanje žena biti alkoholizam, ljubomora, duševni poremećaj, droga, ili neuzvrćena strast. Ubistvo je ubistvo, a okolnosti, motiv ili uzroke – utvrđuje sud. U suprotnom, dobijamo model koji postepeno biva prihvaćen – bez razmišljanja o poruci koju nosi potencijalnim nasilnicima. Svaki nespornost – bračni, porodični, ljubavni ili komšijski – rešava se napadom na žene. Sad, neko puca, neko kolje, neko davi, al što ju je voleoooo. Rešenje je dostojno dečjeg otkrića sveta. Od sada će sigurne kuće čuvati policija. Pazi, molim te, kako su se setili, mora da su videli kako čak i najjadnije kafiće noću čuva kakav penzos i celu noć zeva u televizor. Znae ono, objekat je pod zaštitom! Za ljude, videćemo...

DRAGAN ILIĆ

Ekonomski džihad i

Iran je još jednom iznenadio svet: na predsedničkim izborima ubedljivo je pobedio umereni reformista Hasan Rohani, koji je već u prvom krugu osvojio 50,68 odsto glasova. Rohanijevo ime je zaokružilo čak 18,6 miliona Iranaca. Ali, da li će njegova pobeda nešto da promeni

I za Rohanija je daleko ostalo pet kandidata konzervativaca, na drugom mestu je gradonačelnik Teherana Mohamad Baker Kalibaf sa 15,18 odsto glasova, potom glavni nuklearni pregovarač Irana Saed Đalili, bivši komandant Revolucione garde Mohsen Rezai, Ali Akbar Velajati, spoljnopolitički saveznik vrhovnog vođe ajatolaha Hamneija...

Do pre nekoliko meseci ništa nije nagoveštavalo ovakav rezultat. Pokret reformista je izgledao gotovo mrtav posle

proganjanja, hapšenja i zastrašivanja pripadnika opozicije, koja su usledila nakon demonstracija 2009. godine, izazvanih tvrdnjama da su tadašnji predsednički izbori i pobeda Mahmuda Ahmadinežada lažirani. Lideri ondašnjeg "zelenog pokreta" Mir Hosein Musavi i Mehdi Karubi su, predostrožnosti radi, u kućnom pritvoru već više od godinu dana. Mohamad Hatami, reformista koji je bio predsednik u dva mandata, od 1997. do 2005. godine, najavio je svoju kandidaturu na ovim izborima, ali je odustao posle pretećih reči

konzervativaca. Gusto sito Saveta čuvara, koji odobrava kandidaturu i na predsedničkim i na parlamentarnim izborima, prošlo je tek osam od 686 prijavljenih kandidata. Savet čuvara diskvalifikovao je i bivšeg predsednika Alija Akbara Hašemija Rafsandžanija, nekadašnjeg bliskog saradnika ajatolaha Homeinija, koji je prešao dug put od simbola režima, korupcije i enormnog bogatstva do podrške reformistima i neprijatelja sadašnjih vlasti.

cena paradajza

**POBEDA: Pristalice
Hasana Rohanija slave
na ulicama Teherana**

Fotografije: REUTERS

tokom samog glasanja, u petak 14. juna. Zbog dugih redova glasanje je moralo da bude produženo za četiri sata širom zemlje, u Teheranu čak za pet sati. Na izbore je izašlo 72 odsto registrovanih glasača. U prošlosti, kada je odziv bio tako veliki, pobeđivali su kandidati reformista, a tako je bilo i ovog puta.

Stotine hiljada Iranaca izašlo je na ulice Teherana i drugih iranskih gradova da bi proslavili pobedu Rohanija. Nosili su njegove slike, mnogi obučeni u ljubičasto, što je bila boja zastupljena u Rohanijevoj kampanji, ili zeleno, boju reformističkog pokreta iz 2009. godine. Na ulicama je bilo mnogo mladog sveta sa osmehom na licu, devojaka i žena zabačenih marama, šatirane kose, našminkanih i sa ružom na usnama. To nije po zvaničnim islamskim normama, u vreme Ahmadi-nežada su vlasti bezbroj puta pokušale pretnjama i hapšenjima da suzbiju "nedolično oblačenje i ponašanje" žena, ali i muškaraca, očigledno bez uspeha. Na jednoj od fotografija vide se trojica ljudi na motorciklu, jedan od njih visoko drži plakat na kome je Rohanijeva slika i tekst na persijskom: "Dolazi miris proleća". Ovi prizori su ponovo podsetili svet koliko je iskrivljena slika ove zemlje, zasnovana na pričama o fanatizmu, nuklearnom oružju i mržnji prema Izraelu, i da Iran mnogo više čine ljudi željni promena, koji su se na glasačkim mestima i ulicama našli sada, ali i na ranijim izborima.

RADOST POBEDNIKA

Činilo se da će izbori proteći u odmeravanju snaga unutar tabora konzervativaca, gde već dugo plamti sukob između Vrhovnog vođe Alija Hamneija i odlazećeg predsednika Ahmadinežada, koji po Ustavu nije imao pravo da se kandiduje po treći put. Onda je Rafsandžani pozvao glasače reformista da ne bojkotuju izbore, a Hatami je zamolio reformističkog kandidata Mohamada Rezu Arefa da se povuče u korist Rohanija, što je ovaj i učinio, pa je Rohani obezbedio jedinstvenu

podršku svih onih koji su želeli promene.

Mada su svi kandidati u predizbornoj kampanji pričali o oporavku ekonomije, ukidanju međunarodnih sankcija i nalaženju rešenja za nuklearno pitanje, otvaranju ka SAD, Rohani je govorio i da će da oslobodi političke zatvorenike, garantovao građanske slobode, tvrdio da će iranskom narodu vratiti dostojanstvo. Pozvao je Irance da glasaju poručujući im da njegovi tvrdokorni rivali "žele da na izborima pobeđu bez izazova". Da su ga Iranci poslušali, videlo se još

INSAJDER

Hasan Rohani je bio jedini pripadnik šiitskog sveštenstva koji je učestvovao na predsedničkim izborima. Doktor prava sa Univerziteta u Glazgovu koji tečno govori engleski, nemački, francuski, ruski i arapski, Rohani je bio član Skupštine eksperata od 1999, obavljao više dužnosti u Medlisu, iranskom parlamentu, uključujući i mesto potpredsednika. Od 1989. do 2005. bio je sekretar Vrhovnog saveta nacionalne bezbednosti. Za izbore se kandidovao sa mesta šefa Centra za strateška

pre 34 godine, rat sa Irakom prestao pre 24 godine, koliko je prošlo i od smrti ajatolaha Homeinija, i da je neophodno da se Iran menja, modernizuje i otvara.

I dok se izborna groznica stišava, rastu pitanja da li će Rohani biti u stanju da bilo šta od obećanog omogući Irancima. U prvom obraćanju po proglašenju za porednika, novi predsednik je rekao: "Ova poreda je poreda mudrosti, skromnosti i zrelosti... nad ekstremizmom." Dodao je i da ekonomski problemi Irana ne mogu biti rešeni preko noći, po-

gotovo svim važnim pitanjima. Njegovi birači su posle osam godina čekanja bili razočarani onim što je postignuto i u velikom broju nisu izašli na birališta, što je otvorilo put poredi Ahmadinežada 2005. godine.

Situacija je danas donekle drugačija. Iranska ekonomija, i ranije ne preterano jaka i oslonjena mahom na izvoz nafte, drastično se urušava pod udarom sve težih sankcija Amerike i Evropske unije. Nezaposlena je skoro trećina građana, taj procenat je mnogo veći među mladima, od kojih očajnički posao traže i mnogi sa fakultetskom diplomom. Vrednost rijala se topi iz dana u dan, srednja klasa nestaje, i oni sa boljim primanjima odriču se mnogo čega što je ranije bio deo svakodnevice. Na primer, posle drastičnog skoka cena avionskih karata, naročito na inostranim letovima, malo je onih koji razmišljaju o odmoru. Kod onih siromašnijih, i gola briga o ishrani je sve veći problem. Na pijacama je pravi šok pre par meseci izazvala cena paradajza, koja se preko noći skoro duplirala. U zemlji u kojoj su povrće i pirinač osnova ishrane, ta vest zvuči mnogo dramatičnije nego u drugim delovima sveta.

U takvoj situaciji ne pomažu mnogo pozivi Vrhovnog vođe na "neprekidni ekonomski džihad", a ljudi za ekonomsku katastrofu krive i sankcije i nesposobnu i korumpiranu vladu. Moguće je da su zato Hamnei i ostale konzervativne vođe tako mirno prihvatili poredu Rohanija, svesni da je umesto sirovog populiste kakav je Ahmadinežad potreban neko ko će lakše moći da pregovara i predstavlja Iran pred svetom, jer se nešto mora promeniti. No, iako su izbor Rohanija pozdravili i Hamnei i Revolucionarna garda, moćna vojna organizacija koja ima i finansijske interese u svim porama društva, malo je verovatno da su rukovodstvo Garde i Vrhovni vođa, kada je pozvao Iranca da glasaju rečima: "Daće Bog, Iranci će stvoriti novi politički ep", taj ep zamišljao kao reku opozicionara na ulicama.

NEMOGUĆA MISIJA

Sve i da Rohani dobije podršku konzervativaca za dublje promene, što je malo verovatno, potrebno je da tu podršku ima i od stranih zemalja, a za to je verovatnoća još manja. SAD i EU jesu pozdravile

KONZERVATIVNI IRAN: Brojanje glasova posle izbora

istraživanja, koji je vrhunsko savetodavno telo ajatolaha Hamneija.

Upravo bliskost sa Vrhovnim vođom je ono što se u pojedinim komentarima zamera Rohaniju, uz konstataciju da je on ipak insajder, čovek koji dolazi iz režima, samim tim neko ko ne želi da taj režim temeljno menja. Navode se i njegove nekadašnje oštre izjave povodom studentskih demonstracija 1999. godine. Da Rohani neće pokušati da ruši temelje islamske republike može se sa sigurnošću reći, ali to ne znači da je čovek koji ne želi bilo šta da menja. Dug put od Homeinijevih saradnika i visokih pozicija unutar vlasti, do borbe za više slobode, prošli su i Mohamad Hatami, Mir Hosein Musavi, pa i Hašemi Rafsandžani, jedan od ključnih ljudi Islamske revolucije. Moguće promene u Iranu sigurno neće doneti "neočekivana sila koja se pojavljuje i rešava stvar", već insajderi, deo vlasti koji je shvatio da se islamska revolucija završila

zvaio svetske sile da se prema njegovoj zemlji ophode s uvažavanjem i poštovanjem njenih demokratskih prava, kako bi i Islamska Republika isto tako poštovala njih, obećao da "nema predaje" pred zahtevima Zapada u pregovorima o iranskom nuklearnom programu, ali i da će pristup pregovorima biti konstruktivniji i manje avanturistički.

SOCIJALNA BEDA

Kako je u Iranu teško biti na suprotnoj strani od vrhova konzervativne vlasti, bez obzira na podršku naroda, Rohani je mogao da nauči na primeru Mohamada Hatamija. Hatami je nadmoćno poredio na predsedničkim izborima 1997. i 2001. godine, pokušao je mnogo toga da promeni, u Iranu se tada osećao vetar veće slobode. Međutim, bio je na svakom koraku saplitan od strane tvrdih konzervativaca i Vrhovnog vođe, u čijim rukama su po zakonu izvršne poluge moći o

SVE PO STAROM ILI PROMENA: Novi predsednik Irana Hasan Rohani

Rohanijev izbor, ali se iza kurtoaznih rečenica poput nade u "otvorenije i konstruktivnije razgovore o spornom nuklearnom programu Teherana", "poboljšanja situacije na političkom i polju zaštite ljudskih prava", "izvođenju Islamske Republike na novi kurs", jasno čitaju očekivanja koja ni Rohani ni bilo koji iranski političar ne mogu ispuniti: potpuno odustanje od nuklearnog programa, prestanak mešanja u sirijski rat, prestanak podrške Hezbolahu u Libanu...

Što se tiče nuklearnog programa, podrška razvoju nuklearne energije u mirnodopske svrhe unutar Irana je gotovo jedinstvena, bez obzira na politički stav, kao i mišljenje da Zapad koristi taj problem samo kao izgovor za pritisak na zemlju, zbog iranskog bogatstva u nafti i gasu. Prošlost daje za pravo takvom mišljenju, kako događanjima u susednom Iraku tako i u iranskim iskustvima. Na ponudu iznetu 2003. da se nuklearne aktivnosti Irana potpuno zamrznu, u zamenu za otopljanje odnosa sa SAD, Amerika nije ni odgovorila, a to nije bio jedini gest dobre volje sa iranske strane tih godina (u to vreme je glavni pregovarač o iranskom nuklearnom programu bio baš Hasan Rohani). Umesto otopljanja, Buš

je svrstao Iran u osovину zla, a Amerika i Izrael kao da su jedva dočekali da na mesto predsednika umesto reformiste Hamnija zasedne neko kao Ahmadinežad, jer takav predsednik potvrđuje tvrdnju da je Iran nepromenljiv, pa razume jedino jezik sile. Ovih dana je izraelski premijer Benjamin Netanjahu upozorio međunarodnu zajednicu da ne olakšava sankcije protiv Irana nakon izbora Rohanija i savetovao svet da ne gaji nikakve iluzije, imajući u vidu da nuklearni napori te zemlje ostaju čvrsto u rukama ekstremnog vladajućeg sveštenstva. "Što se više pritisak na Iran povećava, veće su šanse da se zaustavi iranski nuklearni program koji i dalje ostaje najveća svetska pretnja," dodao je on, upozoravajući ponovo da će Izrael iskoristiti sva sredstva da taj program zaustavi.

Što se tiče Sirije, Iranci su sigurno svesni da je pritisak na šiite širom regiona sve jači, pre svega u Siriji, ali i Pakistanu, Libanu, zemljama Persijskog zaliva, da se iza tog pritiska jasno čita rukopis Saudijske Arabije i njenih zalivskih satelita, iza kojih čvrsto stoji Amerika, kao i da taj pritisak i te kako ima veze sa Iranom i približavanjem rata njegovim granicama. Ako je iko zaista zainteresovan

da rešava sirijski sukob na miran način, Iran je samo jedna od adresa kojoj bi trebalo da se obrati.

Rohani će imati težak, gotovo nemoguć zadatak da balansira između Hamneija i tvrdolinijaša unutar zemlje, željnih da zadrže *status quo*, moć i novac koji imaju, pritiska Zapada i Izraela koji će sigurno rasti, i ponovo probuđene nade u promene koje u njega polažu njegovi glasači. Ta nada i prkos su sigurno i najjači utisak prošlih izbora. Iranci su još jednom izašli na birališta i svojim glasovima pokazali da žele promene, iako su od 1997. do danas mnogo puta doživeli razočaranja i poniženja, i od konzervativaca i od onih za koje su glasali, ali i od ostatka sveta.

Iranci su mlada i dinamična nacija, najobrazovanija u regionu, i dobro znaju da su za očajno stanje ekonomije, koje se najjače prelama preko leđa običnih ljudi, razlog nesposobnost i korumpiranost vlasti, ali i međunarodne sankcije. Nada u promene nije neiscrpna. Dalji pritisak i ponižavanje, i spolja i iznutra, mogu samo dovesti do radikalizacije i novog Ahmadinežada, toga bi morali da budu svesni moćnici i unutar i izvan Irana, ako je to nekoga uopšte briga osim stanovnika ove zemlje.

MOMIR TURUDIĆ

Krvava godina

Dok predstavnici međunarodnih snaga pakuju kofere, sve je više žrtava. Kraj sukoba se ne nazire

Za "Vreme" iz Kabula

Automobil bomba eksplodirao je 12. juna u četiri po podne. Parking zgrade avganistanskog Vrhovnog suda u centru Kabula blizu Trga Masud, nekoliko stotina metara od Zelene zone, vrveo je od službenika koji su privodili radni dan kraju. Sedamnaestoro ljudi je poginulo u eksploziji, još četrdesetoro je povređeno. Zvuk eksplozije nalik na grmljavinu stigao je do našeg stana nekoliko sekundi kasnije. Telefon je počeo da zvoni, ambasade su izdavale uobičajena upozorenja: ako je moguće, ne napuštajte svoj dom. Osećaj bezbednosti tako se lako rasprši kad god neko podmetne bombu. Bio je to najkrvaviji napad u Kabulu od 2011. godine, kada je u eksploziji bombe u šiitskoj džamiji ubijeno desetine ljudi. To je i najkrvaviji napad od kada su talibani 27. aprila objavili početak prolećne ofanzive.

Dva dana ranije telefon je zazvonio u šest ujutro. Bio je to sistem za uzbunjivanje italijanske ambasade koji je upozoravao da je napad u toku u zoni vojnog aerodroma, nekoliko kilometara od centra grada. Napad je počeo u četiri ujutru i bio je gotovo rutinski isplaniran: sedam pobunjenika (prema nekim izveštajima deset), dvojica kamikaza koji su sebe digli u vazduh, a ostali komandosi su zauzeli pozicije na gradilištu nedaleko od glavnog ulaza na aerodrom. Sve komandose na kraju su ubile snage Nacionalne vojske i Nacionalne policije Avganistana koje su brzo stigle u tu oblast. Jedan vojnik je ubijen, dva civila su ranjena.

Posmatrano iz strogo vojne perspektive, poslednja dva napada su gotovo beznačajna. Njihov cilj bio je da uznemire Kabul i upute stanovnicima Avganistana jasnu političku poruku: možemo da izvedemo napad bilo gde; ne možete se osećati bezbedno.

TRANZICIJA BEZBEDNOSNIH SNAGA

Poruka je upućena avganistanskoj vladi koja se već zagreva za predsedničke

izbore zakazane za 6. april 2014. Moguće je da će se datum malo pomeriti da bi se izbeglo održavanje izborne kampanje tokom surove avganistanske zime. Ali, poruka je upućena i misiji koju predvode Međunarodne snage za bezbedonosnu pomoć (Isaf) i NATO. Međunarodne trupe će većinom biti povučene iz zemlje do kraja 2014, a prošle nedelje NATO je otkrio deo svojih budućih planova za ovu centralnoazijsku državu.

Resolute Support, naziv nove misije NATO-a u Avganistanu, dobija polako oblik kako prolaze dani od održavanja NATO samita u Briselu od 4. do 6. juna. Brojke se još tačno ne znaju, ali će verovatno dvadeset hiljada vojnika ostati u zemlji, većina iz Sjedinjenih Američkih Država, iako neke evropske nacije preuzimaju "vodeću ulogu": Nemačka na severu Avganistana; Italija na zapadu i verovatno Velika Britanija na jugu.

Cilj nove misije biće da obuču Nacionalnu vojsku Avganistana (ANA) i Nacionalnu policiju Avganistana (ANP), koje postepeno preuzimaju dužnosti odbrane i zaštite u celoj zemlji, uključujući Kabul.

Poslednja faza takozvane "Tranzicije" počela je 18. juna što znači da će za nekoliko meseci ANA i ANP držati pod kontrolom i preostalih 95 okruga (deset procenata zemlje) za koje su još uvek odgovorne trupe Isafa i NATO-a. Cela zemlja će onda biti pod zaštitom 350.000 pripadnika ANA i ANP-a, mada je mnogo sumnji u vezi sa njihovim operativnim kapacitetom, naročito u udaljenim krajevima. NATO snage nastaviće da pružaju podršku iz vazduha i sa svojim specijalnim jedinicama kad za tim bude potrebe, dok će većinu operacija protiv pobunjenika sprovoditi avganistanske snage. Avganistanske vazdušne snage biće u potpunosti opremljene i spremne za ne manje od šest do osam godina, sudeći po Niku Karteru, zameniku komandanta

Međunarodnih snaga za bezbedonosnu pomoć. Ovako je bar u teoriji. Ali Avganistan se pokazao velikim izazovom kad su u pitanju planovi na papiru.

U SENCI PAKISTANA I IRANA

Uz to, moguće je da postoji direktna veza između nedavnih napada u Kabulu ali i u ostalim delovima zemlje (prostorije Međunarodnog komiteta Crvenog krsta napadnute su u Džalalabadu krajem maja) i odluke NATO-a da pokrene novu operaciju. Odluka ne predstavlja iznenađenje: vojni stratezi NATO-a razmišljaju i planiraju već neko vreme, dok čekaju odluku Vašingtona u vezi sa brojnim stanjem trupa koje su na raspolaganju kao i ishod večite diskusije na relaciji SAD-Avganistan, o mogućnosti postojanja stalnih vojnih baza u zemlji. Priča još nije završena, ali velika je verovatnoća da će SAD ubediti predsednika Hamida Karzajia da pristane na to da Pentagon na teritoriji Avganistana ima između osam i deset stalnih baza (da, moguće

SVAKODNEVICA: Avganistanske bezbednosne snage istražuju mesto bombaškog napada u Kabulu

Foto: Reuters

agencije Anso zaključuju da će se eskalacija nasilja nastaviti tokom čitave sezone borbi i 2013. će najverovatnije postati najkrvavija godina, odmah posle 2011.

Broj civilnih žrtava se takođe povećao: 475 ubijenih i 872 povređenih u prva četiri meseca – povećanje od 30 odsto u odnosu na 2012. Podaci iz maja i juna još nisu pristigli, ali sigurno neće popraviti situaciju.

Pa, ipak, 2013. godina trebalo bi da bude godina mirovnih pregovora između vlade i naoružanih opozicionih grupa. Đulijano Batiston, italijanski istraživač koji putuje zemljom poslednjih nekoliko meseci, ukazuje na nešto što se često potcenjuje: "Sudeći prema rezultatima mog istraživanja i prema većini ljudi koje sam intervjuisao, mirovni proces pati od strukturne mane. Ni vlada ni naoružane grupe nisu pravi predstavnici javnog mnjenja u zemlji, baš kao ni društvenih grupa, ni želja Avganistanaca."

Vlada nema legitimitet, jer nikad nije uspela da reši probleme poput ratnih zločina počinjenih tokom proteklih decenija, kao i zbog izostanka održivog ekonomskog rasta, ili zbog rasprostranjene korupcije. Naoružane grupe nemaju široku podršku naroda, osim možda nekih provincija na istoku, uz granicu sa Pakistanom, i na jugu zemlje. Čin poput postavljanja bombe na parking u zgrade Vrhovnog suda sigurno ne poboljšava njihov ugled među građanima koji su većinom siti rata i nasilja i koji bi voleli da vide svoju zemlju da kreće drugačijim putem, putem mira.

Njihove nade su vezane za složenu kombinatoriku pozitivnih šansi: umereni pobednik na izborima u Iranu koji bi mogao da odledi odnose sa Zapadom, stabilna vlada u Pakistanu, što je moguće slobodniji i pošteniji izbori u Avganistanu sledeće godine, strpljenje evropskog i američkog javnog mnjenja umornog od troškova rata i željnog da zaboravi Kabul, bombe pokraj puta, kovčeg zamotane u zastave...

ENZO MANGINI

je da to žele i zbog Irana).

Karzai ima tešku ulogu. Sa jedne strane treba da pokaže nezavisnost od Sjedinjenih Američkih Država, a sa druge da pruži neku vrstu nacionalne perspektive. Jer, kao i toliko običnih Avganistanaca, plaši se da bi, ukoliko zapadne vlade napuste njihovu zemlju, taj vakuum mogle da ispune susedne zemlje, pre svega Iran i Pakistan.

Iran već baca svoju kontradiktornu senku na zapad Avganistana. U Heratu, najvažnijem gradu na zapadu, burke su retke: većina žena je u čadoru, tradicionalnoj ženskoj odeći u Iranu. Dok bi Iran mogao da ima stabilizacionu ulogu i čak da bude i dobro izvozno tržište za avganistansku robu, obični Avganistanci otvoreno zaziru od prisustva Pakistana koji krive za nestabilnost u svojoj zemlji. Karzai pokušava da se obrati novoj vladi Pakistana da smanji tenzije između dva suseda čiji je odnos mešavina politike otvorenih vrata i ispaljenih metaka. Pre samo nekoliko dana rakete

i minobacačke granate ispaljene su sa pakistanske strane granice u provinciju Kandahar.

Antivladine oružane grupe – čak i tradicionalno vođstvo talibana koje je u egzilu u Pakistanu od 2001 – gube popularnost kod običnih Avganistanaca zbog njihove veze sa Pakistanom. Iako njihov veb-sajt "Glas Džihada" često sadrži političke izjave koje predstavljaju Pokret kao avganistanski, što duže ostaju iza Kajberovog prolaza, to više osećaju i rasprostranjeno antipakistansko nepoverenje koje se širi prašnjavim i smrdljivim ulicama Kabula.

KO KOGA PREDSTAVLJA

Bilo kako bilo, 2013. godina je do sada bila veoma krvava. Sudeći prema podacima nevladine agencije Anso, koja prikuplja bezbednosne podatke o napadima širom zemlje, u prva četiri meseca 2013. povećan je broj napada za 47 odsto u odnosu na 2012, a u 25 od 34 provincije broj napada je porastao. Analitičari

Kap na prepunu čašu

Odlukom da preko noći ugasi državnu radio-televiziju ERT premijer Antonis Samaras navukao je na sebe nove proteste u zemlji i salvu kritika iz inostranstva. Grčka opozicija najavljuje borbu do kraja

Za "Vreme" iz Soluna

Utorak, 11. jun u Grčkoj nije protekao kao svaki drugi dan. Grci su bili šokirani, a nije lako šokirati ljude svike da žive pod stresom i u strahu od budućnosti u zemlji koja već pet godina prolazi kroz ekonomsku krizu i recesiju, u kojoj konstantno rastu nezaposlenost i siromaštvo, koju neprestano parališu štrajkovi i demonstracije, kojoj sve vreme prethodi bankrot, kojoj Trojka (Evropska centralna banka, Međunarodni monetarni fond, Evropska komisija) nameće nepodnošljive mere štednje, u kojoj su obični dani postali misleni imenica.

Tog utorka je premijer Antonis Samaras odlučio da ugasi državnu televiziju ERT. Bilo je tačno 23.12 kad su sva tri državna TV kanala, ET1, NET i ET3, ali i 28 radio-stanica ERT-a (*Elliniki Radiofoniki Tileorasi*, Grčka radio-televizija) ostala bez signala. Zavladao je mrak i muk.

Grčka koaliciona vlada (Nova demokratija, Pasok i Demokratska levica), izglasana pre tačno godinu dana, preko svog predstavnika Simosa Kedikogloua još je u podne kratkim obaveštenjem upozorila javnost šta će se desiti iste noći: "U periodu velikih žrtava kroz koji prolazi grčki narod nemamo vremena za kašnjenja i oklevanja! Moramo da suzbijemo državni deficit i da izađemo iz krize. Ne možemo više da tolerišemo enklave netransparentnosti i državnog rasipništva, a za to je jedinstven primer baš Grčka radio-televizija, koja ima od tri do sedam puta veće troškove od svih privatnih televizijskih stanica i četiri do šest puta više zaposlenih, a istovremeno upola manju gledanost u odnosu na bilo koji privatni tv kanal. Ima ogromnu imovinu, koja je u stanju mirovanja osim kada je pljačkaju i rasipaju. Grčki narod plaća državnoj televiziji harač preko računa za struju oko trista miliona evra godišnje. Danas je svemu tome konačno došao kraj!"

Mnoge starije Grke ovakav ton podsetio je na objavu ratnog stanja.

Rečeno, učinjeno. Grčka državna televizija je, makar privremeno, ugašena posle 75 godina emitovanja. Tačno 2656 zaposlenih na televiziji i radiju su odlukom bez presedana preko noći ostali bez posla, uz obećanje da će se formirati "nova grčka radio-internetska televizija (NERIT), koja će imati oko 1200 zaposlenih i koštaće oko 100 miliona evra godišnje manje nego ERT, a počće sa svojim emitovanjem krajem avgusta.

REVOLT KOD KUĆE, PACKE IZ BRISELA

Iznenadna i nasilna smrt ERT-a je proizvela čitav niz reakcija, revolta i demonstracija po celoj Grčkoj. Ispred zgrada televizije u Atini i Solunu svakodnevno se okupljaju pisci, slikari, novinari, umetnici i preneražen običan svet. Muzičari svako veče izvode program, govnici individualno ili kao predstavnici sindikata i udruženja uzimaju mikrofoni i obraćaju se narodu rečima solidarnosti sa radnicima ERT-a, ali i sa grčkim narodom koji je ostao bez svoje javne televizije, bez svog obrazovnog, zabavnog, dokumentarnog i informativnog programa...

Odluka da se ERT-u ugasi signal je doneta na nivou Ministarstva i zaobišla je grčku skupštinu. Bila je to lična odluka premijera Samarasa, vođe Nove demokratije, doneta na prečac i bez prethodne konsultacije sa koalicionim partnerima. Evangelos Venizelos (Pasok) i Fotis Kuvelis (Demokratska levica) bili su zatečeni. Obojica su izjavila kako su i oni za reorganizaciju i racionalizaciju ERT-a, ali ne i za iznenadno zatvaranje i ukidanje tv signala.

Osim stanovnika Grčke kojima je prvi put u istoriji ERT-a uskraćen servis grčke državne televizije, protestovali su i mnogi od sedam miliona Grka iz dijaspore, koji su preko satelita mogli da gledaju ERT i prate vesti iz domovine. Veoma oštre reakcije su stigle i iz EU. Predsednik

Evropske radiodifuzne unije (*European Broadcasting Union EBU*) Žan-Pol Filipo stigao je u Atinu tri dana po gašenju ERT-a i izjavio da "ovo što se dešava u Grčkoj prevazilazi sva očekivanja". Jer, "ERT nije obični radio-tv organizam, reč je o osnivačkom članu EBU". "ERT je naš partner od 1950", rekao je Filipo i tražio ponovno pokretanje programa. Generalni direktor EBU-a Ingrid Deltar je naglasila da se "još u istoriji nije desila vlada koja bi ugasila signal sopstvenog javnog radio-televizijskog emitora".

Još strožu kritiku je uputio predsednik Evropskog parlamenta Martin Šulc, koji je u svom pismu Samarasu između ostalog napisao da je "Evropski parlament sa

iznenađenjem i žaljenjem primio informaciju o odluci grčke vlade da prekine sa emitovanjem javnog radio-televizijskog programa ERT, i to bez prethodnog obaveštenja ostalih partnera u vladi, kao i bez demokratskog dijaloga o donošenju te odluke. Po našem mišljenju iznenadna

Samarasova vlada ovim činom "simbolički pokušava da ukine slobodu govora, demokratiju i demokratske slobode", da predaje informativni program i monopol na informacije u ruke privatnih interesa. Cipras je pozvao Grke na "na borbu bez povlačenja u ime odbrane demokratije".

POBUNA: Zaposleni okupiraju zgradu ERT u Atini Foto: REUTERS

odluka grčke vlade da nasilno prekine sa radom javne radio-televizije otvara veoma važno pitanje o tome koliko je ta odluka u opšte u skladu sa temeljnim pravnim okvirima Evropske unije". Šulcovo pismo se završava rečima: "S olakšanjem bismo prihvatili vladinu reviziju odluke o zatvaranju javne televizije i pokušaj da se nađu alternativna rešenja i putevi za neophodnu reorganizaciju ERT-a, ali uz neprekidno emitovanje programa."

A šef opozicione SIRIZE Aleksis Cipras poručio je demonstrantima okupljenim ispred ERT-a da se signal državne radio-televizije gasi samo u slučaju "kada suverenu zemlju okupiraju strane sile ili u slučaju državnog udara". On je rekao da

DRŽAVNI UDAR ILI IDIOTIZAM

U Solunu se svakodnevno održavaju demonstracije ispred zgrade televizije. "Mogli su da otpuste koga su hteli, i to one koje su sami zaposlili, jer pripada ju njihovoj stranci, a ne da zatvore ERT", kaže jedan mladi demonstrant. A starija gospođa Maria Adoniadu kaže da je ERT državna televizija, da pripada celom narodu i da "bez nje nema demokratije". Neki se prisećaju da se nešto slično desilo 27. aprila 1941, kada su nemačke trupe umarširale u Atinu. Notis Mavrudis, poznati grčki kompozitor, rekao je da se "demokratija ne može ukinuti proizvoljnim odlukama, pa prema tome, ako ovo nije državni udar, onda je u najboljem

slučaju idiotizam."

Poznati umetnik i borac za ljudska i radnička prava Mikis Teodorakis napisao je: "U trenutku kad čak i MMF optužuje destruktivnu politiku Trojke na račun našeg naroda, grčka vlada nastavlja poslušno da ispunjava Trojkine naredbe, koje sad već prelaze u fazu totalnog iscrpljivanja društvenog sektora... Mislim da se čaša prelila i da svi Grci treba odlučno da kažu 'Ne' ovom napadu bez milosti".

Zaposleni u ERT-u i njihov sindikat su se od samog početka organizovali i objavili "gerilski rat" odluci vlade. Zauzeli su zgrade državne TV i nastavili sa radom koristeći u početku TV kanal "902", koji pripada komunističkoj partiji (KKE). Vlada je i to sprečila i zapretila da će svako, ko se usudi da prenosi program ERT-a, izgubiti pravo na emitovanje i odgovarati na sudu. Nemajući drugog izbora novinari ERT-a su se okrenuli internetu.

Demonstracije i kritika nisu ipak pokobilebali premijera. "Kako da nastavimo sa reformama, a pri tom da nikoga ne izvadimo iz udobne fotelje? Možemo li da nastavimo sa reformama, a pritom da se ne sukobimo sa svima onima koji se boje da ne izgube svoje privilegije? Kako može zemlja da se promeni bez smelih poteza?", upitao je Samaras.

A prema poslednjim istraživanjima javnog mnjenja samo 27 odsto grčkih građana se slaže sa zatvaranjem ERT-a, dok je 65 odsto protiv. Protiv je i Grčka pravoslavna crkva, a Samarsa u ovome podržava neonacistička Zlatna zora.

Neki analitičari tvrde da je odluka grčkog premijera da zatvori javnu televiziju zapravo rezultat insistiranja Trojke da se otpusti najmanje 2000 zaposlenih u javnom sektoru. Ujedno, to je i demonstracija moći i način da pokaže narodu odlučnost da nastavi sa reformama, ali i da impresionira svoje neoliberalne kolege, naročito kancelarku Angelu Merkel. Kako to reče čuvena književnica i aktivistkinja Naomi Klajn: "Margaret Tačer živi i caruje u Grčkoj!" A Grci još nisu rekli svoju poslednju reč, pa je vrlo moguće da, kao što kaže jedan grafit ovih dana u Istanbulu, "Revoluciju televizija neće prenositi!"

GEORGIOS STAMKOS I MILICA KOSANOVIĆ

(Autori su osnivači i urednici grčkog nezavisnog časopisa "Zenith")

PROJEKAT "SKOPLJE 2014":
Falange današnjice

Foto: REUTERS

Život u Aleksandrovoj senci

Bilo da je reč o zakonu o medijima, o zakonu o prevremenom prekidu trudnoće, ili o izbacivanju novinara iz Sobraja, čini se da je Skoplje sve dalje od Brisela

Za "Vreme" iz Skoplja

"Nće biti datuma za Makedoniju za početak pregovora u junu", predviđa doskorašnji ambasador EU u Skoplju Ervan Fuere. To samo potvrđuje poruke koje poslednjih šest meseci permanentno stižu iz Brisela: da nesprovođenje reformi, ali i duboka politička kriza i nemogućnost uspostavljanja političkog dijaloga vlasti i opozicije, ostavljaju do daljnjeg državu u "čekaonici" EU, u kojoj se nalazi od 2005. godine.

Surovu realnost čini se da lagano prihvataju i čelnici vladajuće koalicije, premijer Nikola Gruevski (VMRO-DPMNE) i Ali Ahmeti (DUI). Međutim, oni po običaju krivicu za stagnaciju države svaljuju na Grčku i na njen nepopustljivi stav oko upotrebe ustavnog imena Makedonije. Možda je upravo zbog toga ove nedelje zamenik pomoćnika državnog sekretara SAD Filip Riker (bivši američki ambasador u

Skoplju) potencirao da Makedonija i Grčka treba da iskoriste momenat i nađu zajedničko rešenje u sporu oko imena, ugledajući se na srpsko-kosovski primer.

Zbog bojazni od novog debakla, jednog u nizu poraza na međunarodnom planu, makedonskoj javnosti se preko dirigovanih provladinih medija ili "spontanin" protestima demonstranata opšte prakse, iz dana u dan serviraju nove afere, ili optužbe protiv opozicije zbog njenih navodnih grešaka od pre sedam i više godina, kada je poslednji put bila na vlasti. Organizovani demonstranti (po principu: sendvič i dnevnicu za učešće) su tako nedavno razbijali stakla i gađali jajima savetnike u skopskoj opštini Centar, jedinoj u kojoj je na vlasti opozicija, samo zato što je proturena "informacija" da će novi, opozicioni, gradonačelnik da ruši jednu crkvu u izgradnji.

I dok na domaćem planu sve ključa, saveti i preporuke iz inostranstva

uglavnom nailaze na zid ćutanja ili na prepotentno ignorisanje vlasti. U poslednjem izveštaju Fridom hausa o nacijama u tranziciji, zabeleženo je "uznemiravajuće opadanje" rejtinga Makedonije. Predsednik Parlamentarne skupštine Saveta Evrope Žan Klod Minjon, koji je došao u Skoplje sa ponudom da Strazbur ponovo otvori svoju kancelariju (koja bi zbog ozbiljnih problema navedenih u izveštaju ove organizacije, trebalo da izbliza prati aktuelnu situaciju u Makedoniji i pomogne očuvanju političke stabilnosti), otišao je razočaran i kratkih rukava. Njegov predlog je odbijen nakon što je Minjon pred poslanicima makedonskog parlamenta pozvao vlasti da uz ekspertizu Strazbura ojačaju "krhke demokratske institucije u zemlji"

KOMISIJA O CRNOM PONEDELJKU

Haos iz koga aktuelna vlast neuspešno pokušava da se iskobelja traje još od

“crnog ponedjeljka” – 24. decembra prošle godine, kada je obezbeđenje parlamenta izbacilo novinare da ne bi svedočili nasilnom isterivanju opozicionih poslanika. Posle opozicionog bojkota parlamenta i višemesečnog natezanja, konačno je dogovorom Gruevskog i novog čelnika SDSM i opozicije, mladog Zorana Zaeva (koji je preuzeo funkciju od dve decenije “nezamenljivog” Branka Crvenkovskog), formirana ad hoc Anketna komisija o ovom neviđenom skandalu.

Udruženje novinara zahteva da izbacivanje novinara koje je dokumentovano i video materijalom, bude prioritet komisije, da bi se izbegla mogućnost politizacije i povezivanja ovog skandala sa ostalim fizičkim incidentima u samoj sali, ali i izvan Sobraja. Ali, na jedvite jade sastavljena komisija, još nije rešila najvažnije pitanje: kako će se donositi odluke, jer vlast insistira na konsenzusu. Neki mediji su objavili da će umesto ministarke unutrašnjih poslova Gordane Jankulovske ili vicepremijera Zorana Stavreskog, koji je na video snimcima likovao prilikom obračuna sa opozicionim poslanicima, biti žrtvovan samo predsednik parlamenta Trajko Veljanovski, koji je bio najčešća meta prozivki i optužbi opozicije. On će, za utehu, biti poslat za ambasadora u Beograd.

SPORNI ZAKONI

Za to vreme ministar za informatičko društvo i administraciju Ivo Ivanovski i pored žestokih reakcija novinara i eksperata pokušava da u najkraćem mogućem roku progura novi, restriktivni zakon o medijima. Reporter bez granica i Amnesty internešnal iskazuju brigu zbog slobode izražavanja i medijskih sloboda u Makedoniji. Iako je na čak 117 od 171 tačke Nacrta teksta o zakonu o medijima i audio-vizuelnim medijskim uslugama, koji je Vlada pripremala u tajnosti i bez konsultacija sa novinarima, stiglo čak 380 primedbi, iako su reagovali i Savet Evrope i OSCE, a brojni domaći i inostrani eksperti su se obrušili na dužinu i kompleksnost zakona, na sferu koju zakon obuhvata i na strukturu regulatora medijskog prostora, vlast i dalje ne haje.

Arogantno ponašanje vlasti prema medijima i novinarima nije izuzetak. Pravu buru reakcija ženskih udruženja,

Prometej u pelenama

Asocijacija arhitekata Makedonije je zatražila oduzimanje licence arhitekti koji je “neetički i neprofesionalno prihvatio da napravi idejno rešenje za Gradski trgovački centar (jedno od obeležja makedonske prestonice još iz doba Jugoslavije – n. z.) u kvazibarok stilu”. Iako je i ranije doneseno slično rešenje vlasti o “oblačenju” u baroknu fasadu i objekta Vlade (sedamdesetih godina prošlog veka nagrađivanog, ultramodernog arhitektonskog zdanja na Vardaru), odluka o Trgovačkom centru je izazvala prve žeste reakcije javnosti. Preko 4000 građana je potpisalo “antibarok” peticiju protiv nagrađivanja rešenja sada pokojnog autora, a stotine građana je učestvovalo u akciji sa simboličnim živim zidom za odbranu lika Skoplja – “Zagrlimo GTC”

Diplomatski skandal je umalo izazvao i švedski ambasador Lars Vahlund, koji je na zabavi povodom Nacionalnog dana Švedske u njegovoj rezidenciji, gostima predstavio “živu skulpturu” Prometeja, repliku spomenika koji je u sklopu “Skopja 2014”, postavljen u parku nasuprot Sobraja. Taj spomenik je autor, zbog reakcija puritanskog dela škopske javnosti zbog golog muškog tela(?) naknadno obukao u donji veš, što je izazvalo brojne podsmešljive komentara u medijima i na socijalnim mrežama. Odlazeći ambasador Vahlund je valjda želeo da bude duhovit, postavljajući glumca sa njegovom maskom na licu u pelenama i sa flašom “Škopskog” piva u ruci, ali nije mogao da predvidi reakcije.

Reagovalo je udruženje branilaca (učesnika oružanog sukoba iz 2001) “Bedem”, koje skulpturu Prometeja posmatra kao spomenik njihovim saborcima, i zahtevalo izvinjenje od ambasadora “zbog krajnje nemoralnog ponašanja” i “potcenjivanja i ismevanja spomenika herojima palim za Makedoniju”. Još je žesća bila reakcija jednog provladinog portala, koji smatra da su ambasadorovom verzijom Prometeja, “koji je inače simbol borbe za slobodu, verovatno povređena patriotska osećanja makedonskog naroda”.

nevladinih organizacija i ginekologa izazvalo je donošenje po kratkom postupku novog zakona o prekidu trudnoće. Iako su građani demonstrirali pred parlamentom, a udruženje “Hera” je poslalo otvoreno pismo predsedniku države da ne potpisuje ukaz o kontroverznom zakonskom rešenju, Đorđe Ivanov je i ova puta poslušao Vladu. Ženska udruženja su uzalud ukazivala da Zakon zadire u prava i slobode žena, da ne poštuje medicinske standarde Svetske zdravstvene organizacije i najavljivala osporavanje pred Ustavnim sudom...

FALANGE, PARTIZANI I POPOVI U MANTIJAMA

Tako, Makedonija na 36 stepeni Celzijusa produžava da živi u senci grandioznog spomenika Aleksandru Velikom u centru Skoplja iako je i političarima i delu običnih smrtnika, odavno jasno da se do Brisela i EU ne može stići iz balkanskog debelog hlada, niti sa aerodroma ili autoputem koji nose ime velikog osvajača. Ali, karikaturalni pokušaji zidanja

novog nacionalnog identiteta ne jenjavaju. Putnicima namernicima koji posete projekat “Skopje 2014” omogućeno je da, kao i prošle godine, fotografišu nekoliko mladih ljudi u uniformama falangista (pripadnika vojske antičkih Makedonaca, Aleksandra Velikog), komita iz perioda osmanlijske vladavine, partizana in NOB-a, a od ove godine, pred spomenicima Sv. Kirila i Metodija, i Sv. Klimenta i Nauma, i “popove” u mantijama.

Pre samo nekoliko meseci je hrvatski novinar i pisac Jurica Pavličić uzburkao provladine medije u Skoplju kada je o novom izgledu makedonske prestonice, koju je nazvao “gradom – trijumfom luzera”, napisao: “Taj grad mogao bi se opisati kao smjesa Las Vegasa i Pjongjanga, ali uz prstohvat Halikarnasa, Aškabada te stiropornog Rima iz filmova s Čarltonom Hestonom. Taj grad bio je luđi od najluđih zamisli turkmenskog diktatora Sapamurata Nijazova. Taj grad koji je stajao preda mnom, bio je tako nadrealan, da sam u nevjerici trljao oči”.

SINIŠA STANKOVIĆ

Veliki fudbal iz mal

Dok se Veliki rat zahuktava, a 1915. visoki izaslanik Kraljevine Srbije Jovan Cvijić odlazi u London da od saveznika traži podršku srpskom ratnom cilju – osnivanju jedinstvene države u kojoj bi bili Srbi, Hrvati i Slovenci – kninski fudbalski klub "Lav" menja ime u "Lastavica". Od tada pa do 1995. nastupa u lastavičjim, crno-belim dresovima. Crno simboliše otmenost, a belo čistotu. A zove se „Dinara“

P re godinu dana Dragi Kovačeviću, ratnom i bivšem gradonačelniku Knina, glavnog grada tadašnje Republike Srpske Krajine, stiglo je elektronsko pismo od Josipe Rimac, tadašnje gradonačelnice. Ona je predložila da zajedno organizuju proslavu stogodišnjice Nogometnog kluba "Dinara", jednog od najstarijih fudbalskih klubova bivše Jugoslavije koji još postoji. Saradnja je prihvaćena, a nakon što su bivši "Dinarini" igrači napisali monografiju kluba – iz sadašnjeg su se kluba ipak predomislili i odbili je. Istoriju će pisati sami, ili svako za sebe.

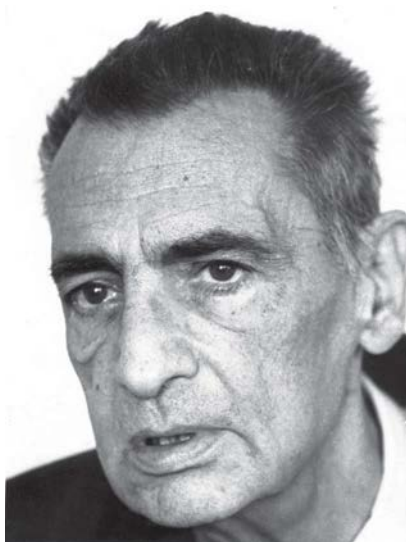
Nakon nekoliko susreta u Kninu i potpisanog protokola između sadašnje uprave NK "Dinara" i Kninjana, koji su iz Hrvatske otišli 1995. godine, dogovoreno je da srpska i hrvatska strana zajednički rade na organizaciji proslave jubileja. Srbi će napisati istoriju kluba do 1995, a Hrvati ostalo. Izdavač monografije će biti grad Knin, a predgovor će pisati gradonačelnica Josipa Rimac. Osim monografije, izradiće se i dokumentarni film, zasluženicima će se dodeliti plakete, a na proslavama u Beogradu i Kninu Srbi će biti gosti Hrvatima i obrnuto. Vrhunac proslave biće revijalna utakmica između "Dinare"

i hrvatske fudbalske reprezentacije, zakazana za 25. april.

Zbog čega su sadašnji i bivši upravnici malog dalmatinskog grada predvođeni Josipom Rimac i Dragom Kovačevićem zanemarili događaje – držimo se samo njihovog životnog veka – poput "balvan" revolucije, olujnih i drugih ratnih gnusoba, raseljavanja stanovništva, stalnih incidenata među kojima je poslednji onaj u kome je povređeno nekoliko srpskih učenika Srednje bogoslovske škole pri pravoslavnom manastiru Krka?

Odgovor se možda nalazi u istoriji "Dinare" čija se stogodišnjica slavi. Tokom

og mista

**TEREN I DECA
DINARE:** Vladimir
Beara, Jug Grizelj,
Grga Zlatoper i
Ilija Petković

jednog veka taj mali sportski kolektiv je odigrao više od 2500 utakmica, postigao oko 3000 golova, a za njega je igralo više od 700 mladića među kojima su, na primer, desno krilo Ilija Petković, trener Vladimir Beara i golmani Radomir Vukčević, Grga Zlatoper i Jug Grizelj. Ovo je, ipak, suva sportska statistika i za bolju protivtežu onome iz pitanja iznad treba krenuti od početka, od vremena kada su Srbi i Hrvati bili bliskiji, a fudbalska se zara za tek prelivala sa Ostrva na čitav Kontinent, pa tako i na Balkan.

HAJDUK VELJKO NE MOŽE

Knin je dalmatinski gradić na desnoj obali Krke, u kome su do 1995. Srbi bili većinsko stanovništvo. Kroz njega prolaze lička i unska železnička pruga i raskršće je puteva prema Jadranu, Lici i Bosni. Pored Krke, ima još dva simbola: srednjovekovnu tvrđavu – Forticu, kako je Kninjani nazivaju, i Dinaru – planinu koja odvaja Bosnu od Dalmacije.

Krajem 19. veka u austrougarskom Kninu i drugim dalmatinskim gradovima žive hrišćani – pravoslavci i katolici. U primorskim gradovima, a najviše bliže Istri, živi i dosta Italijana. Elita je okupljena u političkoj zajednici zvanoj Autonomaši (ili Tolomaši, Talijanaši), koji se bore za nezavisnost buduće Kraljevine Dalmacije i distanciranje od ideja o Trojnoj Kraljevini Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Nasuprot njima su Vlasi (ili Vlaji), kako se pogrdno nazivaju svi oni koji nisu Tolomaši. Usled aktivnosti hrvatskih nacionalista, politička moć Tolomaša opada pa, do početka 20. veka, Hrvati i Srbi ostaju jedini koji se bore za politički uticaj u Dalmaciji. Vremenom dolazi do precizne podele među njima: katolici su Hrvati, pravoslavci Srbi. To je tako svuda osim u Dubrovniku, gde podela dugo posle nije razjašnjena.

Petnaestak godine nakon što je 1888. kroz Knin prošla železnička pruga i spojila Dalmaciju sa Zagrebom i Evropom, sa

studija u Pragu vraća se Milan Amanović, sin trgovca i kninskog predsednika opštine. Iz glavnog grada tadašnje austrougarske pokrajine Češke donosi prvu fudbalsku loptu. Sa nekoliko vršnjaka, među kojima je bilo onih koji su fudbalsku igru upoznali u Splitu (gde je prva lopta stigla dve godine ranije, takođe iz Praga), osniva prvi kninski fudbalski klub imena "Lav".

Dok se Veliki rat zahuktava, a 1915. visoki izaslanik Kraljevine Srbije Jovan Cvijić odlazi u London da od saveznika traži podršku srpskom ratnom cilju – osnivanju jedinstvene države u kojoj bi bili Srbi, Hrvati i Slovenci – kninski fudbalski klub "Lav" menja ime u "Lastavica". Od tada pa do 1995. nastupa u lastavičjim, crno-belim dresovima. Crno simboliše otmenost, a belo čistotu.

Posle završetka rata Knin, kao poslednji grad, 1921. ulazi u sastav nove države Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Zbog slabe saobraćajne infrastrukture i ekonomske krize koja je polako pripremala sledeći

**BUDUĆA
DINARA:**
"Lav", 1913.

svetski rat, fudbal je skupa igra koja u malom gradu poput Knina zavisi od širokogrudosti gradskih zanatlija i činovnika. Utakmice se igraju sa najbližim komšijama i to uglavnom leti, kada su igrači – đaci i studenti – kod kuće. Kad je 1920. osnovan Splitski nogometni podsavez (SNP) u njemu igra i "Dinara", ali ne zadugo.

Zbog eksplozije oduševljenja novom državom, u SNP-u su u to vreme registrovani klubovi poput "Kosova" iz Solina, "Uskoka" iz Splita, omiškog "Komita"... Iz istih pobuda nekoliko kninskih Srba predlaže da se ime "Lastavice" promeni u "Hajduk Veljko". Taj predlog ne prolazi, a kao kompromis između hrvatske ideje zadržavanja starog naziva i novog predloga, 1923. klub menja ime u NK "Dinara".

CENTRALIZAM I DRUŠTVENI ŽIVOT

Do pred Drugi svetski rat, u celoj Kraljevini SHS fudbal je najpopularniji sport. Nova igra je u jugoslovenske gradove stizala sa svih strana (vidi okvir: "Začeci jugoslovenskog fudbala"), a dalmatinski centri iz kojih se širila fudbalska zaraza su "Hajduk" iz Splita i kninska "Dinara". Po uzoru na Kninjane, fudbalski klubovi su se osnivali od Benkovca kod Zadra do Grahova u Bosni. U Šibeniku, gradu većem od Knina, NK "Osvit" se registruje tek 1932. Zabranjen je 13 godina kasnije zbog veza sa Tolomašima.

Već 1927. dolazi do sukoba između "Hajduka" i zagrebačkih klubova kojima nije odgovaralo da se Splićani pojačaju nekim

igračem iz Austrije. Dolazi i do velike tuče u Splitu pred utakmicu "Konkordije" i "Hajduka", kao i do pooštavanja odnosa između splitskog podsaveza i državnog saveza koji je u Zagrebu. To je početak fudbalske netrpeljivosti između Splita i Zagreba. U celoj aferi, najdeblji kraj izvlači "Dinara". Politički podržava centar državnog fudbala pa prelazi iz splitskog u Zagrebački nogometni podsavez iako geografski pripada prvom. "Hajduk" naredne godine osvaja svoju prvu titulu prvaka Jugoslavije. "Dinaru" u tom periodu preuzima Milan Jović, sposoban trgovac, koji je zbog fudbala odbio i izvesno uspešnu političku karijeru. Zahvaljujući njemu, "Dinara" dobija novo igralište na ušću Orašnice u Krku, na kome prvu utakmicu igra sa šibenskim "Osvitom". "Hajduk" gostuje 1932. i pobeđuje sa 9:2. Dve godine potom, rezultat je blaži – 3:2.

Tih tridesetih godina "Dinara" ima jak tim: 1934. osvaja Prvenstvo provincija Splitskog nogometnog podsaveza u koji se vratila, ponovo iz centralističkih razloga, nakon sukoba fudbalskog Beograda i Zagreba oko sedišta Jugoslovenskog fudbalskog saveza.

Pred Drugi svetski rat Knin sa okolnim selima ima oko 50.000 stanovnika. Središte društvenog života je "Dinara" i svi Kninjani navijaju za nju. Dečaci sanjaju da obuku crno-beli dres, a dobri igrači postaju gradske legende. Kninjani su među prvim u Jugoslaviji koji svoj klub prate na gostujućim utakmicama i

to zahvaljujući grupnim popustima za železnicu koje je obezbedio "Dinarin" direktor Jović. Osim fudbala, "Dinara" je imala i pevačke zborove i orkestar. Monopol društveno-kulturnog života nisu imala sokolska društva kao drugde u Jugoslaviji.

Nakon ubistva hrvatskog poslanika Stjepana Radića u Beogradu i nakon osnivanja Banovine Hrvatske 1939. godine, "Dinara" istupa iz takmičenja nazvanog po novom entitetu u Kraljevini. Razlozi su isti onima zbog kojih ni "Hajduk Veljko" nije prošao kao predlog za novo ime, 24 godine ranije.

LEGENDE I NOVI STADION

Posle oslobođenja Knina 1944. obnavlja se Drugim svetskim ratom prekinut rad kluba. Do pedesetih "Dinara" dominira u splitskom podsavezu koji je tada treći rang takmičenja u fudbalu nove države, FNRJ. Tri puta je prvak Dalmatinske zone, a 1948. u završnici Kupa "Maršala Tita" ispada od riječkog "Kvarnera" (taj klub je osnovan 1925. pod imenom "Fiumana", a od 1954. se zove NK "Rijeka").

U tom periodu za "Dinaru" brani Jug Grizelj, potonji novinar "Večernjih novosti", NIN-a, "Slobodne Dalmacije" i "Vremena", čiji je i jedan od osnivača. U čast njegovog novinarskog umeća, u Srbiji se od 1991. dodeljuje nagrada koja nosi njegovo ime i to za "dostignuća u istraživačkom novinarstvu u službi razvijanja prijateljstva među ljudima i uklanjanja granica

među narodima”.

Pre rata je “Dinarin” golman bio još jedan novinar – Grga Zlatoper, koga su, preko tada zabranjenog radija “Glas Amerike”, slušali u Jugoslaviji “ispod jorgana”.

Fudbalske pedesete prolaze u raznim promenama sistema takmičenja i bez značajnijih “Dinarinih” rezultata. Uglavnom zbog toga što joj igrači u vrhuncu fudbalske karijere odlaze na studije u Beograd ili Zagreb. U tom periodu se u SFRJ prave veliki stadioni: “Koševo” u Sarajevu (1948), Stadion JNA (1949), “Dinamov” “Maksimir” počinje da se gradi 1952, a 1962. je otvoren najveći – “Zvezdina” Marakana...

“Dinara” je umalo izbacila “Hajduka” iz Kupa 1966. Utakmicu je gledalo više od pet hiljada Kninjana, a domaći su vodili s 2:0 na kraju prvog poluvremena. U drugom su, međutim, primili tri gola pa je “Hajduk”, preskočivši “Dinaru”, na kraju i osvojio taj Kup. U tom periodu u Knin stižu radio, bioskop, televizija. “Dinarin” tim ima veliku podršku gledalaca na utakmicama: u Hrvatskoj su samo “Dinamo” i “Hajduk” imali veći prosek gledalaca. Najveću posetu “Dinara” je imala 1981. tokom prijateljske utakmice sa “Crvenom zvezdom” kada je, prema nekim procenama, bilo 12.000 gledalaca.

Negde oko početka Hrvatskog proleća, fudbalska reprezentacija Brazila je organizovala oproštajnu utakmicu za svoju legendu – Pelea. Na riodežaneirsku “Marakanu”, pred dvesta hiljada gledalaca, dolazi reprezentacija Jugoslavije. Za nju tada igraju dvojica bivših “Dinarinih” igrača: desno krilo Ilija Petković i Radoimir Vukčević, golman.

Prethodne, 1972. godine, počinje gradnja novog “Dinarinog” stadiona. Radove je pokrenuo pukovnik JNA Eugen Lebarić, inače najmlađi učesnik Igmanškog marša. Na svečanom otvaranju 1972. gostuje beogradski OFK. Nakon četiri godine “Dinara” uspeva da iz Jedinstvene dalmatinske lige pređe u viši rang takmičenja – Hrvatsku nogometnu ligu. Međutim, iako je trener bio Vladimir Beara, čuveni golman “Hajduka” i “Crvene zvezde”, ubrzo ispada u niži – četvrti rang gde ostaje do kraja postojanja SFRJ. Inače, iznad te republičke lige, u fudbalskom takmičenju SFRJ postojale su jedno vreme dve druge

Fudbal, futbol i nogomet

Prvu loptu u Zagreb donosi Franjo Bučar 1893. i to najverovatnije iz švedskog Geteborga, gde je studirao. U Beograd, tri godine kasnije, iz Berlina sa loptom stiže Hugo Buli, sin jevrejskog trgovca. Prvi fudbal u Sarajevu predstavljaju 1909. Fedor Lukač i Emil Najšul, donevši ga iz Zagreba. Iste godine prvu savremenu fudbalsku loptu u Skoplje donose braća Musafija i to iz Soluna.

Prvi klub na Balkanu je “Bačka” iz Subotice, osnovana u tadašnjoj Austrougarskoj, 1901. Dve godine kasnije osnovani su “Prvi nogometni i sportski klub Zagreb”,

“Hrvatski akademski športski klub” – HAŠK, takođe iz Zagreba, “Soko” iz Beograda i “Šumadija” iz Kragujevca. “Šumadija” i “Bačka” i danas igraju fudbal i to u srpskim ligama četvrtog ranga: Zoni Morava i Vojvođanskoj ligi Istok. Prva pisana pravila na jugoslovensko tle stižu 1905. kada Anastas Hristodulo prevodi sa nemačkog “Loptanje nogom”, a dok fudbal 1908. postaje olimpijski sport na Igrama održanim u Londonu, u Zagrebu Milovan Zaričić objavljuje “Pravila nogometa”. Reč “nogomet” je, inače, smislio Zagrepčanin Slavko Rutzner Radmilović, student slavistike. Do tada se na čitavom Balkanu nova igra nazivala futbol.

Do početka Prvog svetskog rata nastaju klubovi širom buduće Kraljevine SHS: HŠK “Concordia” (Zagreb, 1906), BLD “Srpski mač” (Beograd, 1906), SSK “Osman” (Sarajevo, 1909), “Hajduk” (Split, 1911), “Prvi hrvatski građanski športski klub”, tj. “Građanski” (Zagreb, 1911, od nemačke reči Bürger, “građanin”, klupski nadimak kluba je “purgeri”), RSK “Lovćen” (Cetinje, 1913), “Velika Srbija” (Beograd, 1913; 1919. menja ime u “Jugoslavija”), “Vojvodina” (Novi Sad, 1914)...

Prva utakmica između Srba i Hrvata odigrana je maja 1911. i tada je HAŠK pobedio ekipu “Srpskog mača”, koja je nastupala pod imenom “Reprezentacija Kraljevine Srbije”. U prvoj utakmici je bilo osam, a u drugoj – šest prema nula. To je prva utakmica na kojoj je, doduše nezvanično, nastupala reprezentacija Srbije. Igrači koji su bez državnog odobrenja otputovali u Zagreb osnovali su 1911, nakon povratka i izbacivanja iz “Srpskog mača”, novi klub – “Beogradski sportski klub” – BSK. Nakon Prvog svetskog rata, 1919. u Zagrebu je osnovan Jugoslavenski nogometni savez (JNS), koji ima 63 kluba i četiri podsaveza: zagrebački, beogradski, subotički i ljubljanski. Sledeće godine jugoslovenski fudbaleri nastupaju na Olimpijskim igrama u belgijskom Antverpenu; 1921. JNS postaje član FIFA, beogradski BSK igra prvu međunarodnu utakmicu sa praškim klubom “Union Žižkov”, a 1922. se organizuje prvo prvenstvo u Kraljevini SHS. Igra se po kup sistemu i jedva završava, pobeđuje “Građanski”. Prva Nogometna liga Kraljevine u kojoj nastupaju: “Hajduk”, BSK, HAŠK, SAŠK (Sarajevo), SAND (Subotica) i “Ilirija” (Ljubljana) osnovana je 1926. Pobeđuje “Građanski”.

Pred Prvo svetsko prvenstvo u Montevideu 1930. JNS je preseljen u Beograd zbog čega hrvatski fudbaleri odbijaju da nastupaju za reprezentaciju Jugoslavije. Bez Hrvata, a kao na filmu, Jugoslavija osvaja treće mesto, iza Argentine i Urugvaj. JNS kasnije menja nekoliko naziva, a od 1948, pa sve do 1991. zove se Fudbalski (Nogometni) savez Jugoslavije.

Pred Prvo svetsko prvenstvo u Montevideu 1930. JNS je preseljen u Beograd zbog čega hrvatski fudbaleri odbijaju da nastupaju za reprezentaciju Jugoslavije. Bez Hrvata, a kao na filmu, Jugoslavija osvaja treće mesto, iza Argentine i Urugvaj. JNS kasnije menja nekoliko naziva, a od 1948, pa sve do 1991. zove se Fudbalski (Nogometni) savez Jugoslavije.

Odmah po oslobođenju 1945. nastaju beogradski “Crvena Zvezda”, “Partizan”, FD “Metalac” (od 1957. se zove OFK “Beograd”), zatim “Dinamo” (u koji prelazi većina igrača ugašenog “Građanskog”), “Spartak” (Subotica) ... Dve godine kasnije počinje najmasovnije fudbalsko takmičenje – Jugoslovenski fudbalski kup, tj. Kup “Maršala Tita”.

savezne lige: Zapad za klubovima iz Slovenije, Hrvatske, BiH i Vojvodine; Istok, sa klubovima iz Srbije sa Kosovom, Makedonije i Crne Gore.

NOVO DOBA, NOVA SLOVA, NOVA LIGA

Već 1975. u Opuzenu, obalskom gradu između Splita i Dubrovnika, na "Dinarinom" gostovanju, domaći navijači "Neretvanca" gostima skandiraju: "Četnici, četnici". "Dinarini" igrači, među kojima je bilo i Hrvata, na isti način su prolazili kad god bi, od Maspoka pa do devedesetih, gostovali u Solinu, Biogradu, Pločama, Metkoviću, Imotskom... Na kninskom stadionu, tvrde oni koji se sećaju, nikada nije bilo nacionalističkih incidenata. "Dinara" je bila građanski klub, a jedina pripadnost joj je bila – kninska. Među najvernijim navijačima je imala i Hrvate i Srbe – Kninjane. Sa druge strane, grad Knin je uvek gledao ka centrima država koje su se oko njega smenjivale. Sve dok i sam nije postao jedan takav centar, 1991. godine.

Malo pre toga, a nakon što je na hrvatskim izborima pobedila Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), Srbi oborenim stablima na prilazu Kninu zaustavljaju

kolonu hrvatskih policajaca. Iz te "balvan revolucije" nastaje Srpska autonomna oblast Krajina. Prvi klub koji zbog "predratnih okolnosti" ne dolazi na "Dinarin" stadion je baš "Neretvanac", u proleće 1991. To prvenstvo se ne završava...

Nova uprava "Dinare" privodi kraju radove na stadionu i menja njen naziv u ćirilicu: Фудбалски клуб "Динара". Većina Hrvata se iseljava iz Knina koji postaje glavni grad Republike Srpske Krajine.

U isto vreme fudbalska reprezentacija SFRJ zbog sankcija ne odlazi na Evropsko prvenstvo u Švedskoj, a na njeno mesto upada Danska koja na kraju i pobeđuje. Dve godine kasnije, u Belom Manastiru u Slavoniji, odigrava se završnica poslednjeg prvenstva čitave RS Krajine. Pobeđuje FK "Šparta" iz Belog Manastira, a najbolji igrač je bio Mađar Zoltan Laco. U avgustu sledeće godine Franjo Tuđman, bivši predsednik Jugoslovenskog sportskog društva "Partizan", ljubi zastavu nove Hrvatske države čiji je novi predsednik, proglašavajući kraj hrvatskog "povijesnog križa". U Kninu ponovo dolazi do seobe stanovništva, a danas u Kninu živi najviše Hrvata među kojima je polovina onih

koji su tu bili i pre devedesetih, a polovina je naseljena iz drugih krajeva bivše Jugoslavije, uglavnom iz BiH. Srba ima onoliko koliko je pre rata bilo Hrvata.

Nakon 18 godina od završetka rata i nakon prošlogodišnjeg predloga Josipe Rimac da Drago Kovačević, ratni gradonačelnik, u ime Udruženja bivših igrača i prijatelja NK "Dinara" (čiji je predsednik bivši selektor fudbalske reprezentacije Srbije – Ilija Petković), napiše monografiju kluba, taj predlog je povučen. "Dinarina" istorija, ovakva kakva jeste, nije se svidela onima koji su je čitali u Hrvatskoj. Izmenjen je i prvobitni plan da revijalni meč sa "Dinarom" na njenom stadionu "Podno tvrđave" igra hrvatska reprezentacija.

Time su "Dinara" i Knin još jednom ostali dosledni politici gledanja u fudbalske i političke centre država u kojoj se nalaze. Jedino gde je "Dinara" posustala jesu rezultati: danas igra u Prvoj šibensko-kninskoj županijskoj nogometnoj ligi, što je četvrti – poslednji – stepen hrvatskog fudbala, tzv. beton. U imenu, ispred "nogometni klub" dodat joj je pridev "hrvatski".

MIRKO RUDIĆ

**TU SMO
DA OBJASNIMO I
DA SE POBRINEMO
011 2693 287**

Narodnih heroja 38
Novi Beograd

Visoka 16
Banovo Brdo

www.dr-ristic.com

M
MEDIGROUP
Zdravi možemo sve

Dr Ristić DOM ZDRAVLJA
Članica MediGroup

Dendi

Ovde je reč o muškarcu koga bismo mogli uslovno nazvati muška lucprda. Ženama te karakteristike spadaju neka-ko normalno; u vrh glave kazaće za takvu neku da je "kaćiperka", "precioza", kako se nekad govorilo. Krležina enciklopedija ima kratku i suvu pakosnu definiciju: "Dandy (engl; franc. dandin, budala, prema njemačkom Tand, trica): kicoš, gospodičić, fićfirić, čovjek koji pretjeruje u modi i nastoji se istaknuti odjevanjem, vanjskim držanjem i vladanjem". Za to "dandin" nisam baš najsigurniji, ali nije Molijer bez neke svog čuvenog građanina plemića (onoga što govori u prozi, a to ne zna) nazvao Žorž Danden...

desetih, baš nekako kada su se razmahale, znao sam lika koji je dendizam proglasio za svoju životnu filozofiju i svi-ma nam se peo na glavu s tim. Mi smo tada već bili skrenuli u *beat, sex, drugs and rock'n roll*, kako da vam objasnim. Ušli smo u farmerke i jakne vijetnamke (M-65 i ranije modele), oblačili smo se po buvljacima na Zapadu i slušali šta se već slušalo: Stouns, Dilan i to. Naš drugar dendi nije umeo da ponudi bolju muziku i svetonazor, ali zato nije manje gnjavio. Pokušaji da se Bitlsi ponude kao alternativa neslavno su propali. Zanimljivo je da je bilo devojkica koje su se na to primale, kao što ih ima i danas.

Ono što me je uvek fasciniralo kod dendija jeste njihov strah od praznine u koju se onda bacaju glavom bez obzira

Reč je relativno nova (19. vek) i vezu-je se – s pravom ili ne – na viktorijanske fenomene koje je Oskar Vajld ovekovetio. Pojava nije nova; naprotiv. Suetni muš-karci, željni pažnje i laskanja, postoje od vremena antičkih i opisivani su kod an-tičkih pisaca uglavnom uzgred, kao poja-ve komične i dostojne podsmeha. Sujeta je tu ključ, ali i kompleks manje vrednosti: ako te ne primete po pameti, lepoti (ako baš mora), parama ili duhu – nekako treba privući pažnju na sebe. Tu se javljaju perje, izveštačenost, koketerija, preterivanje, nametljivost, nadmenost i uopšte gnjavator-ske crte.

Dendi će se postaviti – pre svega – kao arbitar elegancije, neko ko prati modu do u najmanju sitnicu i tačno zna, u sekundu, šta je "in", a šta je "out". Retko koja kaćiperka mu je ravna. Ne samo modu u odevanju i kićenju, nego svaku modu: muzika, pozorište, film, književnost; sve. To ne bi bio neki problem kada dendi ne bi s visine gledao – i komentarisao – svakoga ko sve te mode ne prati. Znam autentično elegantne muškarce koji imaju ukusa i estetskih osećanja za svako poštovanje – ali nisu dendiji. Nisu zato što ne seru drugima i ne stavljaju do znanja da su bolji, obdareniji ukusom i talentovaniji od njih.

Tu je potrebna jedna digresija: često dendije mešaju sa homoseksualcima, baš po pitanju elegancije i ukusa. Ne: to što homoseksualci drže do ukusa i elegancije ne čini ih dendijima; naprotiv: najstrašniji i najdosadniji dendiji su apsolutno *straight*.

Ono što me je uvek fasciniralo kod dendija – a upoznao sam ih više nego što sam želeo – jeste njihov strah od praznine u koju se onda bacaju glavom bez obzira. Davnih šez-

Danas je, međutim, dendijima postalo teško. Nije da ih nema, ali vladajuće po-modnosti teško im padaju. Ako su uzori većine dizelaši, Cece i Jece, splavovi i Aca Lukas – gde je tu dendi? Kako se, jadan, u tome snalazi? Dobar ukus, eleganciju i prefinjenost – glavne adute dendija dostojnog tog imena – đavo je uglavnom odneo daleko izvan preovlađujućih "trendova". Dendi danas rizikuje da dobije batine na splavu ili u kafiću, jer će ga na osnovu po-jave, odevanja i stava, smatrati za pедера.

Preostaje im, dakle, sfera "visoke" kul-ture, mode i zabave, iznad neopranih masa koje vrište uz pivo na cece-jece-ace, sve u

klizavim trenerkama, sa kajlama, krstačama i vehabijskim šorcevima. Dendiji će čitati ono što se čita, gledati i slušati ono što se gleda i sluša na nekom nivou koji se njima čini visokim. Pratiće modne rubrike u glanc-mesečnicima, da ne promaše nešto što se pojavilo kao strašno "in" (neoprostiv greh), pušćaće obaveštene zvuke u društvu i gledaće i dalje s visine svakog drugačijeg, ali i svakog ko se s njima takmi-či u istoj disciplini. Našavši se u očigledno još marginalnijoj manjini nego što su bili, utešili su se elitizmom: što nas je manje, mora biti da smo bolji i uzvišeniji. Udružuju se po-lako u društva za uzajamno laskanje i precenjivanje, visoko iznad primitivne gomile koja "ne razume art", kako je govo-rio jedan šarlatan od grafičkog urednika dok je upropašćavao izvesne pristojne novine slaboumnim prelomom.

Što je takođe zanimljivo, ta taktika donosi uspehe, ma-kar i kratkotrajne. Lako je, naime, opseniti prostotu, a još lakše zapanjiti buržuje (*epater les bourgeois*). Samo upotre-bite magičnu reč "kemp": ko ne razume kemp, on je prostak i budala. Jednostavno.

Dečja posla i maga

foto: M. Milenković

Džeparoši nisu isto što i razbojnici, uglavnom nisu nasilni i mahom se drže sive zone sitnih krađa i prevara. Uzimajući u obzir rizike “posla” i stres koji se tu javlja, teško je poverovati da zaista vole da krađu. Pre će biti da im je izbor drastično sužen

“**I** mala sam ranac sa dosta džepova, jer sam vukla laptop i ceo dan sam se osvrkala da vidim da li ima nekoga iza mene, baš iz tog razloga – da me neko ne odžepari. Stigla sam na Zelenu venac i premestila novčanik u jedan od tih džepova, pretpostavljam da su me tad uočili. Zatim je naišla pedeset dvojka i ja sam krenula ka vratima. Pre toga sam smaknula ranac na jedno rame i podvukla ga pod mišku”, priča dvadesetšestogodišnja B.T. iz Beograda o svojim naporima da ostane neodžeparena na ulicama prestonice. “Tog dana sam uzela pedeset evra koje sam jedva zaradila, tu mi je bio i komp, pa možete razumeti moj strah”, govori sad već kroz smeh. “Dok sam sa masom ljudi čekala ispred autobusa da se vrata otvore, sve vreme sam pazila na ranac. Ušla sam, sela, stavila ranac u krilo i videla da je džep otvoren!”

Prema policijskim informacijama, u poslednjih sedam godina primetan je ozbiljan, više nego udvostručen porast

uličnog kriminala, pa i džeparenja. Verovatno bi većina pomislila da razloge treba tražiti u ekonomskoj krizi koja nas pogađa. Međutim, Aleksandar Mitrović, šef Odseka za suzbijanje džepnih krađa, smatra da je kriza uticala na povećani broj krađa samo jednim delom. Prema njegovim rečima, mnogo veći problem predstavlja katastrofalna kaznena politika koja ovakvo ponašanje skoro pa podstiče. Prema našim zakonima, džeparenje se računa kao krađa, za šta maksimalna zaprećena kazna iznosi tri godine zatvora, uz mogućnost novčane kazne u zavisnosti od visine načinjene štete. U Švedskoj se, recimo, na krađu gleda kao na ozbiljno krivično delo, naročito na džepnu krađu, koja zalazi u privatnost građana, jer se žrtvi osim novca oduzimaju i lična dokumenta. Druga otežavajuća okolnost je neosporna – za džeparenje je potrebna posebna veština, o čemu svedoči i slučaj sa početka ovog teksta. Najzad, posebno otežavajuću okolnost trebalo bi da

predstavlja visina štete. Iako takvi slučajevi nisu česti, dešava se da džeparoši podignu i po milion dinara na bankomatu. “Naši građani nemaju kulturu korišćenja platnih kartica, često nose papirić sa pin-kodom u novčaniku, nekad čak i spajalicom prikačen za karticu”, kaže Mitrović.

Ipak, mnogo se češće dešava da u novčaniku ne bude mnogo novca i da najveći problem predstavlja gubitak dokumenta. U tom slučaju i država će vam se naći u nevolji – kako bi uzela svoj deo kolača. Da biste izvadili novu ličnu kartu, bila ona izgubljena, ukradena, ili možda čak ukradena uz upotrebu sile, potrebno je prvo da platite taksu za proglašavanje starog dokumenta nevažećim (760 dinara), zatim taksu za prijavu novog dokumenta (680 dinara), te taksu za troškove tehničke izrade (913 dinara), a pojedine opštine će vas poštediti muke da sami popunjavate uplatnice, pa će vam ponuditi njihove elektronski popunjene, što će uredno naplatiti. Sve ukupno, recimo da

reće uši

IZMEĐU STVARNOSTI I IDEALA: Aleksandar Mitrović, policajac i Milica Đorđević, aktivistkinja

fotografije: A. Andić

je potrebno da izdvojite negde oko dve i po hiljade dinara. Sama procedura ne traje predugo i zaista je moguće za nekoliko dana dobiti nov dokument. Ipak, zar je pored svih ostalih tranzicionih muka u jednoj "nedovršenoj državi" potrebno još živeti u strepnji od neplaniranog vađenja novih dokumenata? Ukoliko ste se prilikom krađe, kao recimo S.S. (56), profesorka književnosti iz Beograda, vraćali sa pijace, sa svega sedamdeset dinara u novčaniku, utoliko gore po vas: "Osećala sam se kao da mi rastu magareće uši."

BEZ REŠENJA

Prema rečima Aleksandra Mitrovića, kada ima "dobar dan", jedan džeparoš može uspešno da poćini i do deset krivičnih dela. Stoga bi apsolutno svima, a najpre sudovima, trebalo da bude jasno da je u pitanju najfrekventnije krivično delo u Srbiji. Bez obzira na to u našem pravosudnom sistemu na džeparenje se gleda kao na lakše krivično delo, a sudski postupak traje neopravdano dugo. Iako je celu stvar moguće završiti za nekoliko sati, postupci traju i po pet godina, pa se dešava da jedan poćinilac skrivi i do stotinak dela pre nego što bude osuđen. Zakon o krivičnom postupku dozvoljava mogućnost pritvora do trideset dana, ali to se gotovo ne praktikuje. Maksimalnoj kazni od tri godine zatvora se retko kad pribegava, a umesto toga praksa je da se izriče od nekoliko meseci do godinu dana, ponekad čak i za

više krivičnih dela povezano. Neformalna obrazloženja za tako nešto glase da je izdržavanje zatvorenika skupo i da nema mesta u zatvorima. Osim toga, imajući u vidu iz koje sredine ova lica najčešće poći, javlja se niz olakšavajućih okolnosti.

Džeparoši nisu isto što i razbojnici. Šef Odseka za suzbijanje džepnih krađa uverava da to nije stepenica ka višem obliku kriminala: "Oni u principu nisu nasilni i uglavnom se drže te sive zone sitnih krađa i prevara." Osim toga, male su šanse da poćinioci ove vrste krivičnog dela, uzimajući u obzir rizike posla i stres koji se tu javlja, zaista toliko vole da krađu. Pre će biti da im je izbor drastično sužen. Naime, od oko stotinak lica (sa tendencijom rasta te brojke) koja se džeparenjem bave na teritoriji Beograda, velika većina predstavlja pripadnike romske nacionalnosti. A pitanje Roma – bez obzira na postojanje Strategije za unapređivanje položaja Roma, rešavanja pitanja takozvane "pravne nevidljivosti" putem vanparničnog postupka i mogućnosti prijavljivanja u institucije sistema preko nadležnog Gradskog centra za socijalni rad (GCSR), što svakako jeste pomak – i dalje je veoma složeno pitanje. Za početak, poznato je da veliki broj romskih porodica živi po neformalnim naseljima, bez adekvatnih uslova za stanovanje, bez dokumenata (izvoda iz matične knjige rođenih i knjige državljanstva, lične karte, prebivališta ili boravišta itd.), a samim tim bez pristupa

obrazovnom i zdravstvenom sistemu, bez mogućnosti adekvatnog ostvarivanja prava iz domena socijalne zaštite, pronalaženja legalnog posla i slično.

Beograd je ovaj problem počeo da rešava raseljavanjem Roma u formalna kontejnerska naselja. O tome kako je tekao proces raseljavanja, o uslovima korišćenja kontejnerskih naselja i uslovima koji u njima vladaju, kao i o radu nadležnih službi, pre svega GCSR-a, svoje mišljenje su dali i predstavnici nevladinog sektora. Tako je na sajtu nevladine organizacije Praxis (www.praxis.org.rs), specijalizovanoj za pitanja ljudskih prava i borbu protiv diskriminacije, moguće upoznati se sa čitavim nizom problema sa kojima su se pripadnici romske zajednice suoćavali i dalje se suoćavaju, a koja se tiče nedoslednosti odluka nadležnih u policiji i GCSR-u, te brojnih pravnih začkoljica i "tehničkih uslova" zbog kojih je nemoguće da se postupi u skladu sa onim što je država sama propisala. U prevodu, briga države i grada za romsku zajednicu deluje dirljivo na papiru, ali u praksi se pretvara u jedan veliki znak pitanja, što je posebna tema. Suština je da romska zajednica ostaje na marginama društva i zato je mnogima ulica jedini način da obezbede голу egzistenciju.

OŠEĆENA STRANA ULICE

Kada je reć o džeparenju, poseban problem predstavlja znaćajan porast broja maloletnih poćinilaca. "Da ste me pre

desetak godina pitali, rekao bih vam da su oko devedeset odsto lica u prosequ bila starosti oko četrdeset godina i uglavnom su bili muškarci. A sada je sve više žena i apsolutno imamo najezdu tih maloletnih lica romske nacionalnosti", kaže Mitrović. U slučaju da lice koje je počinilo krivično delo ima manje od četrnaest godina, ono se smatra krivično neodgovornim i u tom slučaju GCSR treba da ustanovi da li je onaj ko se brine o detetu u stanju da obezbedi adekvatne uslove za život i razvoj. Ako to nije slučaj, GCSR treba da preduzme mere koje bi do toga dovele. Ukoliko počinilac krivičnog dela ima preko četrnaest godina, GCSR je učesnik u sudskom postupku, pri čemu daje mišljenje u pogledu izricanja vaspitne mere koja može biti mera iz otvorene zaštite (sudski ukor, posebne obaveze, mere pojačanog nadzora, dnevni boravak u odgovarajućoj ustanovi za vaspitavanje maloletnika) ili mera upućivanja u vaspitno-popravnu ustanovu zatvorenog tipa. Prema rečima ljudi iz GCSR-a, ova institucija se u takvim slučajevima vodi stanovištem najboljeg interesa za svakog maloletnika, ali

Bugarke i Amerikanka

U Beograd odskora dolaze žene iz Bugarske da bi se bavile krađom. Prvo pitanje koje se postavlja jeste koja to muka natera čoveka da krene na put kako bi ovde krao? Bilo kako bilo, Bugarke su realnost: Aleksandar Mitrović kaže da su nedavno uočili deset žena u krivičnom delu – za jedan dan. Najveći problem je što one prijavljuju boravište na fiktivnim adresama ili u nekom pansionu na samo jedan dan. U nedostatku adrese protiv njih se podnosi redovna prijava i onda je teško voditi sudski proces, a pošto nije u pitanju teže krivično delo, ne gone ih ni u Bugarskoj. Jedina sankcija do koje eventualno dolazi jeste zabrana ulaska u Srbiju na nekoliko meseci. Bugarke su nedavno umalo izazvale i međunarodni incident u Beogradu, kada su u Terazijskom prolazu "odradile" jednu američku državljanku od osamdeset osam godina. Gospođa je u Beogradu trebalo da provede samo dva sata u okviru turističkog obilaska evropskih gradova Dunavom, a onda je zahvaljujući drugim posetiocima naše prestonice ostala bez dokumenata.

tu se neminovno postavlja pitanje ko štiti interese društva? Naime, povratništvo je u slučaju džeparenja gotovo stopostotno. U sektoru za suzbijanje džepnih krađa ne kriju svoje nezadovoljstvo radom nadležnih sudskih organa, ali i socijalnih službi. Nedavno su imali slučaj da je jedno lice romske nacionalnosti, staro dvanaest godina, uhvaćeno u džeparenju tri puta za mesec dana. "Mi ih hvatamo, ali oni

se stalno vraćaju na ulicu. Osećam se kao da radimo Sizifov posao", kaže Mitrović.

Jedan od načina da se ovaj problem suzbije mogao bi da bude ozbiljan rad sa decom iz ugroženih sredina radi prevencije. Centar za integraciju mladih (CIM) je nevladina organizacija, koja se jedina na teritoriji Beograda specifično bavi problemom dece uključene u život i rad na ulici, po ugledu na lisabonski model. Prema rečima izvršne direktorke CIM-a Milice Đorđević, Lisabon je pre nekih dvadesetak godina imao ozbiljan problem sa decom koja su prosila, krala i skitala po ulicama. Tada je novac uložen u preventivne aktivnosti, zasnovane na radu animatora i vaspitača koji su motivisali decu da se uključe u obrazovni sistem, radili sa porodicama i uopšte predstavljali sponu između deteta i društva. Ipak, za tako nešto su potrebni ozbiljan novac i organizacija, a za to je potrebna ozbiljna politička volja. Imajući sve to u vidu, realnije je očekivati da će Srbija jednog dana zaista ući u Evropsku uniju, nego da će jednog dana zaista rešiti problem dece na ulici, a samim tim u velikoj meri i džeparenja. Paradoksalno, Aleksandar Mitrović pominje studije koje su u Americi pokazale da se nesigurnost najviše ogleda u tome da li su ljudi okruženi sitnim krivičnim delima. "To najviše uznemirava građane, ako svakog dana koristite prevoz i ako ste izloženi tim konstantnim uznemiravanjima, a ne ako je neko opljačkao banku."

Odžeparena B.T. sada kroz smeh kaže da se ponaša paranoično: "Sve svoje pribijam uz sebe. Ponašam se kao neka luda baba."

DUŠAN STOJILJKOVIĆ

Deca ulice

Osim što usled nedostatka kapaciteta pruža ispomoć centrima za socijalni rad, Centar za integraciju mladih (CIM) u okviru dva rezidencijalna objekta – Svratista na Zvezdari i Dnevnog centra na Novom Beogradu – "deci ulice" pruža mogućnost da se okupaju, prespavaju ili jedu, kako to ne bi morala da traže na neadekvatan način. Ipak, uz Prihvatište za decu i mlade (u ingerenciji grada), ovi objekti ni izbliza ne zadovoljavaju potrebe Beograda. Milica Đorđević problem takođe vidi u tome što u Beogradu nema akcije organizovanja kvalitetnog vremena za romsku decu. "Za njih to predstavlja luksuz." Zato su aktivnosti CIM-a usmerene na organizovanje radionica i edukaciju dece i roditelja, u želji da se deca motivišu i uključe u obrazovni sistem. Ipak, i tada se javljaju brojni problemi, pa usled siromaštva, loših zdravstvenih i higijenskih uslova ili jednostavno toga što su drugačija, romsku decu u školi ne prihvataju. Nastavni kadar ponekad nije u stanju ili jednostavno nema motiva da se tom decom ozbiljno pozabavi. Sve u svemu, usled niza "tehničkih razloga" za romsku decu društvo i dalje ostaje zatvoreno. "A kada im društvo okrene leđa", kaže Milica Đorđević, "njima ostaje samo vršnjačka grupa, a ona sa sobom nosi i rizike." Vršnjački pritisak predstavlja najvećeg neprijatelja u radu socijalnih službi sa decom. Međutim, upravo vršnjački pritisak pravilnim radom i edukacijom može da se pretvori u korist društva. "Decu sa poremećajem u društvenom ponašanju treba naučiti da gledaju dugoročnije, jer deca ponekad na stvari gledaju ovako: ja u Svratistu dobijem polovnu garderobu, hranu koja mi se ne sviđa, a na ulici mogu da zaradim novac i da radim šta hoću. Oni jednostavno ne vide širu sliku." Za takvu vrstu edukacije, ipak, premalo je socijalnih radnika koji su prebukirani poslom. Milica Đorđević smatra da nijedna institucija ne može samostalno da reši problem. "Moramo svi zajedno da sednemo – porodice, škole, domovi zdravlja, komšiluk, policija, GCSR – i da preventivno radimo sa decom. I to najpre sa decom u najmlađem uzrastu."

SELOTEJP

Krvavi prsti i pokidane gitarske žice, VREME 1171

Nije nagađanje, pjesma "Drunken Angel" izvan je svake sumnje posvećena pokojnom Blazeu Foleyu. Otkriva se to u opisu lika, naročito u stihu gdje se spominje "duct tape shoes". Foley je, pričaju, kad god bi mu se nešto poderalo ili slomilo, stvar popravljao na isti način. Selotejpom.

Ante Tomić

ISPRAVKA

Ono što se mora znati, VREME 1171

Želimo da Vam skrenemo pažnju da je u posljednjem broju nedeljnika "Vreme" napravljena velika greška u tekstu koji se nalazi na 35 strani, koji je potpisao gospodin Mirko Rudić, a koji se tiče projekta "Zdravstveno vaspitanje o reproduktivnom zdravlju". Naime, u prvom pasusu teksta navodi se da ovaj projekat sprovodi Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo, socijalnu politiku i demografiju, što je potpuno pogrešno. Pilot-projekat, uvođenje

"Zdravstvenog vaspitanja o reproduktivnom zdravlju" u deset vojvođanskih srednjih škola, u potpunosti je projekat Pokrajinskog sekretarijata za sport i omladinu na kome Sekretarijat radi poslednjih devet meseci. Reč je o jedinstvenom pilot-projektu na kome je radila radna grupa sastavljena od eminentnih stručnjaka iz oblasti ginekologije, urologije, psihologije i epidemiologije, a koju je oformio Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu. U okviru realizacije projekta (31.5) čak je i održana pres konferencija na kojoj je opisan projekat i predstavljeni rezultati istraživanja koje je Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu sproveo u saradnji sa Institutom za javno zdravlje Vojvodine.

Aleksandra Dimitrijević,
PR menadžer

PONOSAN NA SVOJU DECU

Pravda za Acu Lukasa, VREME 1171

Nisam snob, ne verujem u bogove u koje veruje krug dvojke, iako sam skoro četrdeset godina živeo u tom krugu. Sablažnjavam se činjenicom da je Aca Lukas 8. juna napunio Marakanu i nadasve ponosim se što moja deca to veče nisu bili na Marakani nego su slušali Toma Vejtsa, Josipu Lisac i bili, naravno, u prepunoj Areni 29. decembra na Smaku.

Dejan Veselinović

BILANS DEMOKRATSKE STRANKE

Intervju: Dragan Đilas, VREME 1171

Ni manje ni više – ako ne bude partije Dragana Đilasa na vlasti, onda nam ne gine diktatura. Očigledno, g. Đilas je porbkao lončice, još uvek u zanosu vladavine Demokratske stranke, praktično od 5.

oktobra. Kao nepartijska ličnost, mogu da kažem da sam sve ovo vreme imao utisak da našom sudbinom vlada jedna stranka i njen predsednik, Boris Tadić. I danas vidimo kakav su nam bilans ostavili, od opljačkane, do dna osiromašene zemlje, urušenih institucija, burazerske (stranačke, što mu dođe na isto) kadrovske "politike", do uništenog školstva, morala... Stoga bi bilo bolje da g. Đilas, sa svojom već razjedinjenom i podosta rasparčanom strankom stvarno poradi na tome da stanje u Srbiji bude bolje. A da li će mu to pomoći da ponovo dođe na vlast, videće se.

Aleksandar Popović, novinar u penziji

MESTO POD SUNCEM

Mladi talenti u senci birokratije, VREME 1170

Pored naših talentovanih mladih ljudi u inostranstvu postoje i oni koji su ostali u zemlji, ali birokratija na univerzitetima ih sprečava da nađu svoje mesto pod suncem.

Kad mladi uspešni ljudi, bivši stipendisti fondacije za talente, pokušaju da se zaposle na primer na FILUM-u u Kragujevcu, sprečava ih uputstvo NSVO čiji je predsednik vaš sagovornik. Kako da se boduju za posao nagrade i uspesi iz studentskih dana kao rad sa mentorom, odnosno na koje reference oni da se pozovu?

Milomir Lukovac

PODRŠKA ČITALACA

Početak, VREME 1170

Podrška Jovani Gligorijević od čitalaca njenog (još?) nenapisanog romana.

Branko, Vera i Nenad Jovanović

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	750 din	1200 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene je uračunata poštarina.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, knjiga ili VREME DVD). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998. godine.

Praznik

Kažu da reč praznik ima veze s prazninom jer se za praznike ne radi. Zanimljivo, jer obrnuto bi značilo da je radni dan "pun", mada ga niko ne zove punik.

Za vreme praznika, dakle, ne radimo. Ali šta radimo kad ne radimo, što bi pitao Kristofer Robin Vinija Pua, ili Vini Pu Kristofera Robina, ko bi sad znao? Praznujemo, to jest slavimo. U mnoštvu jezika reči za praznik i slavlje su iste ili međusobno zamenljive. Slavlje i sve druge izvedenice – proslava, slava, slaviti itd. potiču uglavnom iz verskog, odnosno religioznog rečnika. Zato što su praznici oduvek, od najstarijih vremena, prvenstveno bili dani svečanosti (još jedna reč!) u čast kosmičkih sila ili bogova.

Obeležavanje – praznik, proslava ili festival (opet jedna reč!) – Nove godine verovatno je jedan od najstarijih rituala ljudskog roda. Njime se obeležava kraj jedne i rođenje nove godine, dakle jedan za nas prirodan ciklus, posledica banalne činjenice da Zemlja kruži oko Sunca. Najstarije ljudske kulture o kojima nešto znamo obeležavale su početak nove godine – u koje god doba da su ga stavljale – kao trenutak obnove života koji nije baš sasvim "prirodan". To jest, kome treba pomoć da se dogodi. Zato su Vavilonci, koji su imali kalendar od 12 meseci sa po 30 dana, onih 5 dana "viška" do isteka astronomske godine smatrali nesrećnim – i nisu bili sigurni da će se godišnji ciklus obnoviti bez rituala koji je bio poveren kralju kao oličenju nebeskih, božanskih sila. I tako bi, posle pet dana straha da svet ne okonča u ništavilu, bučno, burno i radosno proslavljali obnovu godine do koje, naravno, ne bi došlo da kralj nije obavio propisane radnje.

Nova godina počinje 1. januara u velikom delu sveta, onom koji koristi gregorijanski kalendar.

Jevrejska nova godina počinje 163 dana posle Pashe, što za sada znači da ne pada pre 5. septembra ni posle 5. oktobra.

Kineska nova godina pada u zimu u vreme mladog meseca, što može da se dogodi bilo kog datuma između 21. januara i 21. februara.

Etiopska nova godina pada 11. septembra.

Sunitska nova godina slavi se svaka 354 dana, jer je zasnovana na lunarnom kalendaru. Zbog razlike u odnosu na astronomsku godinu, Muslimani suniti povremeno u jednoj "našoj" proslave dve "svoje" nove godine. Iranska nova godina obeležava se na dan astronomske početka proleća.

U Rimu je počinjala 1. marta, sve dok Julije Cezar 45. godine stare ere nije uveo novi kalendar – koji se danas zove stari kalendar – po kome nova godina počinje 1. januara.

U srednjovekovnoj Evropi za početak nove godine korišćeni su različiti datumi, ali se do XIII veka u većini zemalja Božić, 25. decembar, smatrao početkom nove godine. Istovremeno je u drugim zemljama kao početak nove godine uziman praznik Blagovesti, 25. mart. U Francuskoj od XI do XVI veka Uskrs je bio početak nove godine uprkos komplikacijama koje je proizveo kao "pokretni" praznik koji ne pada uvek istog datuma.

Francuska republika je u svom zvaničnom kalendaru za prvi dan nove godina uzimala jesenju ravnodnevnicu, prvi dan posle ukidanja monarhije, 21. septembra 1792. Kalendar je važio do 1805.

Javne praznike, bez obzira jesu li oni sekularni – povezani s nekim važnim istorijskim ili političkim događajem – ili predstavljaju važne datume u verskoj tradiciji različitih crkava, priznaje država (otud se kod nas zovu "državni"). Ono što se često događa, da praznik padne u neradni dan pa se slavlje produžava i na prve radne dane naziva se "konsekutivni" praznik i svuda u svetu ljudi ga koriste za praznična putovanja. Neke države su to spajanje radnih i neradnih dana ozvaničile, pa

Japanci imaju "zlatnu nedelju", Poljaci "majovku" od 1. do 9. maja, a Irci spojen Dan Sv. Patrika s Velikim petkom i Uskrsom, ukupno deset dana praznovanja.

Verske praznike ne vredi nabrajati, jer ih svaka od nekoliko stotina crkava u svetu ima najmanje nekolicinu, čak i ako zanemarimo poslednjih godina dosta raširenu obnovu "pagan-skih" praznika. Floralija je bio rimski prolećni praznik posvećen obnovi godišnjeg životnog ciklusa. Rimske prostitutke smatrale su ga svojim sopstvenim praznikom.

U čudnije praznike svakako spadaju Dan boksa (26. decembra u zemljama nekadašnje britanske imperije), Dan baka i deka u septembru (uveo ga je američki predsednik Džimi Karter 1978), Dan mačeha (četvrta nedelja u oktobru) i mnoštvo lokalnih praznika i festivala koji mogu postati turistički događaji prvog reda. Bez obzira na to da li država nešto "priznaje" kao praznik, ljudi svašta slave i za veselje koriste najneverovatnije povode. Tako praznik broja Pi pada 14. marta, Međunarodni dan marihuane 20. aprila, Dan stripova 24. aprila, Dan bez pantalona prvog petka u maju, Nacionalni dan pričanja u liftu poslednjeg petka u julu, Nacionalni dan donjeg veša 11. avgusta, Dan glupih pitanja 28. septembra, Dan letećih špageta svakog petka...

Prvoaprilске šale na južnoj hemisferi prave se 1. oktobra. ¶

ALEKSANDAR ĆIRIĆ

foto: Vreme

Moja letnja inspiracija

Velika
sezonska
snižanja!

DeltaCity

www.deltacity.rs

Vip te ekomotiviše još više!

LG T3

~~1.990 din~~

1 din

uz Sigurica 1000
za 500 din mesečno

Nokia Asha 302

~~4.990 din~~

1 din

uz Standard 100
za 590 din mesečno

Sony Xperia™ miro

~~4.990 din~~

1 din

uz Smart 700
za 1.390 din mesečno

5.000 dinara popusta na sve telefone

Donesi stari mobilni telefon i dobićeš popust od 5.000 dinara na bilo koji telefon iz Vip postpaid ponude.

Iznos naknade za aktivaciju može biti snižen do maksimalno 1 dinar. Promocija važi do 31.07.2013. ili dok traju zalihe, uz određene postpaid tarife i korišćenje uređaja uz ugovornu obavezu od 24 meseca.

060 1234 www.vipmobile.rs

Druga priča **vip**